

ÀLBUM

Joan Oliver

*«Per dissort, encara som a la trinxera
i les nostres armes són les paraules»*

PEN
català

Un jove Joan Oliver burleta, amb l'escombra a tall de bastó, acompanyat per una colla de noies.

Joan Oliver

*Per dissort, encara som a la trinxera
i les nostres armes són les paraules*

- 2** Joan Oliver. La paraula que allibera
- 4** Joan Oliver, escriptor exigent i compromès
- 8** La infantesa, “un assaig insabut de pàtria venturosa”
- 11** D’una adolescència rebel a la Colla de Sabadell
- 21** L’entusiasme creatiu, cultural i polític de l’etapa republicana
- 26** L’experiència de la Guerra Civil
- 34** L’exili a França i a Xile
- 41** Retorn a Catalunya
- 48** La resistència cultural i política sota el franquisme
- 55** Entre el teatre i la poesia: de Joan Oliver a Pere Quart
- 64** Pere Quart, poeta del nostre temps

Joan Oliver. La paraula que allibera

S'ESCAUEN TRENTA ANYS de la mort de Joan Oliver, el poeta Pere Quart, poeta del compromís amb la paraula, la cultura i el país. Joan Oliver va ser un d'aquells intel·lectuals irreductibles que sempre va defensar de manera inequívoca el dret a la llibertat i el va exercir fins al darrer dia. Com tots els de la seva generació, la Guerra Civil i l'exili van posar tota mena de dificultats al que havia de ser una trajectòria literària brillant, que ell havia iniciat de ben jove, al seu Sabadell nadiu, junt amb els amics i companys de generació: l'entranyable Colla de Sabadell.

Emprès el camí de l'exili, no va deixar mai d'escriure, i mantingué sempre una posició de llibertat personal i creativa que el dugué a servir-se de la poesia i el teatre. Va saber trobar una veu pròpia, acompanyada d'una llengua poderosa que ell convertia en dúctil als seus propòsits creatius.

De retorn a Catalunya, el 1948, anirà erigint-se –malgrat ell– en un símbol de resistència i de denúncia i en una veu única, gens susceptible de ser doblegada pel règim franquista.

Generós de mena, sabia com n'era d'important la reconstrucció cultural, lingüística i social de Catalunya, i no es va estar de col·laborar en totes aquelles iniciatives que es proposaven denunciar la situació de misèria moral i cultural, resultant de la dictadura.

Els anys 70 foren anys de reconstrucció de tot allò que el franquisme s'havia proposat esborrar sense miraments. La seva generació havia estat la dipositària d'un llegat que va anar mantenint en condicions precàries i sovint perilloses, per poder-lo traspasar a les generacions més joves.

El PEN Club Català –tal com es deia des de la seva formació el 1922– havia viscut en la total clandestinitat des de 1939. El 1973 va ser el moment de reorganitzar-lo. Joan Oliver hi va jugar un paper fonamental, acceptant-ne la presidència en un acte que, per tal d'esquivar la prohibició de reunió

encara vigent, es va dur a terme en un autocar que va sortir de Barcelona i va arribar fins a l'Espluga de Francolí. El temps just de fer aquesta assemblea itinerant de reconstrucció, organitzada per un dels escriptors que havia servat la flama del PEN a Catalunya, el poeta Joan Colomines, que aleshores exercia funcions de secretari en la clandestinitat.

L'acta d'aquesta assemblea de reorganització és un text mecanografiat que es conserva al fons del PEN Català a la Biblioteca de Catalunya. Hi trobem informació detallada dels escriptors que hi van prendre part. De la generació d'Oliver, Avel·lí Artís-Gener, Pere Calders, Tomàs Roig i Llop o Vicenç Riera Llorca passen el relleu a la jove generació d'escriptors, com Montserrat Roig, Josep M. Benet i Jornet, Ricard Salvat, Feliu Formosa o Jaume Fuster, fins a quaranta. Tots ells van entrant amb força al panorama literari català de la mà d'aquesta generació veterana que els és un model literari i cívic.

És en aquesta assemblea itinerant que Joan Oliver passa a ser escollit president, i ho serà fins al 1976, any en què serà substituït pel també poeta i dramaturg Josep Palau i Fabre.

El PEN Català vol aprofitar aquesta efemèride per fer un acte de memòria pel qui fou el seu president i per reivindicar-ne la figura i, sobretot, l'obra, d'una vigència indiscutible.

No em puc estar de dir que aquest àlbum que el lector té a les mans és el resultat del treball de recerca exhaustiu del professor Anton Carbonell, que ha aconseguit d'oferir-nos material encara inèdit o no massa conegut de l'autor i que n'ha sabut dibuixar una trajectòria de manera eficient i atractiva. Tot amb l'ajut inestimable i la complicitat de Sílvia Oliver, filla de Joan Oliver.

Carme Arenas
Presidenta

Joan Oliver, escriptor exigent i compromès

L'ANY 1980, Joan Oliver “Pere Quart” era homenatjat al teatre Romea per celebrar els seus vuitanta anys. No era possible, coneixent la personalitat de l'escriptor, que fos un acte convencional. I, efectivament, s'hi van aplegar escriptors, artistes, intel·lectuals, però també gent dels àmbits més diversos. Tothom era conscient que, en la figura de Joan Oliver, s'hi reunien unes qualitats i uns mèrits que eren dignes de ser reconeguts públicament. Es valorava el caràcter d'escriptor lliure i independent, autor d'una poesia que ell mateix qualificava de “protestatària i inconformista fins al sarcasme”: “Perquè el cert és que la lluita encara no ha acabat i temo que durarà massa temps”. I reblava aquestes paraules profètiques amb una expressió contundent del seu ideari, que continua sent ple de força i vigència: “Però, per dissort, encara som a la trinxera i les nostres armes són les paraules”.

L'Àlbum Joan Oliver que presentem va més enllà del simple recordatori de la vàlua literària d'un escriptor. És indubtable que Pere Quart és un dels nostres poetes clàssics, un autor que fa una aportació sòlida i memorable a la literatura catalana. Admira la seva contribució detonant i enriquidora a l'expressivitat de la nostra llengua. Però, com a bon autor clàssic, ens convida a llegir-lo i a deixar-nos interpel·lar per una obra que no ha perdut ni una engruna d'actualitat, ni de capacitat d'il·luminar críticament el món que ens envolta; de posar en evidència la necessitat de combatre “el frau, la impostura i la injustícia dels poderosos”. Perquè, en el fons, en l'obra de Joan Oliver, hi batega aquesta preocupació i aquesta aposta pel millorament de la humanitat, per no deixar de creure, tot i el seu pessimisme i escepticisme lúcids, en la possibilitat d'assolir la condició “d'homes lliures i de catalans dignes”.

Antoni Turull va qualificar Pere Quart com a “poeta del nostre temps”. Es referia al fet d'haver viscut i sofert tota la història del segle xx: “[...] a partir de la darrera monarquia de debò, passant per la primera dictadura, per la república, per la guerra d'agressió, per la derrota, per

l'exili, fins al retorn a Catalunya, amb l'empresonament i vint-i-cinc anys i escaig de resistència, amb escorcolls policíacs, detencions i multes, i ara amb aquests anys decebedors del que podríem dir-ne democràcia oligàrquica". En aquest sentit, resulta apassionant resseguir aquesta trajectòria humana d'un escriptor que afronta el temps que li ha tocat de viure amb una capacitat de resposta moral, literària i intel·lectual de pedra picada. És la seva una actitud d'exigència i de compromís que, sobretot, esclata en el període de la República i de la Guerra Civil. I que es manté inalterable en els anys d'exili a Xile, en la postguerra franquista i en l'anomenada Transició espanyola.

Però si parlem d'exigència i compromís no podem obviar una referència concreta a la seva obra literària. Com va dir Josep Maria Castellet, la poesia de Pere Quart és "essencialment autobiogràfica", "testimoni d'una peripècia personal inscrita en una aventura col·lectiva". Si ens endinsem per aquest camí anirem a parar a una qüestió essencial en l'obra poètica de Pere Quart: el poeta es retroba amb la seva col·lectivitat a través d'un procés d'identificació amb la seva llengua i de la voluntat de restituir a les paraules tota la seva capacitat expressiva i creativa. En el discurs d'agraïment del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Joan Oliver remarcava l'amor a la nostra llengua: "[...], una de les passions de la meua vida, una passió conflictiva i al capdavall tràgica, per tal com la parla és una amant que mai no es deixa posseir del tot".

Cal destacar que Pere Quart és autor de llibres fonamentals de la poesia catalana del segle XX. *Vacances pagades* (1959) i *Circumstàncies* (1968) són dues obres que van més enllà del realisme històric, amb què se'l va voler identificar d'una forma reduccionista. Sense deixar d'acceptar la validesa de certs "pamflets ritmats", el poeta vol dir "allò que honradament pensa sobre certes realitats circumdants, sobre l'home actual, sobre ell mateix". Gran part de l'obra poètica de Pere Quart està decantada cap a una reflexió profunda, sovint amb el contrapunt de la ironia i del sarcasme, al voltant de la condició humana.

Tot i que Joan Oliver se sentia com un dramaturg frustrat, no podem ignorar que té una producció teatral de qualitat, que hauria de ser valorada com a referent indefugible del nostre teatre nacional. Allò que tal vegada s'esdevingué (1936), *La fam* (1938), *Ball robat* (1954), la seva versió (1957) de *Pigmalió* de Bernard Shaw s'haurien de representar amb una certa continuïtat per interpretar-les i apreciar-les des d'una perspectiva actual. Així com la poesia de Pere Quart va aconseguir un encaix amb la societat del seu temps, també és cert que l'obra dramàtica de Joan Oliver no va trobar ni l'entorn dramaturgic ni el públic que possibilités l'èxit escènic. Quan Joan Oliver marxa a l'exili a Xile, se sent com un veritable home de teatre i somia realitzar els seus projectes amb l'actriu Margarida Xirgu, que estava instal·lada amb la seva companyia en terres americanes. Ni a Xile, ni després a la Catalunya de la postguerra franquista, hi va haver l'ocasió definitiva d'afermar-se com a autor teatral.

La personalitat literària de Joan Oliver té altres facetes que no es poden deixar de banda. Va ser, també, un prosista excel·lent i un traductor del gran teatre universal (Molière, Txèkhov, Jarry, Brecht, Beckett,...). Sortosament, comptem amb una edició notable de la seva *Obra en prosa* (1999) –descatalogada, en aquests moments– i, alhora, un volum de les *Versions de teatre* (1989). Tanmateix, resulta sorprenent i preocupant que, en l'actualitat, no estigui disponible en llibreries l'*Obra poètica* de Pere Quart (volum de les *Obres completes* de Joan Oliver), editada (1999) de manera exemplar per Helena Mesalles.

Per acabar, cal agrair el treball sobre Joan Oliver i la seva obra –que ha estat fonamental per a l'elaboració d'aquest Àlbum– que han realitzat Ignasi Riera, Antoni Turull, Miquel Bach, Miquel M. Gibert, Helena Mesalles, Francesc Foguet, Antoni Dalmasas, entre altres. I voldria subratllar la importància del Fons Joan Oliver, que es troba a l'Arxiu Històric de Sabadell. L'Àlbum que presentem s'ha beneficiat de la consulta de l'obra inèdita, dels parlaments i discursos, dels articles, de les diverses publicacions i, sobretot, de la correspondència considerable de Joan Oliver

que es guarda a l'Arxiu. Algunes d'aquestes troballes s'han reproduït en l'Àlbum, amb l'interès de cridar l'atenció dels estudiosos i dels lectors en general. També, caldria fer un toc d'alerta sobre la correspondència de Joan Oliver amb escriptors del seu temps. Sortosament, gràcies als esborranys o a les còpies que va conservar Joan Oliver, hem pogut reconstruir fragments del diàleg epistolar amb Carles Riba, Pere Calders, Joan Vinyoli, Salvador Espriu, Miquel Martí i Pol i Montserrat Roig.

Voldria agrair al PEN Català la confiança absoluta i el suport entusiasta per realitzar aquest Àlbum Joan Oliver; especialment, a Carme Arenas, presidenta del PEN Català. Un agraïment a Sílvia Oliver, admiradora apassionada de la figura del seu pare, per haver facilitat l'accés al material fotogràfic i al Fons de Joan Oliver, i el permís per a la seva reproducció. Un reconeixement a la feina dels professionals de l'Arxiu Històric de Sabadell (Montserrat Mañosa, Isabel Pardo, Estefania Castro, David González i Jordi Torruella), que m'han ajudat en la consulta i la reproducció dels materials d'aquest Àlbum. També, agraeixo la bona feina i la paciència de Jordi Embodas, dissenyador de l'Àlbum. I gratitud envers els amics Antoni Dalmases i Francesc Foguet, estudiosos de Joan Oliver i companys del Col·lectiu Pere Quart, per la seva aportació, generositat i afecte.

Anton Carbonell Ferrando

Octubre, 2016

LA INFANTESA, “UN ASSAIG INSABUT DE PÀTRIA VENTUROSA”

“La data de naixement de Joan Oliver i Sallarès és el 29 de novembre de 1899: els pocs dies que faltaven per canviar de segle van servir sovint a l’Oliver per ironitzar sobre la seva “vellesa”: “Jo, que vaig néixer el mil vuit-cents i escaig...” [...] Sigui com sigui, el noi que naixia en una família inicialment nombrosa –serà el quart d’onze germans, en una família delmada ben aviat per la malaltia– portava un pa sota el braç, ja que el seu besavi patern, Pere Oliver i Salt, gran terratinent, va fundar la Caixa d’Estalvis de Sabadell, mentre que el seu avi matern, Joan Sallarès i Pla, industrial del tèxtil dedicat a l’economia, polític conservador il·lustre, va ser una de les personalitats sabadellenques de més gruix del segle XIX.”

“La capacitat d’evocació infantil de l’Oliver ha promocionat pàgines antològiques de la seva prosa com ho reflecteixen tant *Tros de paper* com *Temps*, records, en prosa, així com els molts poemes de *Terra de naufragis* i de *Circumstàncies* del seu soci Pere Quart.”

Ignasi Riera, *Joan Oliver/Pere Quart. L’inventor de jocs*, (2000), p. 13-14

PREHISTÒRIA

També us volia dir:
Jo vaig tenir set dides.
No us enganyo.

Passats els anys la mare m’ho contava:
“Sí, Juan, t’ho pots ben creure.
Vam patir força amb tu.
Quina tongada!”

Pere Quart, *Circumstàncies*, 1968

Joan Oliver, infant de pit, en braços d’una de les set dides que tingué.
Foto: Arxiu Família Oliver.

EDAT ANTIGA

Em sembla recordar que era feliç.
Parlo d'uns temps senzills,
dels meus sis , set, vuit anys, la bona edat.
Tot natural, tot ric al meu entorn.
La petjada dels mals s'esborrava de pressa:
els renys, la llei del pare,
que ens dispensà,
quasi sempre de lluny,
un amor tan adust, tan ferreny
i al capdavall tan just! –dic ara.
Implacable en el blasme i en els petits càstigs,
amb caigudes, però, en la promesa
i en el premi, sobtat i de retop
–la mare
serena, borrosa mitjancera–,
com un jahvè afeblit, de tant en tant,
pel seu orgull de creador,
que s'emmiralla en els plançons,
fins i tot en llurs falliments.

Quart entre molts germans,
jo era el més fort, i l'inventor de jocs,
i el més aspre també.
Regnàvem al jardí, a la galeria,
lliures de protecció visible.
Només l'enorme terranova
deferent, en repòs com un lleó de bronze,
ens veia fer i desfer
en la concòrdia, en la discòrdia,
en la impaciència cridanera,
en la complicitat quieta
d'esbarjos sedentaris, de conxorxa,
o en el salt i la cursa,
en la grimpada i en la tombarella.
[...]

Joan Oliver, d'uns dos
anys, amb un gos.
Foto: Arxiu Família Oliver

Desconeixia la mentida, la rancúnia,
l'enveja, la cobdícia
–pecats jussans entre els més baixos.
Petita vida esbatanada,
sense el llast de les zones secretes.
[...]
Perquè ara penso:
¿és gaire bo que burxem en un temps
i en uns records
–bons o dolents, però sempre
darrera els vel·ls de la distància–
que tothom ha passat,
de què tothom disposa?
¿I és prou honrat de fer-ho així
–com jo–, tot corregint i maquillant,
ni que sigui amb pinces
i a fi de bé,
l'esforç de la memòria?
Per què, comptat i debatut?
¿Per arribar a concloure
que la infantesa
ha estat a penes
un assaig insabut de pàtria venturosa?
¿Quatre jocs sense sal i dins la boira,
remots, improvable, projecte inconscient –miratge dels adults–,
el millor d'una llarga vida?

Pere Quart, *Circumstàncies*, 1968

La família Oliver a la Terrassa del Marquet de les Roques.
El nen assegut a l'esquerra, amb barret, és Joan Oliver. 1910.
Foto: Autor desconegut / Fons Joan Oliver-AHS.

Quatre nens a les escales de la "Villa Justa".
Al centre Joan Oliver. Foto: Autor desconegut /
Fons Joan Oliver-AHS

Joan Oliver, *Temps, records*, (1991), p. 23 i 27

“Però jo em temo que mai no podrem entendre plenament ni interpretar sense grans errades la vida infantil. La primera minyonesa és per als homes un país més o menys llunyà on tots hem passat una bona temporada i del qual recordem munió de circumstàncies, noms, pobles i viaranys. Però els nostres testimoniatges són confusos o falsejats per la distància. El nostre infant, l’infant que un dia vam ser, ha esdevingut un vell amic que hem perdut de vista: parlava una llengua estrangera, pensava coses ínfimes i enormes que no sabia comunicar als seus semblants, sense sofrir gens ni mica per aquesta incapacitat d’expressió. La seva vida era, en certa mesura, plena: la consciència no exigia

res i els mateixos dubtes eren, per dir-ho així, transformats en matèria de fe.”

Debades intento reviure, ni que sigui en petits retalls, la intimitat de la meva infantesa. Impossible. Recordo fets, escenes, paraules, gestos. Però res de substancial, d’intern”.

“La primavera de la vida és una estació rica i lenta. Considerada retrospectivament ens pot semblar breu, com totes les coses bones. Tanmateix, la infantesa, si ho mirem bé, constitueix un cicle força complet que permet un cúmul d’aventures, d’experiències i progressos de profundes dimensions. Quina llàstima que no puguem portar amb integritat a la nostra maduresa la consciència d’aquells anys frescos!”

D'UNA ADOLESCÈNCIA REBEL A LA COLLA DE SABADELL

“Al principi dels anys vint, s’havien aplegat a l’Acadèmia de Belles Arts una colla de joves il·lustrats, fills de conegudes famílies sabadellenques, prou intel·ligents i cultes, insatisfets i amb prou lleure, per covar un saludable esperit de revolta contra els prohoms, les institucions i la cultura oficial, menestral i jocfloralesca; gastaven un humor absurd i corrosiu, i amb les seves fetes detonants tenien esverada la ciutat.

Aquesta colla, que els seus conciutadans coneixien pel “Coro” de Santa Rita i que després la capital ha rebatejat com a Grup de Sabadell, era formada per Francesc Trabal, Joan Oliver, Lluís Parcerisa, Antoni Vila Arrufat, Ricard Marlet i Josep M. Trabal; més endavant hi entraren també Armand Obiols, Joan Garriga i Miquel Carreras. Des de molt joves col·laboraven esporàdicament al *Diari de Sabadell* i, la primavera de 1920, ja havien endegat l’Associació de Música i començaven a fer forrolla entre la intel·lectualitat ciutadana.

Però no és fins el 1923, amb l’arribada de la Dictadura, que el grup s’apodera de les regnes del *Diari*. La Redacció, a poc a poc, es convertí en llur centre d’operacions i ajudà a cohesionar el grup, n’assegurà la continuïtat i, el que és més important, donà una dimensió cultural i literària a una sèrie d’activitats que, d’altra manera, no haurien passat de ser atzagaiades de joves desvagats, com més o menys les ha definides algun testimoni-protagonista de l’època, basant-se en una rica tradició sabadellenca de la plagasitat i l’estirabot públics.”

Miquel Bach, El “coro” de Santa Rita, altrament anomenat Grup de Sabadell, (I) (1991), p. 67.

La classe dels escolapis de Sabadell en què Joan Oliver va fer els seus estudis. Foto: Arxiu Família Oliver.

Esborrany de carta inèdita de Joan Oliver a Miquel Bach (s.d.). Fons Joan Oliver-AHS.

“[...] **Exposició d’Art Nou del 1915.** En tinc una idea molt borrosa. Jo tenia 15 anys i el meu món llavors era la meva família, el jardí de casa i els escolapis. Aleshores en Vila Arrufat ja tenia 20 anys.

Aquell fet i les reaccions que va produir en els medis culturals de Sabadell em van passar inadvertits. Totalment. La Colla encara no existia. Jo vaig conèixer en Trabal a la classe –que en dèiem la peça– regida pel Pare Vinyoles, que era un mestre menys que mediocre. Ens trobàvem al darrer curs de l’ensenyament normal dels escolapis. Després venia el batxillerat. I en Trabal no el va fer. A la “peça” en Trabal i jo a penes

Un Joan Oliver adolescent amb el seu pare.
Foto: Arxiu Família Oliver.

ens parlàvem. Era un xicot enravenat, de galtes fortament rosades i no mostrava el més mínim interès per la literatura. Aleshores jo ja havia escrit versos en castellà. Li deien el vertical i també la pepa de deu. En el meu grup hi havia en Mallofré, el meu germà Antoni i no recordo qui més. La meva colla feiem un butlletí mecanografiat, el títol, “L’Estudiantil”. El meu germà hi feia dibuixos i jo proses. El grup d’en Trabal feia un altre butlletí amb un títol xiroi: “L’Ai, Ai, Ai!”. Els uns ens mofàvem dels altres. No ens podíem veure.

El meu germà i jo, “els nois de ca l’Oliver”, érem considerats com els senyorets de la classe. El pare Vinyoles em tenia molt aviciat [...] i sovint, mentre ens donava la classe, em guardava dret al seu costat i em feia corregir les respostes errades dels alumnes, la qual cosa a mi no em plaïa gens i va acabar malament. Cansat d’aquest tracte de favor un dia que ell havia sortit i com altres vegades m’havia encarregat de vigilar els meus companys, vaig iniciar i promoure una “revolta”. Havent baixat de la tarima vaig començar a agafar els tinters de vidre que cada pupitre tenia inserits a la seva part plana i els vaig anar llençant per la finestra que donava a un camp de tennis recentment inaugurat. L’avalot va ser general i frenètic. En veure que el nen aviciat donava aquell mal exemple, els elements més revoltosos [...] no solament van deixar la classe sense tinters sinó que també van llençar punters, mànecs, mapes, etc. Tret dels més ensopits i temorosos em van victorejar i em van hissar com un torero després d’una bona feina. En Trabal ens mirava atònit i esglaiat.

Si en Pere Bedós encara és viu –com desitjo– pot donar testimoni d’aquesta malifeta. El meu pare em va castigar com mereixia i em va ordenar que comprés amb els meus estalvis els tinters llençats, cosa que vaig fer, acompanyat del cotxer de casa, en un plats-i-olles que hi havia a la Plaça Major. Et conto aquesta acció perquè va ser la meva primera protesta contra els privilegis de la burgesia. No cal dir que el Pare Vinyoles em va retirar l’amistat i durant potser una semana em va preguntar la lliçó cada dia. I quan com sempre el cotxer de casa trucava a la porta abans d’acabar la classe, el noi que anava a obrir-lo cridava, mofaire: “Els Oliverers!”, el Pare Vinyoles amb veu de tro cridava: “Que no surti ningú fins que s’acabi la classe!”. I un cor de rialles, unes més escandaloses que les altres, feien cor a les paraules del mestre.”

Joan Oliver, “Francesc Trabal, recordat”, Tros de paper, (1970), p. 144.

“Ens trobàrem tot just sortits de l’adolescència i començàrem a viure, com aquell qui diu, de tronc. Sabadell, la nostra petita pàtria, era una ciutat atrafegada i sorruda, trista i rica. En aquell medi, nosaltres ens sentírem, no pas millors, però sí diferents. Al principi fórem uns éssers asocials i recalcitrants, però a poc a poc i, cal reconèixer-ho, no sempre amb una clara consciència del que fèiem vam provar de remoure tanta monotonia. Érem alegres i no teníem problemes urgents que ens entrebanquessin.”

Retrat de la família Oliver Sallarès. Drets d’esquerra a dreta: Joan Oliver Sallarès, Dolors Sallarès i Soler, Antoni Oliver i Turull, Antoni Oliver Sallarès. Asseguts: Justita Oliver Sallarès i Enric Oliver Sallarès. Foto: Autor desconegut / Fons Joan Oliver-AHS

Joan Oliver, adolescent. Foto: Arxiu Família Oliver.

Joan Oliver, “Pròleg” a Miquel Crusafont, A contracor del temps (Narracions de l’Alt Aran), (1995), p. 10-11.

“[...] El malaguanyat Francesc Trabal, l’Armand Obiols i jo havíem convertit, temeràriament, aquell òrgan local del catalanisme de centre [el Diari de Sabadell] en un full gairebé humorístic. Notícies tendencioses o netament imaginàries, falsos reportatges, proses i versos amb clau, facècies més o menys enginyoses: era el començament d’allò que el mestre Josep Carner qualificà, uns quants anys més tard, amb benèvola exageració, de Confraria de l’Humor Suprasensible. En aquelles pàgines gairebé només eren ortodoxos l’article de fons i els anuncis, i encara no sempre. Mai no m’he pogut explicar com

els mantenidors —i els lectors!— del Diari suportaren tant de temps i pràcticament sense queixes ni protestes tanta mistificació gratuïta i tanta xerinola. A vegades, quan hi penso, em dic: potser ells, malgrat certes aparences, també s’hi divertien!

“[...] I cal dir que en aquell temps la nostra colla no tenia pas el do de suscitar gaires simpaties. Afegim que tampoc no les buscàvem. El medi no ens era propici i nosaltres encara ens complaïem a enfondir la discrepància. Practicàvem amb èxit el que en Trabal en deia la «tècnica de la impopularitat.»

De camí cap a la Font del Saüc per fer l’acampada que serà l’acte fundacional del Grup de Sabadell. Joan Oliver, amb camisa blanca, branda una barra de pa punxada en un bastó. Foto: Fundació La Mirada.

Joan Oliver, “Notícia biogràfica”, a Armand Obiols, Poemes, (1973), p. 51-52.

“També de casa meua –devia ser l’any 23– vam sortir una nit d’hivern en una expedició de càstig contra el veïnat i l’ajuntament. Tots portàvem uns quants rocs a la butxaca. A la plaça de l’Àngel ens vam descompartir i cadascú enfilà un dels carers que hi convergien, amb la consigna de trencar tants fanals com poguéssim. Era mitjanit i no es veia ni una ànima vivent. L’Obiols fruïa sobretot quan la gesta comportava trencadissa o alguna forma de desmanegament. Una hora més tard reunits en un punt convingut de l’altre extrem de la ciutat, ens rendirem mútuament comptes. L’Obiols ens contà, excitadíssim, que en una de les agressions, li sortí un vigilant de darrera la mateixa cantonada on brillava innocentment un dels fanals condemnats: ell ja alçava el braç amb la pedra presta al llançament i l’instint li inspirà una rapidíssima reacció; fingí l’actitud d’un embriac inofensiu lliurat a una dansa eufòrica. Palplantat i desconfiat, el vetllador de l’ordre el seguí llargament amb la vista, mentre l’Obiols s’allunyava sense abandonar els seus falsos gestos de dansari nocturn i solitari. L’endemà passat, a la secció de successos del “Diari de Sabadell” apareixia una gasetilla redactada pel mateix Obiols en la qual es denunciava la «salvatjada» i s’insistia sobre la ineficàcia i la lenitat dels vigilants i dels «serenos». I jo mateix – mea culpa – vaig publicar, mesos després, a la pàgina literària del mateix diari, un sonet el primer vers del qual deia: «Una vegada vaig petar un fanal...». Podria donar moltes altres mostres del sobrealisme pràctic i casolà amb què desfogàvem potser l’excessiva repressió dels impulsos sexuals que els temps comportaven.”

LA BRABA COSA

Menat per la fretura de fer mal,
—damnat instin que rarament s'imposa—
i pensant portà a cap «la brava cosa»,
una vegada vaig petar un fanal.

A mitja nit i en un desert raval
ma gesta, en pocs segons, restà conclosa;
còm un vespa vola vers la rosa
brunzi el roc vers la llum. Era fatal.

S'ou un gran crit de vidres i de zinc
i, damunt la vorera encara el dring
perdura del que cau, mentre la flama

amb la segura mort lluita un instant.
Jo empengui la fugida a tota cama
com qualsevol bergant.

JOAN PENDONISTA

Joan Oliver signa amb el pseudònim "Joan Pendonista" el poema "La brava cosa" al *Diari de Sabadell*, del 31 de desembre de 1925.

"Estival" (juliol, 1918) és el primer poema de Joan Oliver publicat al *Diari de Sabadell*. Va ser premiat als Jocs Florals de Sabadell, organitzats per la Joventut Catòlica. Josep Maria de Sagarra s'emportà la Flor Natural amb el poema "Nit de juliol"; Josep Carner, l'Englantina amb "La veu pairal"; i Clementina Arderiu, la Viola amb "La collita". El jove Joan Oliver va compartir les pàgines del diari amb les composicions dels poetes premiats, i amb les d'altres poetes guardonats, com Marià Manent, Joan Arús i Joaquim Folguera.

ESTIVAL

El blau del cel, tibant i llis,
sembla de vidre trencadís.
Sols hi ha una taca dalt el cel:
la taca d'or del Gran Estel.
La plana riu com una faç,
les albes dents no hi manquen pas:
un mas, un mas i un altre mas.
Hi ha un riu que va tan poc a poc
que sembla immòbil en son lloc.
I ací el col·loqui vell i mut
d'unes alzines de vellut.

Més enllà es troben en un bes
aquells tres pins de verd encès.
Damunt la vinya, la claror
devé una ardent fulguració.
Mentre llargueja a son costat
el terror brau d'un camp llaurat.
Dues garses planen lentament
i tost es perden dintre el vent.
Tots els camins i corriols
van escorrent-se en giravolts.
Al fons, la terra, talla el blau;
la serra al fons sembla una nau.

L'aire es respira camperol
tot ple de flaires i de sol.
Hi ha escampades cent cançons
de mil tonades i faisons:
himnes i queixes i oracions.
I un gran batec immens i fort
ritma la pau del matí d'or:
el cel, el pit, la terra, el cor.

Joan Oliver, *Diari de Sabadell*
8 d'agost de 1918

PÀTRIA I CULTURA

“Pàtria i cultura” és la primera col·laboració d’Oliver al *Diari de Sabadell* com a articulista. I va haver de patir el llapis vermell de la censura. Apareix immediatament després que Primo de Rivera es proclamés dictador. I Miquel Bach la considera com una “crida a la resistència i a la solidaritat patriòtica” davant dels perills que podia comportar per a la cultura catalana aquella dictadura militar. De fet, és una crida al redreçament cultural com una obligació patriòtica de tots els sabadellencs. La voluntat programàtica que expressa l’article allunya el jove Joan Oliver d’una imatge de frivolitat.

[PARÀGRAFS CENSURATS]

A Sabadell, la segona o tercera (Reus, no t’esveris!) ciutat de Catalunya en importància numèrica, li toca fer un esforç a la mida de la seva capacitat, deu contribuir esplèndidament a la lliberació espiritual de la pàtria. I en honor a la veritat deu dir-se que la ciutat nostra no roman pas molt endarrerida en ordre a la cultura, encara que la seva fama en aquest punt no sia molt sonora.

Nosaltres fem constar amb joia íntima el treball, lent si voleu i poc unànime però constant i definitiu dels sabadellencs en mires a llur perfeccionament.

No volen dir res els noms gloriosos, lluents de prestigi, de l’Orfeó de Sabadell, l’Escola d’Arts i Oficis, l’Acadèmia de Belles Arts, el Centre Català, el Círcol Republicà Federal? No vol dir res llur actuar silenciosos o públic, intermitent o tenaç, però sempre eficient i ple de bona voluntat?

I no significa res potser aquell farell esclatant i guidor, aquesta obra plena de seny i de solvència i de patriotisme i aquesta abnegada actuació, aquest desinteressat i humil maldar sense recompensa ostentosa ni regraciaments; aquesta, diguem-ho d’una vegada, aquesta Associació de Música que compta tot just quatre anys de vida i en son temps ha sabut arribar a l’entranxa viva de la ciutat, removent i despertant tot allò de noble i de sentimental que hi dormia o hi badava, que ha arribat a ésser una escola de bon gust per Sabadell i un alt exemple de patriotisme pur –sense segadors, ni quatre barres ni visques– davant i al capdavant de les mil ciutats i viles de la nació, encomanant a moltes d’elles el seu entusiasme ardent i deixant admirada i edificada, àdhuc a la gent de Barcelona, que fins ara semblaven en possessió d’un monopoli, en el que fa referència a les manifestacions artístiques?

[...]

Voldríem que la nostra veu apassionada arribés fins aquests sabadellencs que no giren el rostre per veure ço que al seu voltant esdevé, i voldríem convence’ls de l’inadequat de llur capteniment. Que cadascú demani i exigeixi el complert seu lloc en l’obra ciclòpia del desvetllament de Catalunya. Que ningú s’arrosni d’espatlles ni escatimi la seva contribució. Que tothom es senti ple d’un esperit de solidaritat amplíssima sense enveges, ni restriccions, perquè la suma de l’esforç individual sia una formidable empenta que posi la nostra vida a un lloc digne i beneït des d’on Catalunya albiri clarament la seva via futura.

Joan Oliver, *Diari de Sabadell*,
16 de setembre de 1923

DEGOTÍS

Joan Oliver, signant com a Pere Quart, va publicar una secció anomenada “Degotís” al *Diari de Sabadell*, entre el setembre de 1926 i el gener de 1928. Amb aquesta secció, com ha dit Miquel Bach, “tret de la majoria de poemes, unificava les seves col·laboracions al *Diari* i començava a donar mesura de l’ofici. Són articles força espaiats, sense les urgències de la impressió diària. Hi escrivia encara contes i crítica, però hi practicava ja un nou tipus d’article que incidia sobre l’actualitat i el rerafons cultural del País; són columnes breus, d’una prosa pulcra i sòbria, sense concessions, en la qual plana una ironia elegant que recorda el Carner de *La Veu*; és un Oliver distant i murri que es va prodigar poc”.

Miquel Bach, *El “coro” de Santa Rita, altrament anomenat Grup de Sabadell, (I)*, (1991), p. 79.

9 D’OCTUBRE DE 1926

- D’aquest bosc de setembre en surt ara la parella utilitària, ell amb dos conills al sarró i la dona amb un cistell de rovellons al braç. Fa vint anys aquesta mateixa parella, llavors dita la parella amorosa, no demanà al setembre d’aquest bosc sinó la confortable davallada del marge encara florit sota l’ombra de les fulles espesseïdes i immòbils.
- Henry Ford, el fabulós fabricant de cotxes pels pobres, en el seu llibre *Avui i demà* les versions francesa i espanyola del qual acaben d’aparèixer, agafa el principi que diu: *l’home està voltat d’ocasions* (o per servir-nos del mot típicament americà, oportunitats) i al seu damunt basteix una castellassa.
Mes la realitat d’unes paraules que poden obrir un panorama d’esperances als ulls del cor de la nostra brava gent encara jove ací, es troba, ai las!, contrabalançada per un altre principi que tothom anuncia amb un to d’enfurismament ben aconduït i que cada dia guanya una mica més la implacable pesantor dels axiomes. Resa així: *Estem voltats de pocavergonyes*.

13 D’OCTUBRE DE 1926

- Molts marits es pensen ésser fidelment adorats, pel fet de que llurs mullers són unes incomparables cuineres.

7 DE NOVEMBRE DE 1926

- La caixa d’Estalvis va amuntegant llibres en un dels salons de la seva casa, animant aquella ingent i freda ossada amb l’esperit ardent d’una biblioteca pública. Els ciutadans hi seran invitats a adquirir i estalviar coneixements, veritable tresor sense minva. La biblioteca serà ben abastida, ben instal·lada, ben organitzada. Així, si algú tingués l’acudit de penjar a les parets del casal del carrer de Gràcia un rètol on es llegís en lletres d’or: “Palau dels fructífers Estalvis”, nosaltres, per fer pendant, n’hi enganxariem un altre que diria en lletres de llum: “Palau dels Profitosos Suspendis”.

Degotís del 30 de setembre de 1926

Degotís

Als nostres amics de la societat catalunya-ciutat, socient ens omplen d’elogis i posen Sabadell com un model de ciutats de segon ordre, quant a vida espiritual. Parlen de focus de cultura, d’edicions d’obres nostres, de públic intel·ligent i potser d’alguna altra coseta més. Tant si aquestes referències és tan d’esma, com si són fruit de l’instint de gentileza, d’adulació o de la pressa d’empitjorar amb comparacions desiguals les realitats pròpies ciutats, nosaltres les rebutgem per injustes. El que ens falta a tots plegats, precisament, és justícia, bany de justícia, rius i mars de justícia, muntanyes d’aigua de justícia. No obstant arribarem a la pròpia consciència, amb nosaltres per entendre el poc que hi ha de bo i d’afavorir camins de progrés.

Tenim un amic que hauria mort. L’altre dia li vam fer creure que s’ha descobert una raça d’ocells que no saben de voler. Desgraciament el cas amb la història de les fatigues d’un naturalista belga que fa quatre mesos que s’estimava en anar a un espécimen d’aquest gènere el conegut es de Palce. Aquest amic nostre que diem de badoe és intel·ligent després d’entendre-se d’aquest cas singular dignat: no ho trobo gaire estrany. Comer molts d’hommes que tenen certes ates i no se’n serveixen perquè les ignoren.

Algú blasma la moda de les fuldilles mortes. Nosaltres creiem que potser és l’únic manera honesta de que disposen les dones per ensenyar les canes.

PERE QUART

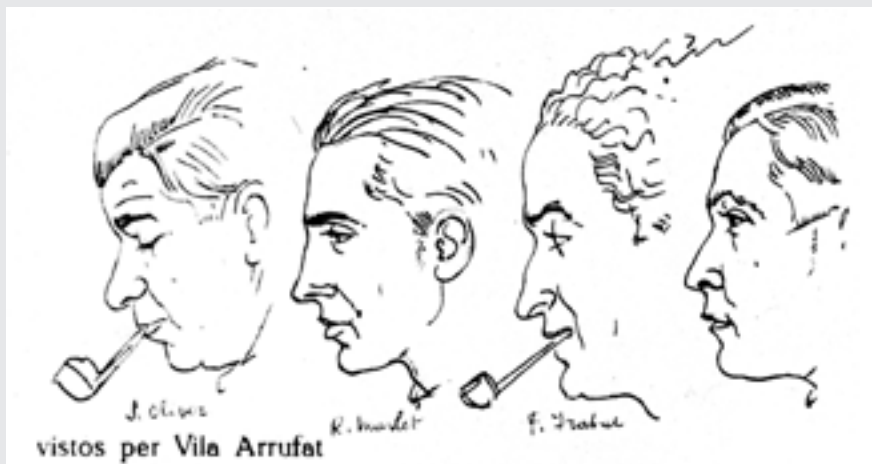

EDICIONS «LA MIRADA»

Joan Oliver evoca una mena de berenar fundacional de les edicions La Mirada al Marquet de les Roques (un espectacular casalot-castell d'estil modernista, propietat de la família Oliver), la tardor de 1924. La trobada va aplegar Josep Carner, Guerau de Liost i Carles Riba, com a suport il·lustre del projecte, i els capdavanters de la Colla de Sabadell, Obiols, Oliver i Trabal. Joan Oliver era molt conscient de l'aportació cultural que comportaven aquelles edicions i en va esdevenir inspirador i promotor. Sempre va destacar-ne tant la importància dels autors que hi van publicar com la dignitat formal dels llibres editats.

“A l'hora del cafè hom atacà el motiu d'aquellencontre: l'editorial projectada per la “colla de Sabadell”. Ja fosquejava. Protegits per la penombra, els tres joves es tornaren més loquaços. Breument: Carner, Bofill i Riba aprovaren sense reserves l'esquema que els acabàvem de sotmetre, així com la maqueta que havia dissenyat Ricard Marlet, excellent dibuixant i gravador al boix, i realitzat Joan Sallent, notabilíssim impresor, tots dos sabadellencs. (...) Çà com lla, “La Mirada” cabava de ser batejada sota els millors auspicis. Els sabadellencs a penes podien dissimular l'acontentament que els emplenava. Ara només calia trobar uns quants milers de pessetes.”

Joan Oliver, “Sobre «La Mirada»”, dins *Edicions Proa*,
50 anys. 1928-1978 (1978), s.p.

UNA TRAGÈDIA A LIL·LIPUT

Una tragèdia a Lil·liput és el primer llibre de Joan Oliver publicat a les Edicions La Mirada (1928). Aplega un conjunt de narracions, algunes de les quals havien estat publicades al *Diari de Sabadell*. El llibre va comptar amb un pròleg no gaire conegut del poeta Carles Riba, que defineix Joan Oliver com un narrador amb una veu pròpia i amb un humorisme “a la sabadellenca”. El *Diari de Sabadell* se’n va fer ressò. I en una carta que l’Oliver escriu des de Madrid es mostra agraït a Carles Riba: “En pac del vostre generós padrinatge, només puc oferir-vos el meu desig de fer-me’n mereixedor un dia o altre” (carta datada a Madrid, 28 d’agost de 1928).

Madrid, 28 agost de 1928

Senyor Carles Riba
BARCELONA

Distingit amic i mestre:

Acabo de rebre la meua Tragèdia a Lil·liput i he llegit, tot meravellat, el vostre pròleg.

Poca cosa tinc d’agrair al vostre cor i a la vostra intel·ligència, prou poderosa són! Però em sento molt admirat i honorat i deutor vostre per l’esforç de la vostra consciència, heroica a despit de l’agilitat i la prudència amb que heu salvat - com calia - la vostra honestedat professional.

En pac del vostre generós padrinatge, només puc oferir-vos el meu desig de fer-me’n mereixedor un dia o altre.

Mentrestant, accepteu la sincera gratitud i profunda admiració de vostre affm. s. s. i amic

Joan Oliver

Una vista del Marquet de les Roques, l'espectacular casaltocastell a la Vall d'Horta, propietat de la família Oliver.

Joan Oliver va practicar també la literatura popular dels goigs religiosos. En aquest cas, dedicats a Sant Roc de Montpeller, patró de la Vall d'Horta, que es venera a la capella del Marquet de les Roques. Tractant-se de Joan Oliver no podien ser uns goigs convencionals.

La primera estrofa és una evocació extraordinària del paisatge i de la natura de la Vall d'Horta. Els goigs tenen el valor afegit dels boxos de Ricard Marlet

GOIGS A LLAOR DE SANT ROC DE MONTPELLER

PATRO DE LA VALLDORTA, QUE ES VENERA A LA CAPELLA DEL MARQUET DE LES ROQUES

**Parròquia de
Sant Llorenç Savall**

**Bisbat de
Barcelona**

Aquesta Valldorta,
les cases i casetes que hi ha,
les viuyes i l'horta,
el regadiu, l'ermitge i el soc,
El camí que hi mena
i els ramats que hi pasturen,
les fruites que hi maduren
i tota bestia que hi alena
i les plantes i herbes de tuba mena,
l'almena i el pe.
Les fonts, els xaragalls i els torrens,
les canals, les cingleres,
els colls i les dreteres,
les tempestes i els vents
i l'aire fi
i les boïlles i fumeres.
Aquesta Valldorta.

Tot és de Déu, Sant Roc,
i tot Ell ens ho donà,
I tot volem cremar-ho al foc
de nostra fe pregonà:
De tot tant no ens en donà
si no és per fer-n'hi llenguà i reverència.

Nuestra es la gent de la Valldorta
us hem triat, o Sant Roc, per patró
—gloriós advocat contra la pestilència—
i llançats la pesta no ens la por,
sind la pesta del peyan.

Vós que souu ocop del Senyor
per vostra vida de sacrifici i humilitat,
que ja us valgué en aquest món
la gràcia ascensalada.

2. *Ora pro nobis beate Roche.*

de miraclejar, guarint molta gent apstada,
tant los el signe de la creu al front.

Vós, o Sant Roc,
quí, havent nat ric i noble
i amb senyoria sobre el poble,
no us en plagué ni molt ni poc
i per amor de Déu i dels vostres germans
esderingueren misar pulegat,
havent repartit abans
vostres riqueses entre els mendicants;
i vers Roma emprengueren camí.

Vós, Sant Roc, nostre advocat,
qui encés d'heroica caritat
auderx dels nafrats a la requestal
A Vós, no recueto, us agafà la pesta.
I fóreu després empresonat
per la gent de la vostra ciutat
la qual era en guerra; us prengueren per espia,
car ningú no us conexia
amb l'hàbit espellicat
i la cara malmesa.
I moríeu, innocent, sense queixa,
com un malvat, sota la creixa.

A Vós, o bennurat de gran altesal
invocem la gent de la Valldorta:
feu nostra fe tan forta
com la dura roca d'aquest Montcan;
que tustemps sia nostra pau,
cum un col ben asserenat.
I signeu-vos, si us plau,
amb la creu dels vostres grans prodigis:
que vos allunyi la pesta del peyat
i aquell de nosaltres que en sia nafrat
l'en deixi sense vestigis.

v. *Ut digni efficiamur precationibus Christi.*

G R E M I S

Deus, qui nos beati Rocci confessoris tui magna reverentia laudamus - concede propitius; ut ejus natalitia colimus, ejus actiones imitemur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Lletxa de Joan Oliver. — Boxos de Ricard Marlet

L'Escur. i l'Hort. St. Bibb. d'Arxepisc. d'Arxep. Fr. D. Josep Miralles i Sbert, autoriza la publicació d'aquests Goigs i concedeix tiratges dies de perdo a tot fidel lector que els carit o rest.

BIBLIOTECA SARADELLIANA — Col·lecció ELS NOSTRES GOIGS. — Any 1929

L'ENTUSIASME CREATIU, CULTURAL I POLÍTIC DE L'ETAPA REPUBLICANA

“[...] la dimissió de Primo de Rivera acabà de tancar un període que d'alguna manera havia justificat l'actuació de la Colla. En aixecar-se la veda, la consigna de fer cultura davant la impossibilitat de fer política que havia compartit majoritàriament la *intelligentsia* catalana, va perdent vigència. L'arribada de la República desvetlla eufòries i els diaris prenen un to combatiu, el comentari polític desplaça les columnes de creació i la informació cultural es minimitza. Ja amb la caiguda del Directori, un Trabal entre recelós i lúcid havia llançat un crit d'alerta: “...que la política no ens faci perdre el llegir!,... que la política no ens faci perdre l'escriure!”. Malgrat tot, la reacció era lògica i, passats els moments inicials, el *Diari de Sabadell*, sota la direcció de Joan Oliver, primer, i de Francesc Trabal, després, sap mantenir un digne equilibri entre la informació i l'opinió política, i la notícia cultural i les pàgines literàries.

S'obria així una etapa d'autèntic desvetllament cultural i polític de Catalunya. No cal dir que els components del grup s'hi abocaren en cos i ànima i foren capdavanters en moltes de les activitats que les noves circumstàncies demanaven.”

Miquel Bach, *El “coro” de Santa Rita, altrament anomenat Grup de Sabadell* (i II), (1992), p. 63.

Paraules de Joan Oliver, a Xavier Borràs, *Joan Oliver tal com raja*, (1987), p. 37

“Aleshores jo quan era ric treballava, però treballava en coses vocacionals i sense cobrar perquè com que jo no necessitava per viure, ni per casar-me, ni per res, no necessitava cobrar, no cobrava, comprens? Perquè jo crec que l'home no ha vingut al món a treballar, jo sóc un enemic del treball, eh?, l'home ha vingut al món per viure, per desenvolupar totes les seves potències, els sentiments, els sentits, el sexe, l'amor, l'amistat, l'esport, la contemplació de la meravella dels paisatges, els viatges, el coneixement d'altres terrenys, [...]”

Joan Oliver als anys 20.
Foto: Arxiu Família Oliver.

JOAN OLIVER A BARCELONA

Instal·lat de manera fixa a Barcelona des de l'any 1926, comença una etapa intel·lectual fecunda. Aconsellat per Armand Obiols, prepara l'edició de *Les decapitacions*. El publica l'any 1934 amb el pseudònim de Pere Quart, que adoptarà a partir d'ara per als llibres de poesia.

“Jo tenia el meu company per un conseller infallible i havent decidit de publicar un recull de poemes –el primer–, li vaig sotmetre el text que jo considerava definitiu. Feia dies que en discutíem el contingut i finalment l'Obiols m'aconsellà d'eliminar-ne una dotzena de composicions. El llibre ja pecava de breu i de primer em resistia a la poda, però al capdavall, no solament vaig cedir al seu dictamen, sinó que vaig destruir els originals rebutjats per ell. Bastants d'anys després, aparegué el llibret *Les decapitacions*– i l'Obiols celebrà amb un dels seus somriures més capciosos la petita sorpresa que produí i el fet que ningú no identifiqués qui s'amagava darrera els pseudònim de Pere Quart”.

Joan Oliver, “Notícia biogràfica”, a Armand Obiols, *Poemes*, (1973), p. 47-48.

Retrat de Joan Oliver, abans de 1936. Foto: Fons Joan Oliver-AHS

LES DECAPITACIONS

“Com que teníem fama, els del grup de Sabadell, de ximples i de gent que tot s'ho prenia a broma... quan va aparèixer *Les decapitacions* molts van creure que era un llibre surrealista, d'acudits més o menys enginyosos. A la teva família, i meva, crec que ningú no s'hi va fixar gaire... fora potser del teu oncle X que ja trescava per les muntanyes cantant himnes de les joventuts hitlerianes.”

“[...] llegíem molt els poemes de la generació del 27: Lorca, García Lorca, era un autor admiradíssim a Catalunya. I tots miràvem de tenir relacions amb els moviments literaris de Madrid. Les coses, en aquest aspecte, han canviat després, quan ens han volgut imposar els models...”

Paraules de Joan Oliver, a Ignasi Riera, *El meu oncle Pere Quart. Materials per a un retrat*, (1992), p. 59-60.

I
**Sobre el pecho almidonado
la cabeza**

GARCÍA LORCA

Estels inútils, inútil campana!

Temps mutilat. Negra nit
oratjosa, cendrosa, oliosa, porosa.
Ja en ton falutx de la vela invisible
-funàmbul d'horitzons onejants-
vogues, vagues, divagues
ran l'abís encoixinat
de flames i gebre,
infern de fred dins ulls closos!

[...]

Tu, amb el cap a la mà, t'escondies
rera els crims d'altres mans sense tara,
generoses del mal, amb carícies horrenes
d'ungles còncaves, roents, farcides
de negror tan antiga
com el llot a grumolls de l'Edèn.

Tu, amb el cap a la mà, no sabies
aquell urc aplomat de Benito
en dreçar-se complet, la pitrera gonflada
sota el cap ben posat,
la corona -robins i maragdes-
de bronze vital. La corona
d'un imperi de bambes camises.

[...]

XVII
**Perros crueles, que non me arrepiento
llamándovos perros en forma de humanos**

RETABLO DE LA VIDA DE CHRISTO

Avia per telèfon una rialla trista
de pur estil marxista,

Bloch l'anomenen els estranys: jo, Sara.
Qui no la desempara?

Per segar roses la destral us cal,
Adolf, brètol total?

Volava el cap de ma companya
pel cel dels crematoris d'Alemanya

Pere Quart, *Les decapitacions*, 1934

Primera edició de
Les Decapitacions
(1934).

JOAN OLIVER, CRÍTIC DE LA SITUACIÓ POLÍTICA

“I un dels elements de l’humor pessimista de Pere Quart té a veure amb l’acceptació d’un Estatut d’Autonomia mutilat. Aquesta visió summament crítica envers l’actitud de les forces polítiques catalanes, a l’hora de negociar l’Estatut del 32 amb els representants de la República espanyola, omple molts articles del *Diari de Sabadell* i d’altres publicacions. Té, en tot cas, una traducció “esperpenticoliterària” en una nota enviada per Joan Oliver a Carles Riba, que acaba d’editar les *Estances*, el 9 de febrer de 1933:

Ignasi Riera, *Joan Oliver/Pere Quart. L’inventor de jocs*, (2000), p. 70.

Estança 40 (bis)

Tot és excés; la cartera
no pot contenir
la innúmera presència
i em cal, doncs, l’experiència
d’algun amic fiat i entès a qui
jo demano avui la manera
de capitals fer evadir

Us felicito amb la mateixa veu
de la meua antiga admiració. Però, su-
porteu ^{també} que rebregui als polítics que ara go-
vernem Catalunya el primer acte real-
ment inconfessable de llur gestió!

Vostre amic i servidor

Joan Oliver

TEATRE DE PREGUERRA

El 30 d’abril (1936) és una obra del teatre de preguerra de Joan Oliver. Recull tant una anàlisi moral i social com una incursió en el teatre polític. És una opereta sense música en què conviuen el to lleuger i un humor punyent.

El 30 d’abril

JAUME, botent per la sala i brandant amb una mà els bitllets i amb l’altra, el diari, davant l’admiració de MARIA ANTÒNIA, s’hi acosta, l’abraça i crida com un foll. – La grossa, Maria Antònia! LA GROSSA!!!

MARIA ANTÒNIA. – Què dieu? De debò? Mireu-ho bé. ¿Quin número és?

JAUME, rapidíssim, agafa un altre diari. 14-4-5-2. Clavat, clavat!

MARIA ANTÒNIA, mirant el diari. 14-4-5-2. Just!

PIP, mirant el diari. Sí, majestat! Fantàstic!

JAUME, es deixa caure en una butaca. Sóc lliure! S’ha acabat la misèria! Maria Antònia: no parles amb un rei; parles amb un milionari. Trenta milions de pessetes! Trenta milions de l’ala! (S’alça, misteriós, s’acosta a MARIA ANTÒNIA.) Escolta, no diguis res a ningú, a ningú. Ni una paraula! (Es passeja amunt i avall neguitosament.) Ah! Jo n’he de fer una de sonada! (MARIA ANTÒNIA contempla JAUME entre perplexa i anguniosa.) Maria Antònia! Ara ja et puc dir que t’estimo. (L’abraça.)

MARIA ANTÒNIA, esverada. – Però, què feu, Senyor?

JAUME. – El que em dona la gana. Sóc lliure, i ho puc fer tot. S’ha acabat la misèria. (Mirant-la fixament i amb les mans a les espatlles d’ella) Maria Antònia: em vols acompanyar a fer la volta al món en vuitanta dies?

MARIA ANTÒNIA. – Déu del Cel!

JAUME. – Ah, la volta al món!
El meu ideal de tota la vida! I amb
una doneta com tu, Maria Antonieta!
Ens comprarem una maleta d'aquelles
de pell de porc aixííííí (eixamplant
els braços), i serem molt feliços.

MARIA ANTÒNIA. – Senyor, Senyor,
assereneu-vos! ¿No veieu que això és
impossible?

JAUME, enumeració progressivament
abrandada. – Diners, llibertat, amor,
tu! Ara sí, que em desfaré de la meva
dona! Ara jo no hi hauran raons d'Estat.
(Atacat d'histerisme màxim.) Visca, visca,
visca!!!

MARIA ANTÒNIA, desesperada. – I el
vostre fill?

JAUME. – Ah! Ens l'endurem! Ja ho crec!
No hem pas d'estalviar. Ara, rai!

MARIA ANTÒNIA. – I la campanya de
Mallorca? I la guerra?

JAUME. – No em parlis de la guerra!
La guerra... la guerra! Ja saps què
significa?

MARIA ANTÒNIA. – Senyor, per Crist.
¿Us heu begut l'enteniment?

JAUME. – Tu que ets dona, tu que
seràs mare, no t'esgarrifes al sol nom
de la guerra! (A aquests crits han anat
entrant silenciosament per la dreta PIP,
CADIRAMENTA i FERRANDIS, que
han restat al peu de la porta, sense que
JAUME, que està de cara al públic, se
n'hagi adonat.) La guerra és sang,
la guerra és extermini i llàgrimes
amargues. La flor del jovent hi deixa la
pell; la guerra sega totes les esperances
i desfà totes les il·lusions; delma les
llars i empobreix els pobles! (Tràgic.)
Bombes, gasos asfixiants, metralla,
bales dum-dum, els més vils productes
de la ciència satànica al servei de l'odi
fratricida. Els homes s'han d'estimar i
han de viure agermanats. Cal esborrar
les fites partioneres. Tots els pobles
de la terra han de formar una sola i

immensa família. ¿Que no ho saps?
La pàtria dels homes lliures és el món.
(Transició.) Visca, visca, visca!!! Trenta
milions, Maria Antònia! Trenta milions!
La felicitat del meu fill, assegurada!...
(S'adona de la presència dels altres, que
romanien perplexos i esbalaïts.) Ah, éreu
aquí? Ja s'ha esbotzat tot! Tant se val,
també s'havia de saber. Senyors: sóc un
home ric, sóc milionari: he tret la grossa!

TOTS. – Senyor!

PIP va a la taula, agafa els bitllets i els
tanca amb clau en un calaix, amb posat
de murri.

MARIA ANTÒNIA, oficial i greu. –
Senyor, comprenem la vostra joia, i ens
hi associem. Però no volem donar a
certes manifestacions vostres altre valor
que el de l'espontaneïtat. Esperem que
la reflexió us farà recordar els altíssims
deures que recauen sobre la vostra
persona.

JAUME, parat. – Eh?

MARIA ANTÒNIA. – Senyor, adéu-siau.

Representació d'El 30 d'abril
al Teatre Lliure l'any 1987.

“Una biografia telegràfica ens portaria a dir que durant els anys de guerra Joan Oliver / Pere Quart va editar *Bestiari* (1936), premi Folguera, i *Oda a Barcelona* (1936), *Contraban* (1937), l'estrena de *La fam*, premi Ignasi Iglésias (1938); que va presidir l'Agrupació d'Escriptors Catalans (1937) i va cooperar activament en la fundació de la Institució de les Lletres Catalanes (1937). I que va ser un dels organitzadors de les Biblioteques del Front (1938), així com també redactor de *Meridià* (1938). Amb el bibliobús que havia servit de biblioteca ambulat al Front, l'Oliver, per encàrrec del conseller de Cultura, Pi i Sunyer, s'encarregarà d'organitzar l'èxode, ja el gener del 1939, cap a França.”

Ignasi Riera, *Joan Oliver/Pere Quart. L'inventor de jocs*, (2000), p. 81.

Carnet de Joan Oliver de la Institució de les Lletres Catalanes.

ODA A BARCELONA

Milers de finestres i cors
t'esguarden com bulls i et regires.

La nit s'atarda

Els coixins esventrats de la memòria,
la flama del teu somni,
la sang nova del crim,
la infàmia morta, el clam i la barreja!

Barcelona!
Barcelona, ferida i eixalada.
Repiquen les campanes soterrades,
volen les creus,
ocells d'incert auguri.
Els murs suporten voltes invisibles,
fumeres, panys de cel,
roba blanca de núvols.

D'aquí estant, Barcelona,
el tumult és ordre.
L'or pàl·lid ni respira.

Bressen els asfaltats
deliris de les rodes inflades de tempesta,
veles terreres i envilides.

Barcelona,
els teus fills no t'acaben d'entendre,
bruixa frenètica,
matalàs d'esperes.
Escabellada, ronca,
perds la vergonya i la senyera,
però et guanyes la vida,
entre l'amor i la follia.

[...]

Barcelona,
esdevindràs, si vols, la capital altiva
d'una pàtria novella de rels velles,
quasi feliç, penosament fecunda.
Mestressa sobirana,
sola en ton clos obert com una rosa
dels vents, als vents de mar, de terra!

Il·lustracions d'Andreu Damesón per a una edició de l'Oda a Barcelona.

A sota, Joan Oliver amb la seva muller, Conxita Riera, de l'any 1938.

Barcelona, contempla't.
 Barcelona, no cantis.
 Auscolta aquest cor teu que s'escarrassa a batre.
 No et deturis. Plora una mica cada dia,
 quan la Terra comença
 un altre tomb, ullcluca.
 A poc a poc, no et distreguessis
 amb les fulles que el vent requisa als arbres.
 Ni amb el presagi de les ales noves.

Treballa. Calla.

Malfia't de la història.
 Somnia-la i refés-la.

Vigila el mar, vigila les muntanyes.
 Pensa en el fill que duus a les entranyes.

Pere Quart, 19 de novembre de 1936

BESTIARI

Al Camús, el meu estimat gos.

Les composicions d'aquest petit llibre –mostra de poesia epigramàtica aplicada en fred sobre diverses bèsties i un vegetal– han estat escrites sota el signe d'una inconfessable frivolitat. Si l'autor pretengués de fer-se perdonar invocaria el precedent del seu col·lega Homer, que ha gosat versificar amb insidiosa fantasia a propòsit de déus i semidéus.

Pere Quart, 1937

Reproducció del poema "Vaca suïssa", amb la il·lustració de Xavier Nogués.

VACA SUÏSSA

*Quan jo m'embranco en una causa justa
com En Tell ibe aduata i arrogant:
prou, s'ha acabat! Aneu al boterent
vós i galleda i tamborets de fusta!*

*La meua sang no peix la rovia feta
ni l'amistança amb el café prudent.
Vós no sou qui per grapejar una vaca,
ni un àngel que baixés expressament.*

*¿I no sabeu que l'amo, un modernista,
em volia succianar els mugrons
amb un giny infernal, cosa mai veta,
que em deixaria còcuta en pocs segons?*

*Encara us resta la indefensa cabra,
que sempre ha tingut ànima d'eclea.
A mi no em mouey ni qui s'acosti amb sabre!
Tinc barres i escometo com un brau.*

*Dunco, ja ho sabeu! He pres el determini,
l'he bramulat per comes i fondals,
i no espereu que me'n desencantini
la llepolia d'un mamar d'alfals.*

*Que jo mateixa, si no fos tan llega,
en lletra clara contaria el fet.
Temps era temps hi bagué una vaca cega:
jo sóc la vaca de la mala lle!*

Reproducció del poema "Jo", amb la il·lustració de Xavier Nogués.

JO

*Se m'arrapen conquilles a desdir,
creixen arreu de mi
moltes estranyes.*

*He naufragat temps ha
i resto encara sentimental illís
al cul de sac de les antimuntanyes
des d'on pretenc la mà
enguantada de bras
que em despertí la pell i les entranyes.*

Poesia radiada pel seu autor

«Pere Quart»

des de Ràdio Associació de Catalunya el dia 6 de desembre
del 1937, amb motiu de la

EXPOSICIO DEL FRED

Per als versos de "L'ESQUELLA"

Quin fred, reina de bot,
quan tu i jo
de la matinada
saltant com un animal
de l'alta muntanya...

**DONCS ENCARA FA MES FRED
AL PARARET
D'AVANÇADA.**

Quin fred en nit estancada
amb el cel ple de stars
quan he estat alçada
i cap he no he puat, i ara
ni té poca llumada...

**DONCS ENCARA FA MES FRED
AL PARARET
D'AVANÇADA!**

Quin fred estic, la para
a ulls i a reboladors
de bot, treballs a plaçat
i ara a la segona
secció de la claveria...

**DONCS ENCARA FA MES FRED
AL PARARET
D'AVANÇADA!**

**CAMARADA:
SI POTY AMIC, PARARET
QUELLES QUE AL PARARET
D'AVANÇADA
UN HOME LLUITA PEL DRET
DE LA PATRIA AMENACADA
I TE FICA**

QUIN FRED AL COR, CAMARADA!

PERE QUART

amb l'impresora de la revista;

La poesia de guerra de Pere Quart té un gran interès perquè sap trobar el to adequat entre la novetat i la tradició. Així com en l'Oda a Barcelona es fa ressò dels recursos de la literatura culta, a "Quin fred al cor, camarada" (i també al romanç "Terol" o a la recreació de la cançó al poema "El més petit de tots"), hi trobem les formes de la literatura popular. Joan Oliver pren partit en la lluita contra el feixisme, a favor de la supervivència de Catalunya.

El poema "Quin fred al cor, camarada" es va publicar a "L'Esquella de la Torratxa", després de ser radiat a Ràdio Associació de Catalunya (6 de desembre de 1937), en plena Guerra Civil.

TEATRE DE L'ESQUEJILLA

Casa't, que no tindràs dona! Esquellot d'actualitat i representable

PERSONATGES

CLORI, la "casada infel".

PAU, el seu marit, débil de caràcter.

SENYORA PERFECTA, la sogra, perfectament desagradable.

PERE, un "profiteu" de recaptada.

ACTE UNIC

El decorat representa un saló pel·l burgès. Molt confortable, amb un aire molt íntim. Un sofà propi a totes les declaracions. Molts coixins, molts biberons.

En s'acaba el teló. Clori i Pau estan representant l'escena del sofà. Es besen casualment i boidament, com correspon a dos casats de ja sis mesos.

PAU.—No m'has entès. Em referia a l'"home", en anglès. Vull dir l'inferior conjugal.

CLORI.—Ah! És precuària "jem".

PAU.—T.

CLORI.—A.

PAU.—Tota la vida se't veuria que vures unir a can Ber-

lita.

CLORI.—Els papàs volgueren que tinguéssis instrucció.

PAU (La besa).—I que n'ets d'insolent! Ho saps fer tot, ho concises tot... Tens habilitats insospitades.

CLORI (Abreujada).—Què em sospites, encara?

PAU.—Insospitades, pots dir-hi. A mi, ja m'ho has donat tot. És la "perfecta casada", com diu aquella novel·la de Pedro Mata.

CLORI (El besa e ed).—Quin talent tens també tu, maridet meu!

PAU.—Ets la meua nitja taronja.

(Els dos es besen, a duo.)

Els dos (També a duo).—Som el matrimoni ideal!

PAU.—L'èstima que ja t'he de deixar!

CLORI (Fent la melindrosa).—Tan d'hora!

PAU.—Els negocis són els negocis, com ve dir Lope de Vega. De d'ara a la fàbrica de Vic. Ja saps que estem elaborant el porr sintètic. Precisament, avui li posem l'última pota.

CLORI.—I estaràs molts dies fora?

PAU.—Almenys, dos. En l'ordat en què es treballa els ferrocarrils, mai saps què tocaràs a casa. Cuita, a fer-ne la maleta. No t'oblidis de la cassa de dormir, com l'altra vegada!

CLORI (S'aireca).—No m'oblidaré de res, amor meu!

PAU (Entusiasmada).—Quina coax!

CLORI.—Quin marit!

(Es tornen a besar. Per la creta se sent un gran terrabastall, com aquell que precedeix l'aparició del diable en els "Fastolets". En lluc del diable, entra la senyora Perfecta.)

CLORI.—La mamá!

PAU.—La sogra.

PERFECTA.—La mamá política, que ve més política que mai!
(S'adonia, la senyora Perfecta fa una cosa d'una pila de diaris. Amb la mà dreta, branda un exemplar del diari del matí.)

CLORI (Esverada).—Què passa, mamá?

PAU (Resignat).—Ja la ballem!

PERFECTA.—I tant, si 'o ballem! (Terrible, a Clori.) Separat d'ell! No el toquis!!

CLORI.—Però, mamá: què és això?

PERFECTA (Més terrible, encara).—Està condemnat! Esteu condemnats els dos!! Sou dues Antines d'antades!!!

PAU (Intenta reaccionar).—Senyora mamá: es pot saber a què ve aquest drama?

PERFECTA.—Pau, pau i sempre pau! Com es veu que no llegeixes el diari. (A Clori, que continua al costat del seu marit.) Separat d'ell, et dic!

CLORI (Espantada).—Aí!

(D'un copoltada, la senyora Perfecta ha separat els dos esposos.)

PAU.—Qualsevol diria que esteu apestat!

PERFECTA.—Pijar que apestat. Esteu condemnats al feu etern.

PAU.—Ja era hora que m'escalés... Fa un fred que pelat!

PERFECTA.—Calla, poca vergonya! Has seduït vilment la meua filla.

PAU.—Perdoni; però la Clori i jo som casats...

PERFECTA (Sarcòstica).—Casats! Casats!... Us ho pensau que sou casats...

CLORI.—Mamá: va casar-nos el jutge...

PERFECTA (Fa el senyal de la creu).—El jutge! El jutge no era tal jutge, sinó un vulgar creuat.

PAU.—I les h'eu de pelar de les patisses?

PERFECTA.—Els devers de Judas! El preu que pagares de la meua filla!

PAU.—Vaja, sogra: què la vist mossèn Liesques, avui?

CLORI.—I tant, mamá!

PERFECTA.—Avui he vist el diari. (Es ensopega el dit!) Llegiu, infelços, intimes en pena. (Pau s'acosta per a prendre-li el diari.) Té: no em toquis, que encara em condemnaria jo.

PAU (Agafa el diari).—Què diu?

PERFECTA.—Act, a primera pàgina.

PAU (Llegeix).—"Diuen d'Oviedo, que una de les primeres disposicions del general Franco ha estat la d'annular tots els documents celebrats durant el temps en què Astúries ha estat en poder dels republicans..."

CLORI (Llança un risotet, i es desmaià).—Aí! (Una ajudada al sofà.)

PAU (Desanimat).—Tan feliços que érem! (Li cau el diari de les mans.)

PERFECTA.—Esteu condemnats. Ho diu el "generalísimo". Si volen salvar-vos, heu de complir les seves ordres.

CLORI (Torna en si).—Però mamá, jo estimo en Pau! És el meu marit...

PERFECTA.—Calla, desgraciada! És la seva concubina. Ell és el teu amant.

PAU.—Davant de la llei, sòr el seu espàs.

PERFECTA.—Davant de Déu i de Franco, ets el meu assassin!
Jo, en nom de Déu, de Franco i de la moral, tinc l'obligació de separar-vos.

PAU (*Desesperat*).—No hi ha altre remei?

FRANCA.—Resignar-vos, o la mort. Abans de tenir una filla en la deshonra, preferiria donar-li la mort amb les meves pròpies mans.

CIOTI (*Entre sanglots*).—Pau, el meu Pau...

PERFECTA.—El teu ex-Pau.

CIOTI.—Ex-Pau meu: el destí i la mortà ho volen. Trobaràs la malata al rebeder. Torna a viure amb els teus pares.

PAU (*Plorant e lígítima vida*).—Què no fare per la moral? Besa'm per darrera vegada.

PERFECTA (*S'interposa, ràpida com el llamp, entre els dos*).—Mai! Ja que sou dos assassins, dos pecadors, el menys que podríeu fer és guardar les formes davant d'una senyora respectable.

CIOTI.—Adéu, ex-maridat meu!

PAU.—Adéu, doneta ex-meua!

PERFECTA.—Ja s'allarga massa aquesta escena. (A Pau.) Jo t'acompanyaré a la porta, i procura fer penitència, perquè Déu i Franco et perdonin.

(Solenne i trágic, Pau surt per la dreta. El segueix la senyora Perfecta. Cioti resta plorosa al sofà. Però, quan Cioti està sola, surt de sola el sofà Pepet.)

CIOTI (*Esverada*).—Ah! Ah! Ets tu?

PEPET.—Jo mateix, reineta! Em creia que no guilliven mai, aquests. Or ha anat el teu marit?

CIOTI.—No ho sé. La mamá l'ha tret!

PEPET.—Quin ximple! (*La besa.*) Que t'estàs de bé! Cas-t'assí!

CIOTI (*Li torna la besada*).—No cridis tant, que ens poden sentir!

PEPET.—Que n'és de ximple un marit que abandona una doneta com tu! Quina sort tenir els amants!

CIOTI.—Deus voler dir: els peccats vergonyers.

(Pepet toca el cotí damunt del sofà. Els dos, en plena besada, resten guirredes formant un sol cos. De sobte, per la dreta, entra novament la senyora Perfecta.)

PERFECTA (*Sorpresa en veure l'aspecte*).—Com? En Pau altra vegada aquí? Desgraciada! Filla meua, tu et vols condemnar del tot! I jo no havia deixat aquest peccat vergonyer a l'escala! Es capaç d'haver entrat per la finestra.

PEPET (*Incorporant-se*).—Senyora: jo no sóc cap Pau.

PERFECTA.—Però, què és això?

CIOTI.—T'equivoques, mamá. Aquest no és el meu marit.

PERFECTA.—Qui és, doncs?

CIOTI.—Es l'altre. (*Sorpresa de la senyora Perfecta.*) L'altre, no prens? El meu amant!

PERFECTA (*Que s'ha tret un pec del damunt*).—Ah! Respiro satisfeta! Quin espant m'havies donat... Així... aquest és allò que en diuen... el "querido"?

PEPET.—A les seves ordres, senyora.

PERFECTA (*Tranquil·litzada*).—Bé, res. Perdona la interrupció, fills meus. I aneu fent de tenir "querido", encara no en parla el general Franco. (*Tot retirant-se.*) Em creia ben bé que era, encara, el hundarra del territ...

Mentre la senyora Perfecta se'n va i Ciotí i Pepet tornen a ajagar-se al sofà, cant el

TELO

Casa't, que no tindràs dona és un dels textos teatrals atribuïts a Joan Oliver publicats a L'Esquella de la Torratxa. Hi podem trobar tant la paròdia de la comèdia burgesa com una intencionalitat política en plena situació de guerra i revolució.

TEATRE DE GUERRA

La fam (estrenada el 15 de juny de 1938 i Premi del Teatre Català de la Comèdia) és la millor obra escrita durant el període de guerra i revolució. Podem entreveure el procés revolucionari a través de la figura de Samsó, un home primari i cínic que acaba liderant la resistència armada contra l'alçament facciós.

LA FAM

EPISODI PRIMER

LUPA: Sou un home impossible. No m'explico com no proveu de normalitzar la vostra vida.

SAMSÓ: La meua vida? Però què és la vida al capdavant?
He tingut companys... i companyes, però no m'aguanten i aviat m'abandonen. Ningú no comparteix els meus punts de vista. A mi m'agrada la naturalesa i l'aire lliure... És bo de respirar i descansar a l'ombra d'una alzina... La ciutat també m'agrada, però pateixo de veure que la gent treballa massa... Una vegada un excursionista que parlava com un doctor, em va dir que jo era un "asceta". No entenc gaire la paraula, però aneu a saber! Una sortida de sol a muntanya –o una posta, tant se val!– em fan una alegria tant... no sé com dir-ho... Em sento bona persona i voldria que tothom s'estimés i que tothom pogués menjar el que el pap li demana... Ah, però també voldria (amb ràbia) que aquells que s'afarten a l'esquena dels afamats, se n'anessin de dret a la merda! Però trobo que xerro massa. Aquestes són coses reservades... I tot plegat no paga el tret.

EPISODI QUART

COMISSARI: Per darrera vegada, Samsó. En nom del Consell us commino a mudar d'actitud. Obligueu-vos a acatar estrictament la disciplina del partit... Què hi dieu?

SAMSÓ (*com per a ell*): N'hi ha que s'aprofiten: cotxes, dones, fartaneres, missions a fora... N'hi ha que fan el "divo": discursos, fotografies, homenatges, uniformes amb galons... N'hi ha que "arramben": contractes grassos, comptes corrents a l'estranger... Tu, Samsó, des que has "trobat feina" –perquè és això, saps?–, des que has trobat feina, des que "prives", només has fet dues cosetes: parlar sense embuts i menjar per la gana que tenies.

OBRA REPRESENTADA EL 1938

OBRA REPRESENTADA EL 2006

Cartell de *La Fam*, realitzat per Ramon Calsina.

CAMÍ DE L'EXILI

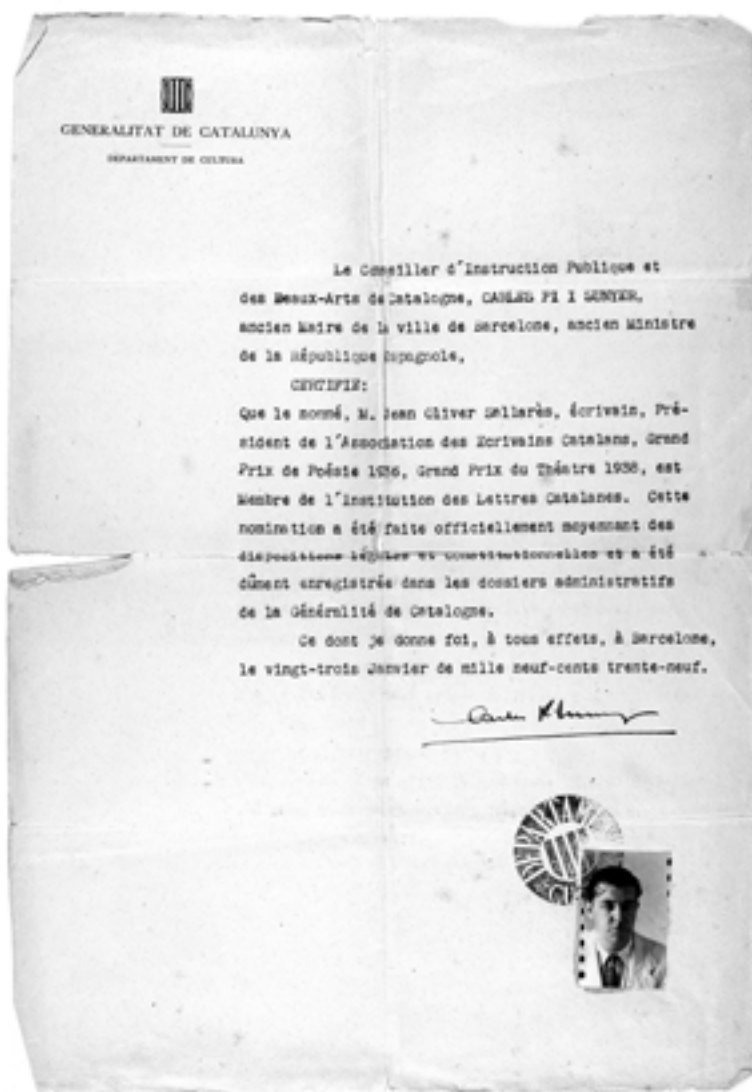
“El matí del 21 de gener de 1939, el Bibliobús de la Generalitat iniciava, amb un grapat d'escriptors, el camí de l'exili. Carles Pi i Sunyer havia encarregat Joan Oliver que organitzés l'expedició. Paradoxalment, durant la guerra, l'Oliver havia treballat –entre d'altres, amb Mercè Rodoreda– des de la seu de la Institució de les Lletres Catalanes en aquesta mena de servei de lectura per als soldats del front.”

Ignasi Riera, Joan Oliver/ Pere Quart.
L'inventor de jocs, (2000), p. 100.

“[...] Després de l'estada al castell (i alberg juvenil) de Roissy-en-Brie, des dels primers dies d'abril, amb l'estada d'agost a final de setembre al castell de Saint Cyr-sur-Morin, no lluny de la línia Maginot, retornen a Roissy, on prendran la decisió de salpar cap a Xile, gràcies a l'ajut que els ofereix el Casal Català de Santiago –que es fa càrrec de les despeses de deu viatges– completat per l'ajut que ofereix a París el SERE [Servicio de Evacuación de los Refugiados Españoles], instal·lat al domicili de Comitè Central del Partit Comunista Francès i de les facilitats concedides pel cònsul xilè Pablo Neruda: el 7 de desembre de 1939 deien adéu al castell de Roissy-en-Brie (Seine-et-Marne) i a la nit ja eren a la parisenca Gare de Lyon, i entrenen al tren de la línia París-Lyon-Méditerranée que els havia de dur a Marsella.”

Ignasi Riera, Joan Oliver/Pere Quart. *L'inventor de jocs*, (2000), p. 113.

EXILI A FRANÇA I INTERVENCIÓ DECISIVA DEL PEN CLUB

Francesc Trabal, membre del Comitè directiu del PEN Centre Català i Secretari de la Institució de les Lletres Catalanes, envia una carta-informe a Hermon Ould, Secretari General i Tresorer del PEN Club a Londres, explicant-li la penosa situació dels escriptors catalans exiliats a França en aquell hivern de l'any 1939. Pel que fa a Joan Oliver, transcrivim les paraules de Francesc Trabal que descriuen les perspectives de l'escriptor poc després de passar la frontera. La figura de Hermon Ould i el PEN Club esdevindran fonamentals per garantir la subsistència material i econòmica dels escriptors catalans en el període d'exili a França.

“Il est a Toulouse chez une cousine ou il est logé et il peut manger, pour le moment. Il a des difficultés pour être habillé, etc. Il pourrait être fixé en France ou, encore mieux pour lui, ceux sont ses desirs, en Amérique du Sud. Il fait des pièces de théâtre, et il a l'espoir que s'il peut arriver en Amérique il pourra donner les traductions castillanes de ses oeuvres plus fameuses. Il y a la base la troupe de Margarida Xirgu et aussi d'autres compagnies espagnoles et sans doute on pourrait l'aider ou jouer simplement ses pièces. En France c'est plus difficile.”

Francesc Trabal, carta a Mr. Hermon Ould, General Secretary and Treasurer of the PEN London, 13 de març de 1939

Una sèrie de cartes de Joan Oliver a Francesc Trabal expliquen la situació de l'escriptor en aquells primers moments de l'exili a França. Primer, a Toulouse (“Barcelona era un fangar / pro Toulouse és una bassa”, diu Pere Quart) i, després, als castells de Roissy-en-Brie i de Saint Cyr-sur-Morin. També trobem, en aquestes cartes, l'esperança d'un futur millor en terres xilenes.

“[...] Respecte a això que dius de la destinació de cadascun de nosaltres, he de dir-te la meua opinió, prefereixo anar a Amèrica encara que sigui sense una seguretat absoluta de tenir feina allà. Sembla que tu penses el contrari i em sap molt de greu. No penses en la futura guerra? Potser no és tan pròxima com algú suposa, però crec que és fatal i que esclatarà molt abans que nosaltres puguem tornar honorablement a Catalunya. Jo et prego que hi pensis i mudaràs d'opinió. No cal que et digui que tant jo com la Conxita volem anar amb vosaltres, ¿per què no enfoques l'anada a Santiago per nosaltres quatre? En principi podria ser un viatge d'exploració i estic segur que ens hi quedaríem i que trobaríem la manera de defensar-nos. [...] Ja tornarem després de la guerra general. Fora divertit haver sortit del foc per caure a les brases. No badem. [...]”

Orienta la solució cap aquest camí. Insisteixo: a Santiago et publicaran el Vals amb una reclame esbalaïdora: anant-hi pocs, els catalans se'ns disputaran per a atipar-nos i portar-nos en cadira de braços. Trobarem una situació, petita o gran, no FALLA! Ja tornarem. Es pot fer periodisme, teatre –hi ha la Xirgu–, conferències, ràdio, llibreries, publicitat comercial, etc.

La vida és més barata. No hi ha tantes empentes. Hom no hi envelleix tan de pressa. El clima no és dolent.

ALTO! Si això no és possible, si no hi ha manera humana de trobar els diners pel

Jo est, è l'atòria,
dona d'actòria
que a l'actòria
l'actòria
- l'actòria
l'actòria

D'estat l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria

Uomo d'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria

Jo est, è l'atòria,
dona d'actòria
que a l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria

Uomo d'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria

Jo est, è l'atòria,
dona d'actòria
que a l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria

Uomo d'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria
l'actòria

Ère d'actòria
l'actòria 25 febrer 1939

Poema inèdit en francès de Pere Quart, datat a Toulouse, 25 de febrer de 1939 (Fons Francesc Trabal-AHS)

passatge, si cal restar en aquesta vella i repodrida Europa, aleshores és clar que prefereixo viure a París o prop de París i amb vosaltres o prop de vosaltres. Perquè això de Toulouse, fill meu! I jo que sóc fàcil d'accontentar i que no em queixo gaire!”

Carta inèdita de Joan Oliver a Francesc Trabal, Toulouse, 7 de març de 1939 (Fons Francesc Trabal-AHS)

**Carta inèdita de Joan Oliver
a Francesc Trabal, 15 d'agost de 1939
(Fons Francesc Trabal-AHS)**

15 d'agost de 1939 - Saint Cyr sur morin

Caro amico,

Poso morin amb minúscula perquè això no és un riu, sinó un degotim. Altrament, tot va bé. Es tracta d'un castell com cal: catifes, miralls, escala d'honor, sala de música, biblioteca i molts sillons a dins i a fora. I sobretot la "castellana", la formidable (for-mi-da-ble Mlle. Cusinier) és una savante d'uns 45 anys. Es dedica a l'orientalisme, ha donat la volta al món dues o tres vegades. És la propietària del Castell (gelosa propietària). Ens fa anar drets com un ciri. Pel sopar cal "vestirse" (vestit fosc, corbata i sabates, si més no). Exigeix una puntualitat absoluta. Presideix la taula com una petita reina balcànica. [...]El menjar molt bo, però no hi ha vi ni cervesa, ni cafè. Però coberts de plata, tovalles immaculades, tovallons de fil, canvi de coberts a cada plat. La vida es caracteritza per una calma i un silenci totals. El paisatge exquisit. Però l'etiqueta ens ofega. Quan sortim del castell respirem com qui surt de la mar.

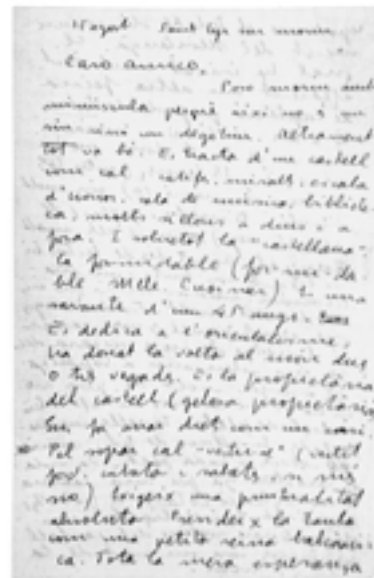
Però ja ens anirem espavilant, em sembla. Tanmateix no puc ni somniar en llençar els llumins o les burilles per terra (els txecs es passegen pel saló amb un cendrer a les mans). La nit de la nostra arribada van fer un petit concert a base de cançons txeques i en Benguerel va cantar la filla del marxant i el per tu ploro amb el seu estil Marcos Redondo.

Les cambres estan bé. Hi ha bany, dutxa, aigua calenta. Els llits són molt confortables. Hi ha chaises-longues de les que plauen al Riba, però quan s'acosta la Mlle. Tothom es redreça la corbata, i amb la mà es marca la ratlla dels pantalons. Ens té acollonits.

[...] (Ah! I l'esmorzar és a dos quarts de vuit i és molt mal vist si no baixes a prendre'l). Això és un reformatori. En sortirem desconeguts, convertits en uns senyors. Ja ens convenia (A l'Obiols li aniria molt bé aquest règim!)."

Conxita Riera i Joan Oliver al Castell de Roissy-en-Brie, 1939

Reproducció de la carta manuscrita de Joan Oliver a Francesc Trabal, explicant la instal·lació al castell de Saint Cyr-sur-Morin.

A BORD DEL FLORIDA CAP A XILE

"[...] Havíem salpat de Marsella un dia de desembre de 1939. Fugíem de França i d'Europa, i d'una nova guerra que havia esclatat amb sordina dos mesos abans. Els darrers temps, després d'haver sortit a empentes de Catalunya, els havíem passats a París o en poblets francesos del Nord, i prou sabíem què pensaven d'aquella guerra els ciutadans de la dolça França. Hom hauria dit que el poble, els "fills de la pàtria", no tenien pas gens de ganes d'empunyar les armes, ni que fos contra els boches. El desesperat i cínic eslogan *Vive la paix honteuse!* no havia estat encara proferit, però ja es respirava per tot. Els més optimistes –els ingenus– dipositaven una fe a ultrança en la línia Maginot. Les perspectives, doncs, eren poc abellidores. Nosaltres no dubtàvem que el país fóra envaït i ocupat, i sotmès a esclavatge per la raça "superior". La bolla de rojos que ja ens havia penjat la gendarmeria parisenca no prometia res de bo en una França nazificada.

El transatlàntic navegava Mediterrani avall. Veiérem confusament la costa catalana. Els ulls se'ns humitejaren, i algú murmurava inevitablement la primera estrofa de *L'Emigrant*. A l'Estret ens encreuàrem amb l'esquadra anglesa, que aleshores encara feia patxoca. [...]

El "Florida", sense bandera, sense cap insígnia ni senyal visible, pintat d'un blau marí brut, avançava a tota màquina, escortat per dos destructors francesos. De nit anàvem sense llum, i no ens era permès de fumar als ponts. El passatge era format per una dotzena grassa de catalans i una vintena de jueus centroeuropeus. Tots fugíem de Hitler i companyia [...]"

Joan Oliver, "Nadal de 1939", a *Tros de paper* (1970), p. 198-199

CORRANDES DE L'EXILI

Des de “terres de França”, Pere Quart escriu a París, el 2 de desembre de 1939, la primera versió de les “Corrandes d'exili”. Arribat a Santiago de Xile, la publicarà a la revista *Germanor* el gener de 1940. El poema serà, finalment, incorporat al seu llibre *Saló de tardor* l'any 1947, editat a Santiago de Xile poc abans que el poeta retornés a Catalunya. La versió de 1939 difereix sensiblement de la més coneguda i popularitzada de 1947, sobretot pel que fa a l'estrofa final. Com ha dit Maria Campillo, aquests versos del 1939 encobreixen “púdicament l'expressió física que poden provocar algunes formes de la pèrdua” i que Pere Quart expressarà en la versió de 1947: “Perquè ens perdoni la guerra, / que l'ensagna, que l'esguerra, / abans de passar la ratlla, / m'ajec i beso la terra / i l'acarono amb l'espatlla”.

Les famílies Benguerel, Jordana, Oliver i Trabal, amb Domènec Guansé, a bord del vaixell “Florida”, el desembre de 1939 en el seu viatge a l'exili americà. Fons Joan Oliver-AHS

Avui en terres de França
i demà més lluny potser
no moriré d'enyorança
ans d'enyorança viuré.

Que els pins ceneixin la cala,
l'ermita dalt del pujol
i a la platja un tenderol
que bategui com una ala.

A Catalunya deixí
el dia de ma partida
mitja vida condormida.
L'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me sens vida.

L'estimada m'acompanya
de pell bruna i aire greu
com una Mare de Déu
que he trobat a la muntanya.

Dolça terra del Vallès,
enyoro les teves gràcies:
casa meva de pagès,
els geranis, les acàcies...

Una nit de lluna plena
travessàrem la carena
tristament, sense dir re.
Si la lluna feia el ple
també el féu la nostra pena!

Venceren perquè eren forts
i cruels sense recança.
Com marciren els teus llors
i esfondraren ta esperança!
Catalunya, fera mansa,
calla i plora tes dissorts:
plorant pensa en els teus morts
i callant en la venjança.

L'EXILI A XILE

Joan Oliver dirigeix la revista literària “Germanor” l’any 1940. Hi escrivia la secció fixa “L’hora de les bruixes”. L’any 1943 dimiteix per una polèmica política i, més tard, assumeix la direcció de “Senyera” (1943-1944). “Germanor” fou represa el 1945 i Oliver imprimia la revista, dirigida llavors per Domènec Guansé. Va dedicar-se a feines ben diverses per guanyar-se la vida: un negoci de vins i un altre de venda de sabates. L’any 1942, l’Ambaixada britànica li encarrega un programa radiofònic, “Las guerrillas del aire”, una mena de serial dedicat a enaltir la lluita contra Hitler i el nazisme. L’any 1947, Joan Oliver i Xavier Benguerel fundaven l’editorial El Pi de les Tres Branques, en la qual es publicà el llibre de poemes *Saló de tardor* de Pere Quart, amb il·lustracions de Roser Bru. De les seves col·laboracions a “Germanor”, se’n desprèn un interès per la política cultural, però també una actitud militant en la lluita per recuperar les llibertats de Catalunya.

Joan Oliver, “Gairebé un pròleg” a *Saló de tardor*, edició de 1985, p. 8.

“Per tal que el lector es convenci de l’afeció que llurs autors sentien i senten pel llibre que teniu a les mans, us faig saber que la modesta impremta on fou compost i tirat era dirigida i administrada –això darrer amb poca eficàcia, cal dir-ho– per mi, que jo hi participava com a soci i que aquell taller constituí el meu únic mitjà de vida des de 1945, quan acabada la Guerra Gran vaig perdre el meu treball, força ben remunerat, al departament de propaganda de l’Ambaixada Britànica, no sense percebre una tot just respectable indemnització. (Què havia fet abans? De viatjant de calçat. I després de repartidor de vi en un barri pobre. Dos fracassos. Com Wells, odio les sabates. Els sabaters, gairebé tots espanyols i franquistes, em rebentaven el mostrar perquè els rebaixés els preus i jo em posava de la seva banda. I a cada taverna m’obligaven a traguejar i jo només bec un vas de vi fluix en tot el dia.”

Editorial de “Germanor” –atribuïda a Joan Oliver. “Simbolisme de Sant Jordi.– Deures morals dels catalans d’Amèrica– Actitud patriòtica i política dels catalans de Xile”, març-abril 1943

“[...] Cal insistir sobre els deures que ens corresponen. Si als germans de Catalunya pertoca resistir passivament –desarmats com estan– l’alè pútrid de l’invasor, dificultar per tots els mitjans imaginables la seva obra covarda de desnacionalització, aprofitar tota conjuntura per a exterioritzar l’odi sagrat que els inspira i, si el cas es presenta, provocar i ajudar l’esclat de la revolta vindicativa i alliberadora, a nosaltres, catalans d’Amèrica, correspon, en aquests moments, la tasca de crear al nostre voltant un clima de simpatia i de solidaritat que s’estengui cada dia més i arribi a penetrar tots els medis dels països on ens trobem radicats; a nosaltres pertoca la missió de conservar en la seva puresa màxima

l’instrument d’expressió del nostre esperit nacional, la llengua catalana, amb la institució d’òrgans de cultura que el dia de demà seran el preciós testimoni de la nostra voluntat i del nostre esforç de ciutadans conscients de llur responsabilitat davant la pàtria transitòriament emmudida; som nosaltres els que hem de preservar i acréixer la fe d’alguns germans en els destins del nostre poble, salvar-los d’un derrotisme funest, aparentment justificat a vegades per l’espectacle que donen certs compatriotes impurs, i nodrir llur esperança en un triomf no per difícil i llunyà, menys segur i absolut. I a nosaltres, catalans d’Amèrica, correspon, encara i sobretot, imprimir en totes les manifestacions col·lectives catalanes una dignitat i una dretura moral que siguin com llur segell distintiu, i treballar sense fatiga per tal d’aconseguir plenament que l’apehlatiu de català vulgui dir tant com honorable, apte i lleial.”

Al centre de la fotografia, Joan Oliver i la seva muller Conxita Riera celebrant el Cap d’Any de 1940, a Santiago de Xile. També s’hi poden veure Francesc Trubal, Domènec Guansé i Xavier Benguerel. Foto: Cortés/AHS

SALÓ DE TARDOR

En els poemes de *Saló de tardor* (1947) hi ha la constatació de la desfeta de Catalunya, però hi ha també una possibilitat perquè, amb el coratge dels exiliats, s'acabi imposant "l'esperança i la lluita per la reconstrucció" (Helena Mesalles). Així ho expressa Pere Quart al sonet "Catalunya".

Sola, malalta, esparracada, muda,
un altre cop, encara jove, esclava.
La volta de ton cel, com sempre blava,
sostre de tes presons esdevinguda.

[...]

Com saba pacient sota l'escorça,
més pura revindrà l'antiga força
que ja es desvetlla d'amagat dels déus.

Roissy-en-Brie, maig del 1939

Joan Oliver a l'entrada de casa seva a Santiago de Xile. Foto: Arxiu Família Oliver

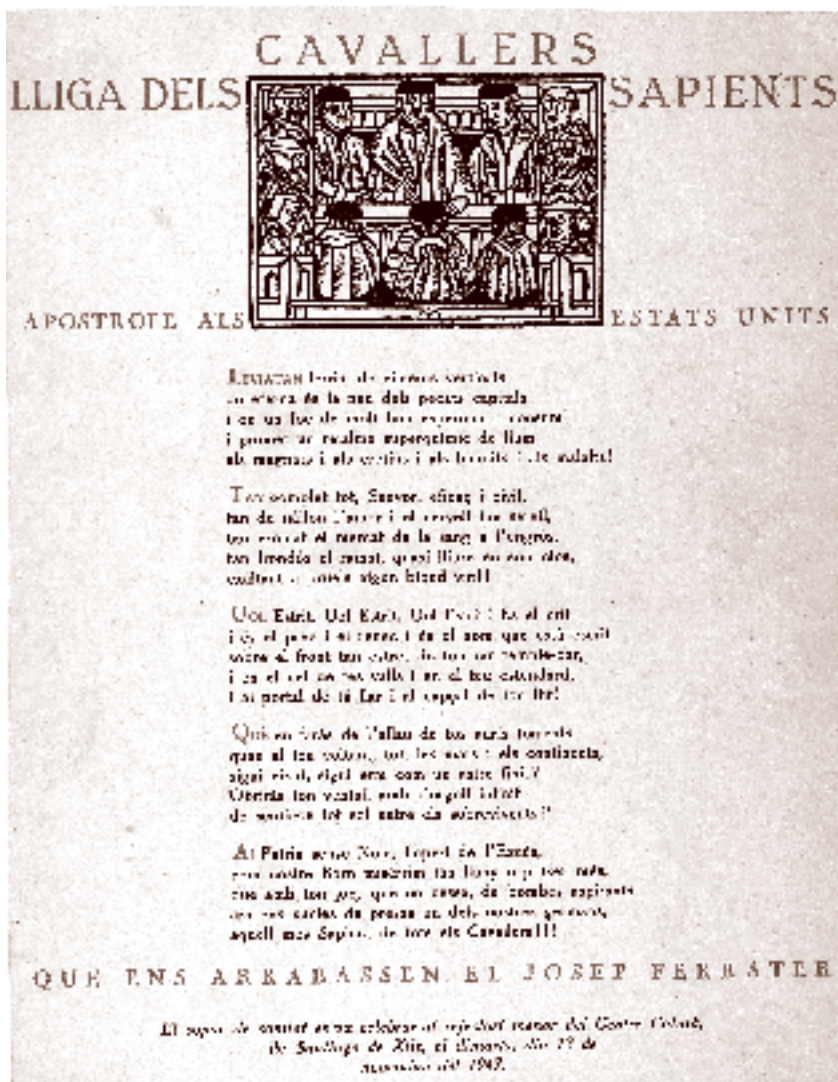

Sopar dels Jocs Florals celebrats a Santiago de Xile l'any 1943. Joan Oliver que havia guanyat la Flor Natural, seu entre la reina de ls Jocs (vestida de blanc) i l'actriu Margarida Xirgu. Foto: Arxiu Família Oliver.

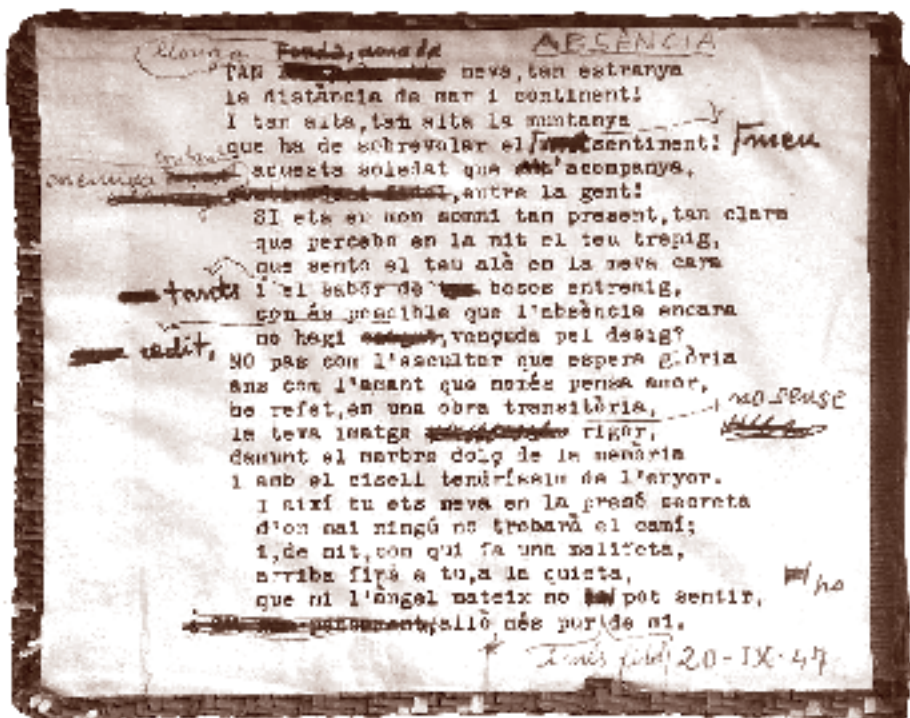

COMIAT DE XILE

L'any 1947 marxava el filòsof Josep Ferrater Mora de Xile cap als Estats Units. El seu amic Joan Oliver va dedicar-li uns versos, "Apòstrofe als Estats Units", al sopar de comiat (18 de novembre de 1947). El poema es publicaria finalment a *Refugi de versos* (edició de l'*Obra poètica*, 1999), amb el títol "Apòstrofe a Leviatan" i amb l'epígraf següent: "Josep Ferrater Mora se'n va als Estats Units, atret fatalment pel considerable miralleig del dòlar. La "Fortíssima Lliga dels Cavallers Sabents" (Roser Bru, Xavier Benguerel, Domènec Guansé, C.A. Jordana, Pere Quart, G. Rodríguez Arias), apostrofa així el gran imperi boreal:". A inicis de l'any següent, marxaria Joan Oliver de retorn a Catalunya. El 13 de gener de 1948 se li va dedicar un banquet d'homenatge en el seu comiat.

Hi ha dos fets puntuals que pesen en l'ànim de Joan Oliver en el moment de la marxa. D'una banda, sent la llunyania de la seva muller, Conxita Riera, que havia retornat a Barcelona l'agost de l'any 1947. De l'altra, el trencament de l'amistat amb Francesc Trabal, l'amic i company d'aventures culturals i literàries de la Colla de Sabadell.

“Durant gairebé trenta anys en Trabal fou per a mi un amic entranyable, un company de totes les hores, un germà d'elecció. Tanmateix, en el nostre exili americà sorgí entre ell i jo, poc abans del meu retorn a Catalunya, una discrepància profunda. En Trabal creia fermament, apassionadament, que el meu retorn, vistes les circumstàncies que encara perduren, era una mena de traïció. Jo pensava tot el contrari: calia retornar al més aviat possible, ja havia tardat massa a fer-ho. El nostre comiat fou penosíssim, duríssim. Inútilment, desesperadament, vaig intentar d'assuavir la seva actitud irreductible. Ens separàrem sense una abraçada, sense una estreta de mà, però tots dos teníem els ulls humitejats.”

Joan Oliver, “Francesc Trabal, recordat” a *Tros de paper*, (1970), p. 143.

NADAL SENSE TU

Nadal sense tu.
Respirava la falsa tristesa dels cants
i la dansa,
i en la càlida nit invertida
cercava l'estel de ningú,
car aqueix fóra el meu. L'enyorança
només, tota sola, com una mentida
d'amor, era neva!
Quin estiu més cru!
Quina gèlida neu que no neva!

Oliveret

Santiago, 24 desembre 1947.

Poemes “Nadal sense tu” i “Absència”
(en una primera versió) per a Conxita Riera
en l'àlbum que Joan Oliver li va dedicar.

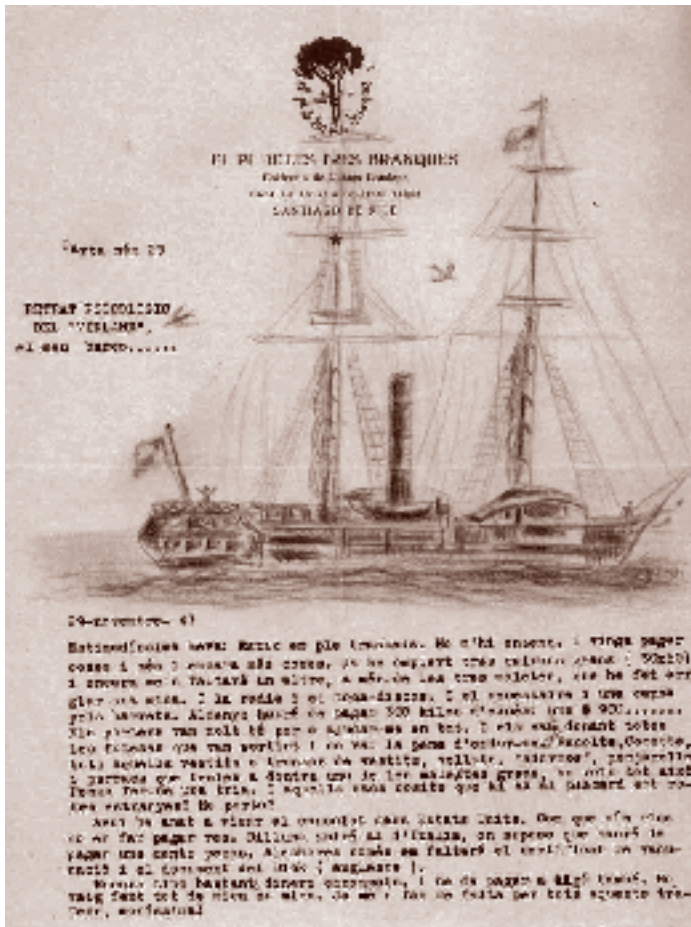
RETORN A CATALUNYA

L'episodi del retorn de Joan Oliver a Catalunya té un factor fonamental en l'enyorança del país i, sobretot, de la seva estimada muller Conette (Conxita Riera), a qui troba molt a faltar. Però, també, hi ha la temença de trobar a Barcelona un actitud hostile per part del franquisme. Sap que durant la seva estada a Xile ha tingut una actuació "antipenques" (una manera oliveriana de dir antifranquista).

Carta de Joan Oliver a Conxita Riera, 17 de setembre de 1947
(a Joan Oliver, *Marines soledats. Cartes a Conxita Riera* (2000), p. 154-155).

"No és que m'arrepenteixi de res del que he fet i he dit, però, posades les coses tal com estan i amb les ganes folles que tinc de reunir-me amb tu, estic disposat a passar per alt totes les incomoditats i perills de revolució i de guerra. [...] Si per a venir em cal fer algun acte indigne, vergonyós, humiliant, aleshores no tinc més remei que renunciar-hi, no et sembla? El fumut del cas és que encara que em donin seguretats oficials que no passarà res, el perill que algun ximple, que algun lacai d'aquests que actuen d'amagat, però tolerats pels de dalt, faci una atzagaiada, sempre existeix. Jo no vull actuar políticament, perquè no ho he fet mai. Em limitaré, si vinc, a fer catalanitat neta i pelada, dintre les possibilitats, com fa el Riba."

Dibuixos acolorits de Joan Oliver del vaixell Vinland i del trajecte resseguint la costa d'Amèrica del Sud.

CARTES CREUADES ENTRE CARLES RIBA I JOAN OLIVER

Les cartes creuades entre Carles Riba i Joan Oliver són un document extraordinari de la situació de la resistència interior dels escriptors catalans davant de la dictadura franquista. Saben que poden jugar un paper important en la lluita per la llengua i la literatura pròpies. Que no tot està perdut si es mantenen fermes en les seves conviccions a favor de la cultura catalana. I, per això, el poeta Carles Riba insisteix en la necessitat que tornin els exiliats per integrar-se en un projecte comú per plantar cara al desastre col·lectiu. És molt emotiu llegir com Joan Oliver, a banda de les raons personals que adueix per al retorn, se sent commogut per la crida de Carles Riba.

Carta de Carles Riba a Joan Oliver. 30 d'agost de 1947 (Fons Joan Oliver-AHS)

“[...] No ens hem penedit una sola vegada de la nostra decisió; hem compensat amb fruits tangibles de la nostra tasca la imperfecció a què, si voleu, anà a parar l'actitud presa un dia. I quin afecte silencios trobarem, quina gratitud pel que havíem fet abans i després de certes dates; i tot això traduït en ajut de totes menes. Són molts, en el nostres temps, els qui se senten exiliats part dedins les pròpies fronteres!

[...] És que no puc dir-vos “torneu” sense donar-vos uan sensació directa que aquí us espera companyia i feina. No us prometo felicitat; que consti: Vós mateix veureu en quina mesura us la podreu fer entre quatre parets, amb els vostres que estimeu i amb els amics que us han estat fidels. Evidentment la felicitat no és ni al carrer, ni al tramvia, ni llegint el diari, ni exercint drets polítics... i d'una seguretat, en tant que formeu part d'una collectivitat, avui no us en seria profeta ningú, ni aquí ni enlloc del món. Però en tant que persona individual, jo m'atreveixo a augurar-vos-la. En fi, Oliver, si dins les vostres circumstàncies el retorn us sembla més convenient, jo crec, a consciència que [...] deueu tornar”

Carta de Joan Oliver a Carles Riba, Santiago de Xile, 7 d'octubre del 1947 (Fons Joan Oliver-AHS)

“[...] He de dir-vos que les vostres “Elegies” [Elegies de Bierville, 1942] em semblen el punt més alt, el més madur de la poesia lírica catalana. Sóc ben poca cosa per a dir-vos això però tinc necessitat de declarar-vos-

ho. Penseu, amic Riba, que estic, ara, molt sol i trobo un goig molt íntim en proclamar les meves afeccions. Ja veieu que es tracta d'una de les tantes formes de l'egoisme. [...]

Tinc moltes ganes de tornar a Barcelona. Les vostres paraules d'encoratjament gairebé m'han convençut. No em faig il·lusions sobre el que m'espera i si dono aquest pas ho faré amb la plena consciència que he de trobar coses poc agradables. Però estic realment cansat de l'exili i no em fa res córrer el risc de tenir un desengany, que serà compensat per altres satisfaccions.

Temo que els anys que vénen seran dolents i perillosos per a tothom, sobretot per als europeus, i sembla que nosaltres encara ho som. És possible que Xile es salvi, per la seva escassa significació internacional. Però estic disposat a renunciar a aquest privilegi. Perquè aquest privilegi comporta una tal dosi d'ensopiment, d'aïllament i d'estancament, que no em veig amb cor d'atardar-m'hi gaire temps més.

La qüestió de la tornada té un altre aspecte: vull dir l'aspecte de la seguretat personal, de l'habeas corpus, compreneu? No pas per la importància que jo

pugui tenir, que en tinc ben poca, sinó per la novetat, curiositat, etc. Què us sembla? Fóra ben trist que després de nou anys d'allunyament, anés a caure a la gola del germà llop, etc. Tampoc fóra escaient que a aquestes altures fos indispensable fer algun acte de submissió, acatament o reconeixement. O de contrició. Jo sóc el mateix de sempre.”

**Carta de Carles Riba a Joan Oliver, 31 d'octubre de 1947
(Fons Joan Oliver-AHS)**

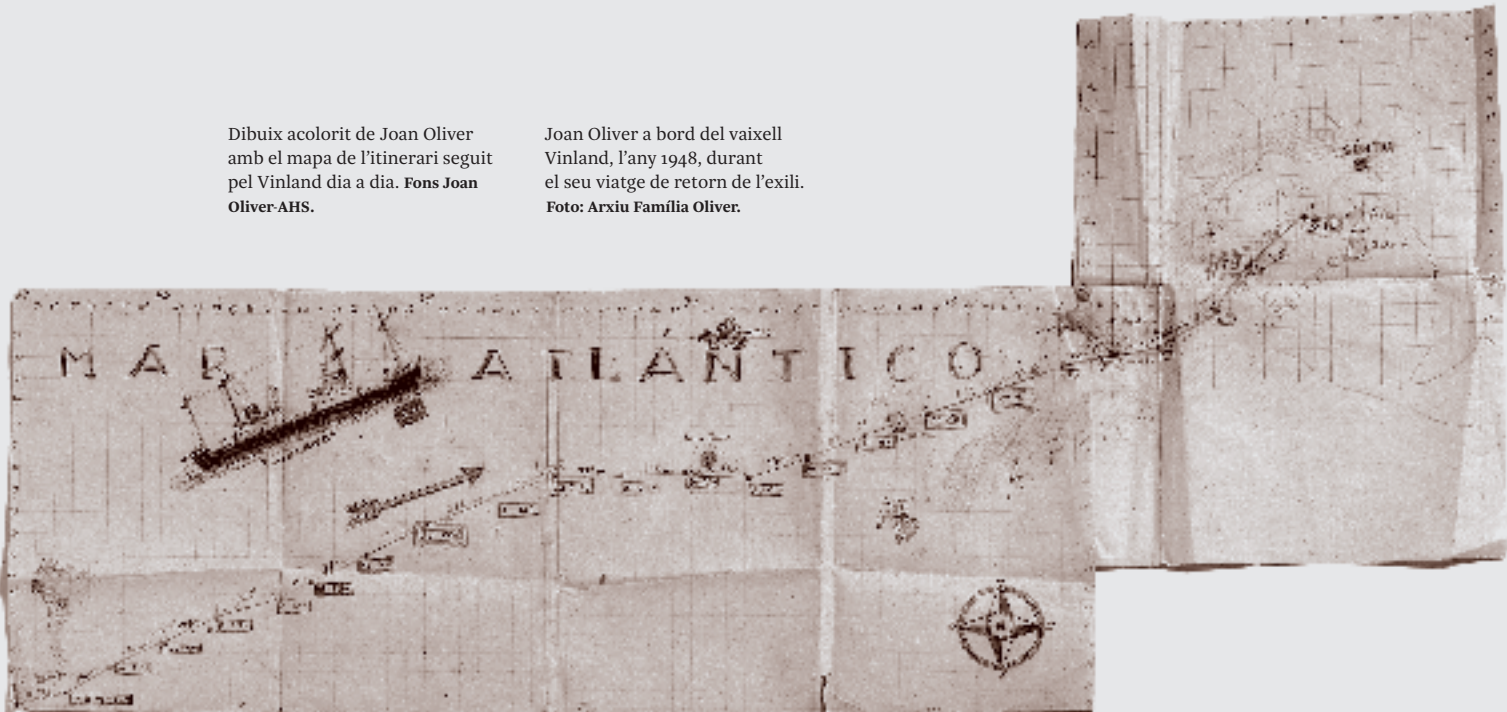
“La vostra lletra del 7 p.p. ens ha commogut i remogut: tanta noble amistat, tanta dignitat! M’he permès de fer-la llegir a alguns amics, en el bon record que de Vós tenim –i també per a confortament. Penseu que en certa manera aquí som uns exiliats; sí, però és la terra, una terra agraïda: qualsevol paraula, qualsevol esforç, de bona voluntat rendeixen. Veniu; simplement veniu: serem un més.

[...] Tot això que em conteu de traduccions meves, m’encanta. Penseu que aquí el que fins ara havia estat una mena d’eutanàsia pel silenci, ara sovint pren la forma d’una aristocràtica tolerància a la nostra impossibilitat –o pitjor, incapacitat– d’ésser universals. S’escriu, se’ns parla en aquest to.”

Dibuix acolorit de Joan Oliver amb el mapa de l’itinerari seguit pel Vinland dia a dia. Fons Joan Oliver-AHS.

Joan Oliver a bord del vaixell Vinland, l’any 1948, durant el seu viatge de retorn de l’exili. Foto: Arxiu Família Oliver.

Carta de Joan Oliver a Carles Riba, datada al Golf de Panama, 2 de febrer del 1948, en la travessia del Vinland que el portava a Barcelona (Fons Joan Oliver-AHS)

“[...] ¿Cal que us digui que els vostres encoratjaments han estat decisius per al meu retorn? Vagi com vagi la cosa, sempre més us agrairé el vostre cordial interès i el desig que mostreu de la meva companyia. “Serem un més”, diu. Tant de bo! Ser un més, en aquest cas, és massa. Prou m’accontentaré d’estar novament a la meua terra i entre vosaltres.

Si no us he contestat quan hauria estat escaient, no ha estat pas per oblit o negligència. Enmig del tràngol dels preparatius –he hagut de liquidar un petit negoci i un cercle d’amistats– rellegia sovint la vostra carta, com qui consulta l’oracle. Però una mena d’angúnia produïda per la meua decisió, que va ser sobtada, em privava d’escriure’n res a ningú, com si es tractés, imagineu-vos!, d’un secret preciós i fràgil. Temia, com si diguéssim, que l’eco del meu “me’n vaig!” m’espaordís com un manament fatal.

[...] I mentrestant navego. Encara sé per quins mars. És un viatge lent. Vaig sortir el 16 de gener i penso arribar a darreries de febrer. Es diria que aquest vaixell, en lloc de fer tants nusos per hora, els desfà, vist que s’hi entreté tant i tant.”

EPÍSTOLA D'ALTA MAR

Epístola d'alta mar (1948) és un poema que Pere Quart escriu al llarg de la travessia en el vaixell *Vinland*, que el porta a Barcelona. Té l'estructura d'una carta adreçada a l'amic Xavier Benguerel, que ha deixat a Xile, que aleshores acabava de traduir el *Cementiri marí* de Paul Valéry. En el post-scriptum final, el poeta afirma la seva condició “terrenal”, ben lluny de les “marines soledats”.

T’escric, amic de Xile,
a bord d’un quatre pals
més lent que l’intel·lecte
dels retardats mentals.

[...]

POST-SCRIPTUM

Amb Europa a la vista
i devorant-ne el vent,
avui, amic, proclamo
un vot i un jurament:
Ben lluny les impensables
marines soledats!
Mai més “pell de pantera”
ni “clàmide amb forats”!
Ser terrestre, terraquí,
terratinent, terral,
terrassà o subterrani,
mes sempre terrenal!
Que la terra és la pàtria
dels vivents i dels morts!
(Que costa arribar a terra!
Mariners, un esforç!)

Quan mon fang i vers la terra
es decanti a la fi,
trieu-me un “cementiri”
que no sigui “marí”...)

Pere Quart, A bord del “Vinland”, 1948

TERRA DE NAUFRAGIS

“[...] *Terra de naufragis* (1956) és el retorn i el retrobament amb el país embrutit i irreconeixible de la postguerra. [...] la Catalunya de la postguerra només pot ser una terra de naufragis. Aquest recull poètic, probablement el més desolat, reflecteix la crisi de la dignitat col·lectiva i també personal: l'empresonament un cop retornat al país, les dissorts familiars (la mort de la seva dona, Conxita Riera, i la de la mare), les dificultats econòmiques (agreujades pel descobriment del malbaratament de la hisenda familiar) i el buit que se li fa en determinats medis literaris se sumen a la situació de desballestament general del país, [...]”

Helena Mesalles, “La trajectòria poètica de Pere Quart”, epíleg a *Pere Quart, Obra poètica*, (1999), p. 960.

Carta de Joan Oliver a Xavier Benguerel, 15 d'abril de 1948

“[...] En arribar em van portar a Can Oliver on vaig passar quinze dies. Estava trasbalsat. Això de tornar a la pàtria després de vuit anys, en les meves condicions, és més fort del que em pensava. En tornar a Barcelona vaig estar malalt. Vaig tenir allò que els pagesos en diuen “un cop de sangs”. No estava per a veure ningú. Per uns dies vaig tenir la impressió terrible que m'havia equivocat sense remissió. Sense retorn, saps? El poc que havia vist de la ciutat em va causar una tristesa immensa. Barcelona era una cosa tronada, embrutida, com una roba bona però usada fins a l'abús; i, és clar, desnaturalitzada. Vaig començar a sortir. En Riba va venir a veure'm. No pots imaginar-te com ha canviat. S'ha humanitzat.”

Amb Xavier Berenguerel.
Foto: Arxiu Família Oliver.

Carta de Joan Oliver a Xavier Benguerel, 22 de juny de 1948

“[...] Escolta Xavier. Tot això és tan pobre, que val la pena que entre tots feu alguna cosa per donar-hi volum. Els de fora han de col·laborar en tot en el de dins. Entre tots potser ho podrem arrodonir una mica. Saps com malmena l'idioma la gent! N'estic esgarrifat. El nostre poble és tronat, creu-me. I la principal causa és aquesta: no disposem d'una llengua; parlem amb una impuresa repugnant. I és clar, no en tenen consciència. La corrupció de la llengua parlada avança amb una velocitat de bòlid. Sense premsa, sense llibre barat, sense escola, sobretot, ningú no té punts de referència. El poble català és el que parla d'una manera més bàrbara entre tots els del món. Una tribu africana té el seu vocabulari simple, però l'usa amb correcció. La cosa ha arribat a uns extrems, que una persona que parli amb certa puresa relativa el català desentona i queda com un liró. Aviat els conreadors de la llengua catalana constituïrem un fenomen curiós i lamentable, com fa trenta anys els esperantistes. La marca més visible i general de la nostra servitud és l'”adiós””

Carta de Joan Oliver a Xavier Benguerel, novembre, 1948

“Ha passat aquesta cosa irreparable, increïble, de la mort de la meva dolcíssima Conxita, i no sabeu pas, entranables amics, la falta que em feu! La meua soledat és paorosa. Moltes vegades m'havia detingut a pensar en la meua mort, però en la d'ella, mai! Vivim realment enganyats, l'experiència dels altres no compta per a nosaltres. Ara, a 48 anys, he descobert la mort. No en sabia res. Va morir als meus braços. Una agonia lenta i terriblement tranquil·la. Us juro que en el darrer segon va somriure. Per desgràcia sóc un home excessivament conscient, sempre lúcid, que no m'abandoni mai a passions extremoses. Només al davant d'ella ho havia fet i ho podia fer. No tolero que em consolidin. La meua desesperació és secreta. Només amb tu, Xavier, que em coneixes tant i que coneixies i estimaves la Conxita i sàbies que era una criatura excepcional, podria sentir-me alleujat; podria parlar-ne i plorar! [...] He entrat en un túnel sense fi. L'estat del país ja és tan depriment, tan sòrdid; ara afegiu-hi la meua desolació! El coratge que va tenir fins a darrera hora, l'esperança que provava de donar-me, encara em fa més punyents els records dels seus últims dies. Dels metges, no en parlem!”

RACCONTO

Hi hagué el primer Pessebre — obscur i peçillós,
d'anunci restringit — a una dotzena de pastors
i a tres exòtics especialistes.
Jo m'hi trobava i he de confessar
que tots guardàrem el secret,
inimidats per una meravella — sense esclat ni aparença,
tan misera i somorta com això: — a un matrimoni errant i pobre
li nasqué el primer fill — en el recó d'un porxo.

Però hi havia aquella nit pertot
una claror que ens animava — com una alba abans d'hora.
I el Nadó no plorava, i ens mirà
a poc a poc amb una força trista
que ens desassossegà:
com si ens veéssim encampats — en malifetes o mals pensaments.
Es veié que alguns havien vist un àngel — i un estel amb róssec.
Jo no recordo ni l'estel ni l'àngel.
(Només un sic les gales deslluïdes
dels viatgers, que em sembla que eren quatre,
i llur seguici: — ens repartiren uns païssos
fats i salats alhora.)

Els petits es fan grans,
i jo alcohoret no era tinó un sagal;
tot just sabia — fer bronzir còdols amb la fons.

Al cap de temps i temps — s'aclariren les coses
terribles i admirables d'aquella nit primeva.
I avui ho sap tothom:
si l'infant nasqué trist — és que llegia la història de demà.

I seguiren als homes les guerres de costum,
però restà la fe petita
com un pessebre al pastori.

Jo alcohoret només era un sagal — descordat i bròfec;
ara, pel març vinent, compleixo — mil nou cents setanta anys.
I no em voldria pas morir, — que això tot just comença.

Pere Quart

BARCELONA

NADAL 1953

Una visió crítica del Nadal

Una temàtica que Joan Oliver sovinteja, tant en la poesia com en la prosa i el teatre, és la referida a la representació del Nadal en forma de pessebre o de nadala. Al llibre *Terra de naufragis* (1956), hi trobem una secció que recull cinc nadesles. Com cal esperar de Pere Quart, l'enfocament poètic no és gens convencional. Com ha dit Helena Mesalles: "El balanceig entre l'escepticisme i la necessitat d'una fe primigènica guia el poeta a la sèrie "Cinc nadesles", reelaboració culta del folklore popular que constitueix una novetat en la poesia perequartiana malgrat l'antecedent d'"Ombres de pessebre" de Saló de tardor. [...] De fet, totes les nadesles contenen aquesta dualitat: una visió crítica del Nadal i de l'home pal·liada pel fil tenuíssim de l'esperança, [...]".

“En el registre domiciliari que patí Joan Oliver el 5 de maig de 1948, els funcionaris de la JSPB (Jefatura Superior de Policia de Barcelona) li confiscaren “un boletín de propaganda rojo-separatista titulado “Cròniques” (probablement, la revista homònima publicada a Mèxic el 1948), una troballa que els permetia deduir que l’escriptor era “persona de arraigadas ideas rojo-separatistas”. En una carta a Xavier Benguerel, del 22 de juny de 1948, Oliver hi alludia amb docta ironia: “A causa d’un moviment inspirat per sentiments precautoris, dimanats d’unes certes invasions bofiatístiques de la llar, van ser retirats dels espais immediats diversos papyrus d’aparença criminosa” [...]. Més tard, el 25 de febrer de 1949, el cap de la comissaria de Sant Gervasi –responsable d’exercir la vigilància sobre Oliver perquè el domicili de l’escriptor queia dins de la seva jurisdicció– informà al cap superior de la policia de Barcelona que “el precitado observa buena conducta, no habiendo variado su situación ya comunicada en meses anteriores”. Malgrat això, al cap de pocs dies, en un altre registre domiciliari, el del 7 de març de 1949, els policies de la comissaria gervasiense li trobaren el seu escrit “Pessebre polític”, que indignà qui-sap-lo les autoritats policials i governatives. Xavier Benguerel, sense ser conscient del que feia, adjuntà una còpia mecanoscrita d’aquest text en una llarga carta, datada a Santiago de Xile el 28 de setembre de 1948, que fou interceptada per la policia [...]. “Pessebre polític” –una de les dèries oliverianes– era una sátira en tota regla del règim franquista i de les complicitats que hi tenia l’Església oficial.”

Francesc Foguet i Boreu, “Joan Oliver sota vigilància de la policia franquista (1948-1977) (2016), p. 99.

Joan Oliver, Pessebre polític, 1948

La cova amb el Naixement, voltat de filferades, i encordonat per soldats amb fusells ametralladors. Dintre el tancat, la tribuna oficial, amb les autoritats militars, civils i eclesiàstiques.

Damunt la cova, l’Estel, connectat per uns tubs amb un gasogen.

Vora l’alambrada, una estesa de cadires on seuen els privilegiats. Un rètol resa: «entrada especial: \$ 500». Més enllà, una altra tanca amb soldats.

Un grup de pastors que anaven a la cova són desposseïts de conills i ovelles pels guàrdies. El poble contempla el fet des

d’una alta muntanya sota la vigilància de soldats.

Al peu de la tribuna, hi ha una xaranga a punt de tocar.

El rètol: «Glòria a Déu en les altures i pau en la terra als homes de bona posició» (la paraula voluntat apareix esborrada i seguidament es llegeix posició).

Al costat de la cova, s’alça un magnífic Hotel de Betlem Confort modern.

Als reis d’Orient se’ls veu comprant el bitllet d’entrada en la taquilla que hi ha a l’entrada de la primera tanca.

Es veuen diversos canons antiaeris pels cims, estratègicament repartits. I concentracions de cavalleria a les recolzades dels camins.

Per les immediacions de la cova, dones venent pa d’estraperlo.

Prop d’un cementiri, a les parets exteriors, uns soldats afusellen un grup de sis o set persones, homes i dones.

Prop de la cova, tres taules de «petitorio» amb dames emmantellinades. Una diu: «per al Foment de Vocacions». Una altra: «Per al Nadal del Pobre».

SOTA LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

“[...] Oliver ingressà a la Model de Barcelona el 12 de març de 1949 per complir-hi quinze dies d'arrest major. Així i tot, en realitat hi estigué només deu dies, fins al 22 de març. [...] En una lletra a Benguerel, del dia 27 de març de 1949, poc després de sortir de presidi, Oliver li contava amb ironia mordaç la temporada que havia estat “reclòs en una clínica” a causa del “dictamen mèdic” que l'amic li havia enviat i que el “metge” que el visità a les dues de la matinada trobà remenant-li els papers [...]”

Francesc Foguet, “Joan Oliver sota vigilància de la policia franquista” (1948-1977) (2016), p. 101.

“[...] He estat una temporada reclòs en una clínica –en el sentit pejoratiu del mot, s'entén– per tal que em practiquessin, no sé si em comprens, una lenta operació incruenta i altres coses semblants. M'ha estat impossible escriure, mentrestant, ni he vist, sinó molt indirectament, la llum del dia. Ara ja estic bo i m'he reintegrat a casa. Però, naturalment, estic deprimat. Ha plogut sobre mullat.

El més divertit del cas ha estat que el meu internament a la clínica ha tingut per causa el dictamen mèdic que tu vas enviar-me fa temps i que el metge, que va visitar-me impensadament a les dues de la matinada, va trobar remenant els meus papers. Tu vas dreçar el teu dictamen, n'estic segur, sense pensar en les conseqüències que podia “acarrear”

i mogut només per l'interès amical que t'inspira la meua salut. Doncs, ja veus! De totes maneres el metge de la clínica es va portar molt bé amb la meua persona. Hi havia molta, molta gent i no es podia atendre a tothom. Però jo vaig tenir, al cap d'uns dies, una bona cambra. A més, ara hi ha el costum d'aplicar-te l'anestèsia així, de quasevol manera i a vegades amb mètodes contundents. En vaig veure molts casos. A mi m'ho van fer amb tots els miraments que són possibles en “aitals” circumstàncies. No puc explicar-te certs detalls que segurament arrodonirien aquest relat massa concís, però et juro que no me'n recordo. A vegades la convivència coincideix amb la voluntat, a vegades no. En termes generals puc dir-te que l'experiència ha estat profitosa; és allò que el bisbe Torras i Bages en deia la ciència de patir.

Amics, parents i coneguts meus de variades menes s'han interessat per mi, durant el temps que ha durat la malaltia i la convalescència. Això cal que ho reconegui. Les coses on siguin. El que passava és que el metge em tenia prohibit de rebre cap visita. La meua única societat han estat els altres malalts. Que se n'aprenen de coses en un hospital! Un hospital com aquell és realment el reflex exacte d'un país! Hi ha molts malalts imaginaris que, tot i ser-ho, fa 8 i 10 anys que estan en tractament! És realment terrible! És “de por”! (Aquí tothom s'ha acostumat a dir: és una cosa de por! o d'espant!)”

Carta de Joan Oliver a Xavier Benguerel, 27 de març de 1949.

Joan Oliver en tres moments de la seva intervenció al Primer Festival Popular de Poesia Catalana (1970). Després de recitar “Corrandes d'exili”, va encoratjar el públic tot cridant “Llibertat”.

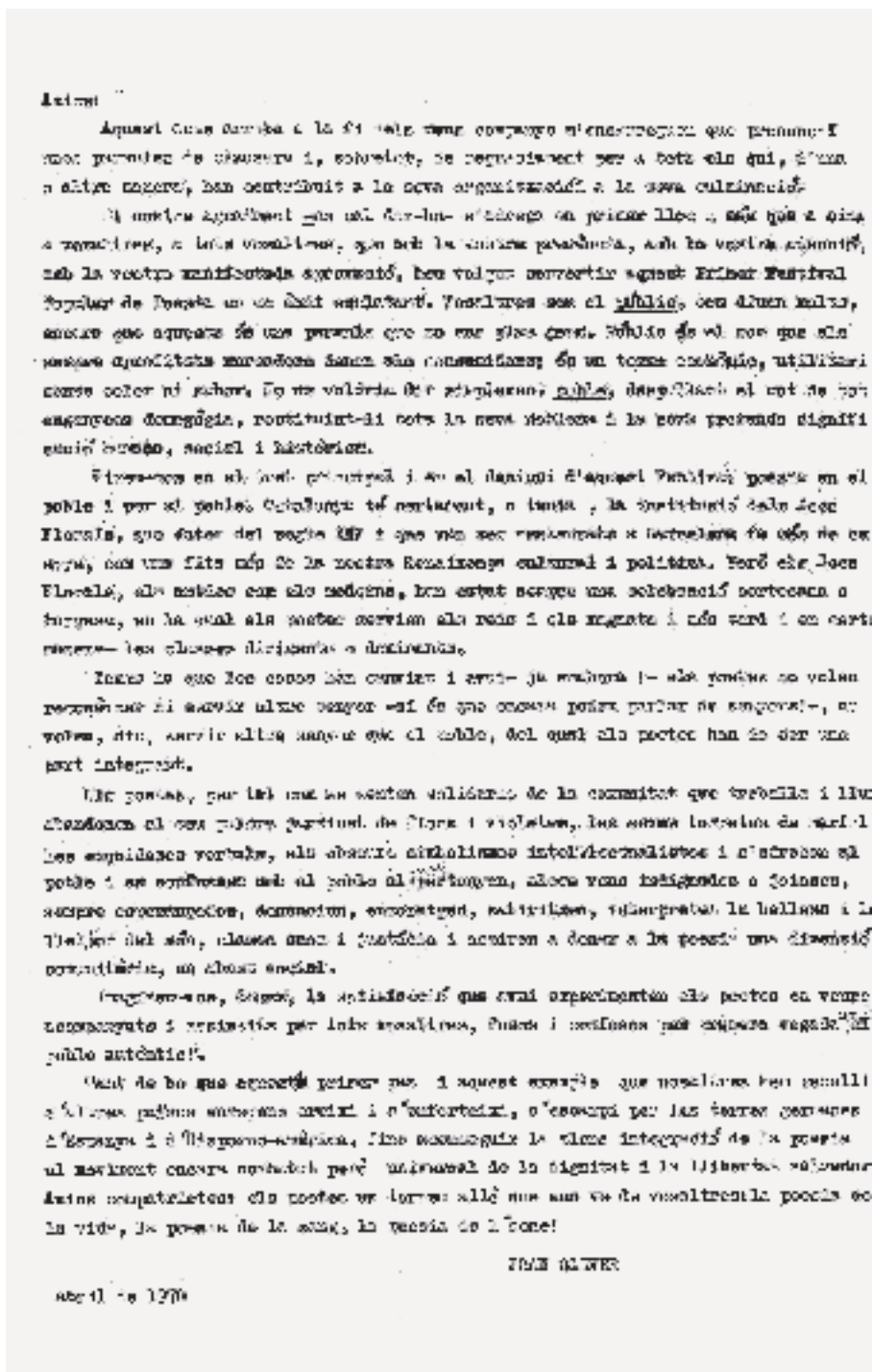
“La dècada dels cinquanta –en concret, el cap d’any del 51– començava pel meu oncle amb un nou empresonament. Una minyona infidel va denunciar-lo: al pessebre, i al costat del nen Jesús, en lloc del bou i de l’ase preceptius, va col·locar-hi una parella de guàrdies civils.”
Ignasi Riera, *El meu oncle Pere Quart*, (1992), p. 112.

“És d’una gran transcendència política tant la participació destacada de Pere Quart al Primer Festival Popular de Poesia Catalana, que tingué lloc al Gran Price de Barcelona el 25 d’abril de 1970, com la seva presència en la tancada al monestir de Montserrat del 12 de desembre de 1970. Els diversos informes policials sobre el Primer Festival Popular de Poesia Catalana confeccionats pel Servicio de Información de la Dirección General de Seguridad —que també gravà, en una cinta magnetofònica, el desenvolupament del festival— coincideixen a remarcar, amb més o menys irritació, el contingut polític catalanista i antifranquista de l’acte i, molt en especial, la intervenció detonant que hi tingué Pere Quart.”

Francesc Foguet i Boreu, “Joan Oliver sota vigilància de la policia franquista (1948-1977) (2016), p. 104.

Els informadors de la policia “posaren èmfasi en la dimensió política que prengué l’acte, amb crits continuats a favor de la «Llibertat» i l’«Amnistia», i també en el protagonisme que hi tingué Joan Oliver, el qual, després de llegir les «Corrandes d’exili», encoratjà entusiàsticament el públic perquè continués cridant «Llibertat». Si amb això no n’hi havia prou per treure la son de les orelles dels informadors franquistes, el mateix Oliver clogué l’acte amb un discurs abrandat en què, sortint-se del guió aprovat per la censura, agrai als assistents que haguessin corejat eslògans polítics a l’lusuus i defensà que els poetes es posaven al servei del poble en la lluita per la llibertat. El públic va retre a Pere Quart, en compensació, «el més fervorós i sincer homenatge», [...].”

Francesc Foguet i Boreu, “Joan Oliver: “De ideologia catalano-separatista, contrari al Règimen” (1963-1971) (2015), p. 190.

A sobre, text mecanografiat del discurs de Joan Oliver al Primer Festival Popular de Poesia Catalana.

A la dreta, plet de descàrrecs mecanografiat de Joan Oliver davant la multa per l’acte del Price.

VACANCES PAGADES

“[...] *Vacances pagades* és, en part, fruit de l’esperança que li proporciona el contacte amb els universitaris compromesos amb la lluita contra el franquisme. De fet es produeix una mena de simbiosi: Pere Quart troba un públic amatent a la seva obra, que esdevindrà juntament amb la de Salvador Espriu una de les més importants durant la dècada dels seixanta, mentre que els joves promouen *Vacances pagades* (1959) com a model per a la nova poesia que proposaven: el realisme històric. En aquest sentit, la poesia de Pere Quart es torna més crítica amb la realitat política i social del país, mentre Joan Oliver participa en la lluita contra la dictadura amb tot un seguit d’actes que sovint acaben amb multes i estades a la comissaria (la Caputxinada, el Festival de Poesia del Price...) i tant l’un com l’altre esdevenen un símbol del compromís cívic.”

Helena Mesalles, “La trajectòria poètica de Pere Quart”, epíleg a *Pere Quart, Obra poètica*, 1999

... respetuosamente expono:

Que en el discurso de clausura del referido Festival Popular de Poesía Catalana, pronuncié, en efecto, unas brevísimas y espontáneas palabras que no figuraban en el guión presentado, con las que quise agradecer a los asistentes su entusiasmo y sus aplausos y también su tino y sentido del orden al no caer en excesos más allá del límite que un acto público, por ser popular que sea, nunca debe rebasar, y al mismo tiempo significar que los rítmicos gritos de la muchedumbre, en todo momento controlados por ella misma, los estimulo como un eco de los conceptos expresados en buena parte de las poesías recitadas, es decir, como manifestaciones del anhelo unánime de una mayor libertad que hoy aniso, en firme crecimiento, a todos los españoles responsables, sintiendo que los gobiernos encascan, siempre atentos a la grave responsabilidad que entraña la presidencia y el regimiento de un pueblo en pleno resurgir cívico, cultural y económico;

que el referido Festival Popular fue, efectivamente, un acto literario y poético y por tanto y como claramente se desprende de los textos autorizados y leídos, una afirmación de civismo y humanismo de acuerdo con el concepto que en nuestro tiempo informa la poesía en todo el mundo civilizado y uno de cuyos motivos esenciales es configurar a la constitución de una sociedad más justa, más culta y fraternal, y facilitar a los gobiernos datos para la formación de una base sólida y el conocimiento de un punto de partida válido, en la obra de adaptación progresiva de las leyes y de la acción ejecutiva a la marcha hacia adelante de los ciudadanos y las comunidades;

que en contra alguna y en ningún momento estubo en el ánimo fomentar los altercados que con posterioridad al acto y lejos del local se produjeron por obra de un pequeño grupo de jóvenes movidos por la inquietud propia de la edad, incidentes siempre imprevisibles pero nada ineluctos en aglomeraciones multitudinarias y que a menudo se dan también en reuniones deportivas o de otra índole.

En virtud de lo expuesto, respetuosamente solicito del superior e ilustrado criterio de V.E. tenga a bien reconsiderar el significado de mi actitud a la vista de estas manifestaciones, guiadas tan sólo por el deseo y mi esperanza de no ser tenida por un agitador irresponsable o un perturbador del orden público, no sin reconocer, supiero, que bien puede incurrir, en la referida circunstancia, en error o imprudencia involuntarios, cuyos fallos a V.E. compete apreciar y, en su caso, sancionar.

(No he volgut fer un recurs “administratiu”, ni tampoc pretenc que es condonaria la multa, sinó només donar els càrrecs i exposar unes idees, des d’un pla diferent, una mica més elevat.)

Cobles del temps

Cantaria, si pogués,
la cançó del temps i el lloc
que ara em toquen.

Cel, mar i muntanya:
inevitable mapa.
Però la història
coixeja de les quatre grapes.

Te’n recordes?
¿Quan tots érem senyorets
i lluosos superfins
i engegàvem rodolins
com els ases pets?
La vela, la vinya verda,
l’ametller agosarat
i el pollanc... no diguis!

Ara no.
Mala pell. Arri, cabró.
Passa bou per bèstia grossa.
[...]

Pere Quart a *Vacances pagades*, 1959

Lletania

Per als infants
mentides.
Per als amors
mentides.
Per als amics
mentides.
Per als clients
mentides.

Mentides plenes o primes,
fermes o tendres –juraments, besades–;
vives –com fresca sang–;
sàvies, agraïdes.
Guatlles i bòfies.
Mitges mentides.
[...]

Pere Quart, a *Vacances pagades*, 1959

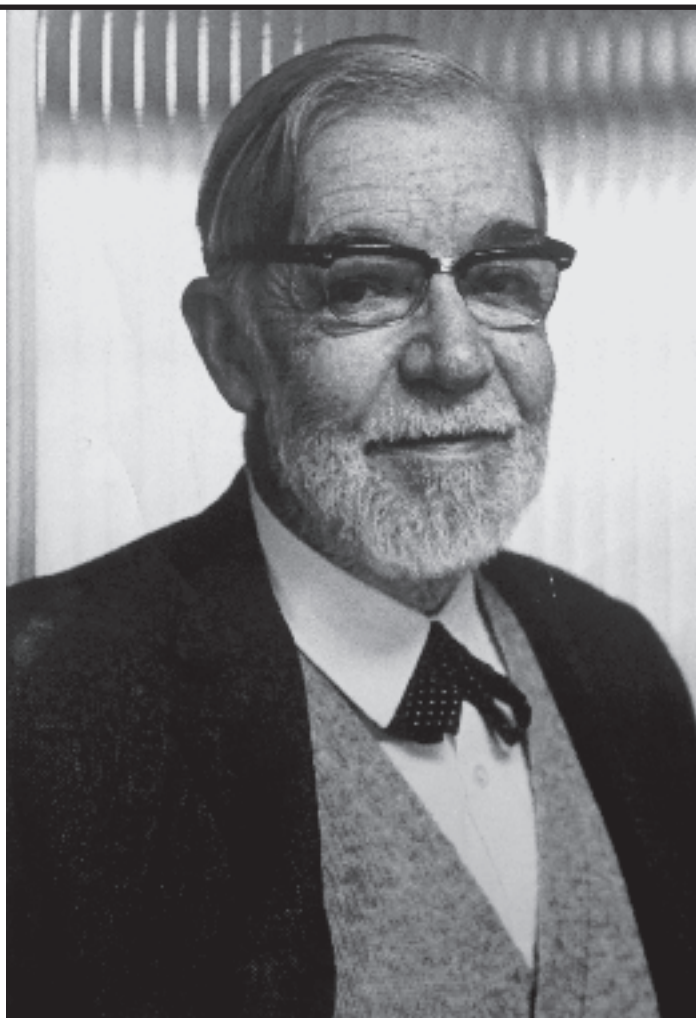
ACTIVISME ANTIFRANQUISTA

“La documentació conservada de l’expedient de Joan Oliver [...] verifica la projecció cívica antifranquista que va atènyer Joan Oliver en la dècada dels seixanta i començament dels setanta. No tan sols tingué una presència destacada en la Caputxinada, l’acció antifranquista més significativa que suposà un autèntic desafiament a les estructures del règim, sinó que també s’adherí a cartes i manifestos públics de protesta o a actes d’homenatge, [...], atengué les diverses sol·licituds dels col·lectius d’estudiants (catalans o espanyols), participà en el Primer Festival Popular de Poesia Catalana, entre altres fronts de lluita. Com hem vist, a conseqüència d’aquesta presa de partit, fou detingut diverses vegades i patí sancions i multes governatives en més d’una avinentesa.”

[...]

“Amb tota aquesta implicació en la lluita antifranquista, Oliver adoptava «una determinada i clara actitud cívica», tal com declarà a la premsa arran de la concessió del Premi d’Honor de les Lletres Catalanes de 1970. La seva posició política també era insubornable: mai no va acceptar la legitimitat del franquisme ni del postfranquisme. [...] A despit de les dificultats d’un tardofranquisme que no afluixava els seus ressorts per mantenir-se en el poder, malgrat l’escepticisme amb què albirava el futur de la seva «petita, esclava, poc sortosa terra», com escrivia a «Assaig de plagi a la taverna» (Circumstàncies, 1968), Oliver no deixà d’aixecar lúcidament la veu contra la dictadura franquista i les seves seqüeles en els anys transitius, ni s’abstingué de denunciar obertament la classe política catalana per les seves claudicacions nacionals.

Un botó de mostra de la irreductibilitat de la posició ideològica de Joan Oliver és la resposta que envià a Joan Colomines,

Joan Oliver a mitjans dels anys setanta. Foto: Barceló.

amb data del 7 de maig de 1980, per agrair-li la invitació a l’acte de lliurament que l’Associació Catalana d’ex-Presos Polítics faria al Parlament de Catalunya d’una estela commemorativa, esculpida per Josep Maria Subirachs, que tindria lloc al Palau del Tinell, l’11 de maig de 1980.”

Francesc Foguet i Boreu, “Joan Oliver: “De ideologia catalano-separatista, contrario al Régimen” (1963-1971)” (2015), p. 194-196.

POESIA SATÍRICA

Com diu Helena Mesalles, no hi ha en tota la literatura catalana del segle XX “un escriptor que hagi escrit tants versos satírics ni amb tanta gràcia com Pere Quart”. “Són poemes corrosius que donen la seva versió crítica i divergent sobre fets i personatges de la vida pública del nostre país i del que ens ha tocat com a país veí. “Les paraules són armes”, deia Joan Oliver, i el joc esdevé foc. És cert que es tracta d’una poesia subalterna i potser menor, però que revela un tret essencial de Joan Oliver: el de l’home moralment i intel·lectualment compromès amb el seu país.”

Helena Mesalles, “A propòsit de l’edició”, a *Pere Quart, Obra poètica* (1999), p. 942.

R.S.P.

Entre tantes injustícies
com al món han succeït,
no n’hem vist cap com aquesta:
el Gran Porc ha mort al llit!

Ell va ser el Cap Terrorista
d’una guerra criminal
contra un Estat democràtic,
contra un poble liberal.

L’ajudà tota la púrria
des de fora i des de dins:
Hitler, Salazar, Benito,
en March, bisbes i botxins!

Quants ultratges, Catalunya!
Quina ràbia! Quants paranys!
El seu fètid despotisme
ha durat trenta-cinc anys!

[...]

La mà que li tremolava
de tantes morts com signà,
els perseguits i els opressos
ja no farà tremolar.

“Ha mort per Déu i la Pàtria!”
Per quina pàtria i quin déu?
La pàtria dels farts i els lladres
i un déu que ell es va fer seu.

El ploren els fills de puta
i el vil especulador
i li canten les absoltes
a la televisió.

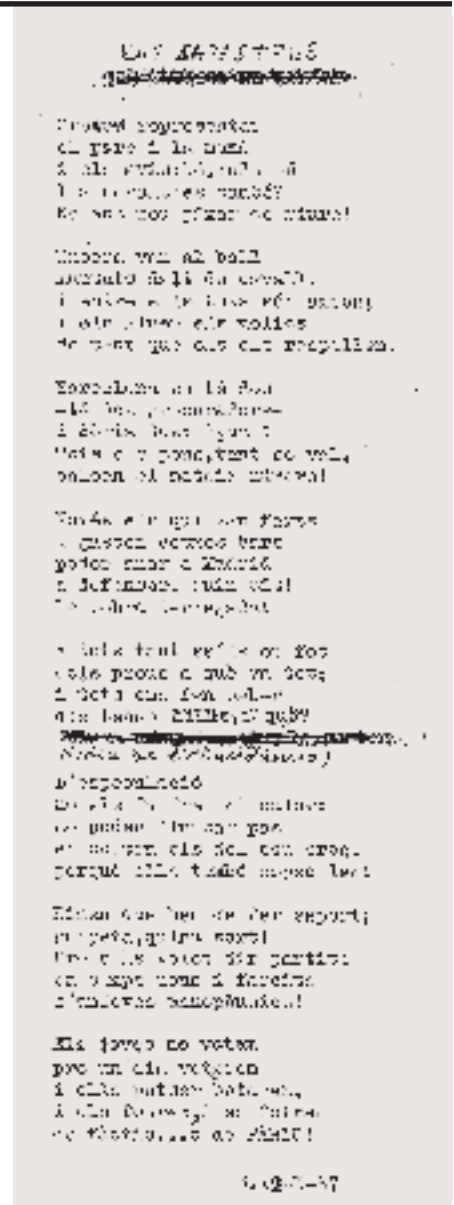
Li apliquen tants de sufragis,
tantes misses li han ofert,
que les ànimes dels pobres,
redimides amb les sobres,
veuen ara el cel obert
i amb poc temps el purgatori
restarà clos i desert.

I uns mitrats sense vergonya,
els gendarmes més podrits
i els ministres amb més ronya
n’enterraran la carronya
a la Vall dels Malparits!

CODA

A l’infern, en arribar-hi,
hi hagué un pànic “general”
i el Diable, a corre-cuita,
volà cap al pis de dalt;
i a la porta de la Glòria
clamava amb veu estentòria:
companys àngels, m’heu d’obrir
s’expressava amb veu de tro:
“Concediu-me asil polític!
L’infern viu un moment crític!
Tinc a baix l’Home Mefític
que em corromprà fins a mi!”

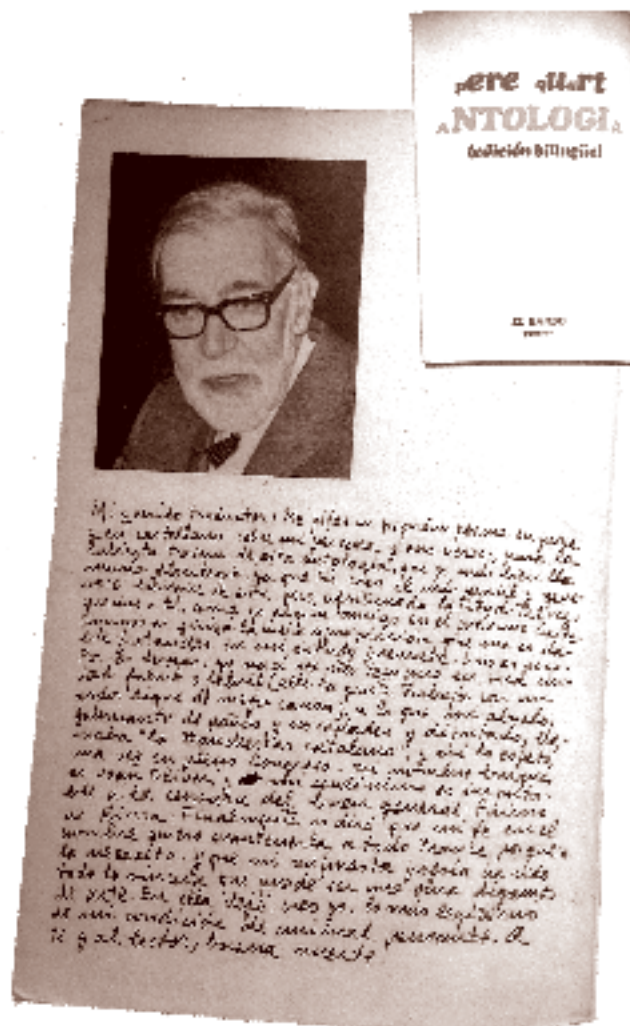
**Pere Quart, Poesia satírica,
a *Obra poètica*, 1999**

Reproducció del poema inèdit “Els sapastres”, mecanografiat, amb correccions de Pere Quart.

ENTRE EL TEATRE I LA POESIA: DE JOAN OLIVER A PERE QUART

L'any 1969 Joan Oliver fa setanta anys i és un moment dolç de la seva trajectòria com a escriptor. Francesc Vallverdú el qualifica com “un dels poetes més importants del nostre segle XX” i destaca el paper fonamental que ha jugat en el terreny teatral i en el de la prosa narrativa i periodística. La revista “Serra d’Or” li dedica un homenatge: “Joan Oliver, 70 anys de joventut”; amb articles de Joan Triadú, Joan Fuster, Josep Maria Castellet, Joaquim Molas i Jordi Carbonell. També, es publica el llibre *De Joan Oliver a Pere Quart*, que és presentat com a “primer estudi de conjunt sobre l’obra d’un poeta i escriptor d’interès excepcional, on tots els aspectes importants són analitzats i valorats a partir d’un pla rigorós”. En el llibre, s’hi recullen articles de Josep Ferrater Mora, Baltasar Porcel, Francesc Vallverdú, Lluís Izquierdo, Josep Maria Castellet, Feliu Formosa i Joaquim Molas. L’any següent, 1970, Joan Oliver rep el reconeixement màxim amb el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes. Se subratlla que és “la persona que més i millor representa una postura artística, intel·lectual i cívica, una postura humana de primera magnitud”.

Coberta i contracoberta (amb un text manuscrit de Joan Oliver) del llibre de Pere Quart *Antologia bilingüe*, a càrrec de José Batlló. Ediciones Saturno, “El Bardo 76-77”, Barcelona, 1971.

Portada de la revista “Serra d’Or” dedicada a homenatjar l’escriptor: “Joan Oliver, 70 anys de joventut”.

Discurs d'agraïment del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes

Amics, estimats amics: Avui hauré de parlar de mi... no hi ha escapatòria...

Sóc antiacadèmic per naturalesa i per convicció i ara voldria entelar la solemnitat d'aquests moments, que tant signifiquen en la meua vida d'escriptor i de ciutadà de Catalunya. Us ho diré amb tota franquesa: l'honorament que comporta aquest premi m'ha reprès, em ve gran –sí, aquesta és la paraula– i no trobo la bona manera d'allotjar-lo, d'administrar-lo. Comprovo que l'honor que m'heu fet no contribueix pas a revestir-me d'aquella serena dignitat que és, segons diuen, el millor ornament dels ancians. En contra de la primera impressió rebuda arran de la notícia, observo que una nova inquietud s'afegeix a les velles inquietuds que, de lluny o de prop, han acompanyat la meua vida d'ençà de la maduresa. I ara em sento més que premiat apremiat –i passeu-me el castellanisme en gràcia a un joc de paraules que em sembla molt expressiu. Em sento com un home compellit, constret, atabuixat, que necessita i ell mateix s'exigeix que el fet del premi l'estimuli i el llanci a una continuïtat avivada, fins a una satisfactòria justificació. [...] He estat i sóc encara un sac de dubtes i defallences, de porugueses i descoratges; tots aquests

Maria del Mar Bonet, Joan Oliver, Josep Palau i Fabre i l'esposa d'Oliver a les Festes Populars de Cultura a Ripoll l'any 1969. Foto: Barceló.

dimonis he hagut de combatre, de tota aquesta ganga he provat d'extreure alguna matèria positiva. Altrament, no sabeu pas com em plau d'aixoplugar-me ara en el veredict de d'uns jurats tan honestos com idonis.

Així, doncs, queda ben entès, benvolguts amics, que, en aquest cas, el premi ha estat això: una recompensa, certament generosa, a l'assistència (ho admeto), a l'aplicació (hi passo), a l'esperit de servei i de solidaritat (tampoc no ho podria negar) i a l'amor a la terra i a la seva gent (aquest, amb alts i baixos), i a la nostra llengua, una de les passions de la meua vida, una passió conflictiva i al capdavall tràgica, per tal com la parla és una amant que mai no es deixa posseir del tot.

Voldria, doncs, que l'honor passés a ser un estímulo, un incentiu, un impuls. Prefereixo encara –amb les cames tanmateix febles– el llorer de l'atleta que espera batre el seu mateix rècord, a la corona que es marceix damunt el marbre, sota la pluja.

[...]

Perdoneu-me el to més aviat macilent d'aquestes confessions. Fruita del temps. L'horitzó, no gens clar, tira encara a enfosquir-se. Avui, el món dels febles és un oceà de dolor; i és esbalaïdora la supèrbia i la insensatesa dels àrbitres i els executius més poderosos.

Amb tot, cal que ens mantinguem drets, o que ens redrecem. El nostre heretatge és valuós i molt estimat. Del nostre indret estant, mirem cap a l'ample món i els espais exteriors, i cap a l'esdevenidor. No podem dimitir, el nostre afany no cessarà, enfortim-lo en una lluita inacabada, mai desesperada. Aquesta sembla que és la llei dels homes.

Ara, davant la vostra civilitat, la vostra benvolença, la vostra fe en un poble i en una cultura, jo també em veig amb cor de perseverar, de reprendre el camí, no pas davant ni darrere vostre, sinó amb vosaltres, enmig de vosaltres. Sense modèstia i sense orgull, us dic: si el meu coneixement m'aconsella de refusar qualsevol mestratge, qualsevol consagració, accepto i festejo!, amb voluntat de ben aprofitar-ho, el vostre beneït encoratjament.

Joan Oliver. 12 de maig de 1970

EL TEATRE DE JOAN OLIVER

“Com a autor teatral, em veig com un dramaturg frustrat, esberlat. Jo ho tenia molt ben preparat, m’havia preparat per a ser director i autor i crec que ho hauria aconseguit si haguéssim guanyat la guerra. En tornar aquí, l’espectacle era desolador. Malgrat això, vaig escriure tres o quatre comèdies, es van representar en funció única. Naturalment, amb molt bona fe, per part dels amateurs, però d’una manera que a mi no em satisfieia pas gens. Així com una poesia o una novella, saps que és bona o dolenta en escriure l’última paraula, en una comèdia, si no ha pujat a les taules i no ha estat ben representada, l’autor no pot arribar a ser mai un veritable home de teatre. Algú ha dit que el meu teatre era difícil de representar. Això es pot dir, perquè, de fet, no ha estat mai ben representat. Tanmateix, entre nosaltres, s’han fet esforços molt lloables. El d’en Ricard Salvat, que va intentar fer una escola que, de fet, no va ser mai una veritable escola, perquè no tenia subvenció, no tenia mitjans econòmics. L’Agrupació Dramàtica de Barcelona també va ser una manera de donar a una minoria burgesa un cert teatre estranger, dintre les limitacions que exigia la censura. Vam fer per primera vegada Bertold Brecht a Espanya, a la Península, en una funció que va ser prohibida mitja hora abans d’aixecar-se el teló, i que, després de tres o quatre mesos, vam poder representar. Hom va fer coses importants. Després ha vingut una tendència a fer espectacles que no són teatre, que poden ser el teatre-crònica, el teatre-pamflet, uns espectacles que poden tenir interès, i que en aquells moments van representar una funció semblant a la de la Nova Cançó, que van alimentar les esperances d’un nucli de gent amb consciència. Ara bé, d’això, se n’ha abusat una mica, jo crec. Ara hi ha una activitat molt lloable que és la del Teatre Lliure, i fixa’t que el Teatre Lliure ha tingut èxit, si més no de crítica, i, fins a cert punt, de públic, no perquè hagi fet teatre experimental, de provatures, de peces abstruses, sinó a base de comèdies de Shakespeare o d’Ibsen. Amb comèdies de debò, perquè, per a mi, el teatre és això: xoc i joc de passions humanes, que imiten la vida, la potencien, la deformen, la presenten com a esplai o com a revulsiu, o com a aliment humanístic pel públic: és això el que vol el públic.”

Joan Oliver, entrevista de Montserrat Roig, *Personatges*, 1978

Dalt, l’actriu Montserrat Julió i Joan Oliver agraint al públic els aplaudiments que va rebre la representació de *Pigmalió* l’any 1957 al Palau de la Música Catalana. A sota, Joan Oliver amb la seva filla Silvia i l’actriu Núria Espert (anys 50).
Arxiu Família Oliver.

BALL ROBAT

“Aquesta nova actitud és, sobretot, clara en la seva obra màxima: *Ball robot*. La tècnica del clarobscur hi és evident. La independència dels personatges, la qualitat del teatre testimoni sense intervenció evident de l'escriptor, també. Si aquest hi manté la seva posició intel·lectual de sempre, madurada, això només ho endevinem pels espais que el seu projector il·lumina. Els personatges es desenrotllen sense interferències; encara més, són tractats amb condescendència, amb afecte, fins aquells qui representen el contrari del que pensa l'autor.

Jordi Carbonell, “El teatre de Joan Oliver”, Serra d’Or, octubre 1969, p. 62.

OLEGUER. – [...] Cugat, vols un consell? Vols que et reveli el secret de la meva serenitat i del meu èxit? Escolta: quan un home emprèn la pujada de la vida, cal que triï un camí. Des d’aquell moment ha de saber renunciar a tot allò que empallegui la seva marxa. Una idea fixa i una acció incessant al servei exclusiu de la idea. És això. Aleshores, no en dubtis, la vida cedeix, capitula...

CUGAT. – La vida... l'èxit... ¿Quin valor i quin sentit dónes a aquestes paraules?

OLEGUER. – Segurament en aquest punt, com en tants d’altres, tampoc no coincidirem... L'èxit vol dir simplement guanyar un primer lloc en el camp on operes. I això, no ho oblidis!, té el seu preu i exigeix un sacrifici. Jo mateix, fixa-t’hi, a la meua manera sóc un asceta. Per exemple: els interessos del cor, l'íntima delícia dels afectes, la família com a finalitat...

CUGAT. – La funció pròpiament humana?

OLEGUER. – Sí, segons com t’ho miris. Tot això és fisiologia més o menys ben disfressada. Cal superar-ho.

CUGAT. – I els fills? Tu en tens.

OLEGUER. – Els accepto amb els deures i la responsabilitat que comporten. Però sense exageracions pertorbadores. ¿Què vols que faci? Els fills! D’antuvi són poca cosa i semblen inofensius, meitat graciosos, meitat amoïnosos. Però aviat creixen, envaeixen el teu temps i la teua casa... Se t’assemblen, però tot just et toleren, això quan no et jutgen i et menyspreen... o t’estalonen...

CUGAT, sever, eixut. – A vegades la teua conversa té el do de desarmar-me... M’aclapara, m’anulla...

[...]

OLEGUER, amb aires de tolerància, volent fer-se el simpàtic. – Conclusió: que ni tu ni jo no som aptes per a la vida de casats. Les causes deuen ser distintes, però els resultats són els mateixos... El matrimoni s’ha fet per a homes d’esperit sedentari, sense imaginació: el nostre estimat Oriol, per exemple: un caràcter senzill, cristallí, que ha trobat en la Núria més del que esperava... Recorda que Jehovà va crear Eva perquè Adam s’avorria. I Adam s’avorria perquè era un desvagat i un obtús... Quan un home consagra les seves potències a una obra digna d’ell, la companyia d’una única dona abassegadora,

Joan Oliver
s'adreça al públic
després de la
representació
de *Ball robot*.
Foto: Arxiu
Família Oliver.

impacient, malfiada i amb drets reconeguts per la llei, és senzillament catastròfica. L'amor és, de fet, una necessitat fisiològica de segona categoria, que els homes haurien de resoldre o eliminant-la, com els sants, o reduint-la a les seves proporcions reals i justes... Què hi dius, Cugat? El literat i el lletrat es posaran d'acord, una vegada a la vida?

CUGAT. – De cap manera, Oleguer, i ho sento. Mira: jo sóc un home llibresc, podrit de literatura, però si em despullo dels prejudicis i les convencions que m'engavanyen, no puc deixar de reconèixer que no hi ha cap treball, cap art, que no hi pot haver a la terra cap obra que valgui el que val la vida mateixa: néixer, viure, estimar, vetllar pels fills i morir com un home més entre els homes.

OLEGUER. – Sonen bé aquestes paraulasses: són sentides i grandioses, però... Per sort o per dissort, la vida en aquest moment històric és tota una altra cosa. Les meves realitats són més complexes...

CUGAT. – No ho creguis. T'ho sembla.

OLEGUER. – No, no m'ho sembla... Néixer, viure, procrear i morir, és feina fatal, cega, pròpia de bèsties o de bàrbars. Jo –i tu també i potser encara més que jo– necessitem sentir-nos rectora de la nostra existència i hem de complicar-nos-la i farcir-la de funcions personalíssimes, creades per nosaltres amb els artificis de la repugnant i –no ho perdís de vista!– meravellosa civilització.

Joan Oliver, *Ball robot*, 1954

LA POESIA DE PERE QUART

CIRCUMSTÀNCIES

“No poques d’aquestes peces són dures, depressives, ingrates, bàrbares a estones, com si obeïssin a ressentiments incivils o a humors negres; però, al cap i a la fi, suposo, tolerables. Nues de tota esplendor, més d’un cop quasi pamflets ritmats. Perquè encara no em sento decantat a donar la raó al nostre Marià Manent i als qui, com ell, professen i cultiven, força contracorrent, una poesia rimada, mesurada, elegant i fins i tot exquisida de fons i de forma, i ahistòrica. Més val un bon pamflet que un mal poema, entesos. Tanmateix les condicions externes encara ens cenyeixen i ens castiguen massa i els libelli continuen tenint mala premsa; el suposat poeta ha de recórrer a l’enganyifa de les ratlles curtes per a no desvetllar la curiositat dels burots. Però no és pas aquest el mòbil determinant: en el cas d’ara, com en els immediatament anteriors, l’autor diu o prova de dir –li cal dir–, interpreta i modula a la seva manera, part d’allò que honradament pensa sobre certes realitats circumdants, sobre l’home actual, sobre ell mateix.”

Joan Oliver, “Excuses”, de *Circumstàncies*, maig de 1968

Joan Oliver i Pau Vila a Ripoll. Homenatge a Pere Quart en motiu del seu 70è aniversari (1969).
Arxiu Família Oliver

Poble meu

Poble meu (tenim dret a dir meu?),
gent humil, mesquinets, plebs illusa
a qui una ombra de luxe enlluerna
i la fa inofensiva, mestissa,
i la deixa indefensa.

Per escriu, la TV,
incessant, us injecta l’enveja.

[...]

I vosaltres, qui sou? I quants sou?

Mireu-vos, comteu-vos primer;
de seguida apresteuvos!

No cal pas vessar sang:
cal prendre-ho només:
tot és vostre.

Cal només voluntat, unitat,
potser un xic de paciència,
molt de seny i un mot d’ordre legítim.
I obeir-lo, complir-lo!

Encara heu d’aprendre la força del nombre!
La implacable eficàcia d’un no
just, compacte i unànime!

Arrenqueu-vos la bena.

Assaig de plagi a la taverna

Al sempre admirat Salvador
Espriu; si cal, amb disculpes.

Oh, que avingut estic amb la meva
petita, esclava, poc sortosa terra,
i com em recaria d’allunyar-me’n,
ponent o sud enllà,
on sembla que la gent és bruta
i eixuta, accidiosa, inculta,
resignada, insolvent!

[...]

Però jo mentrestant pensaria
en les velles fretures i confiances
d’aquest meu tossut poble.

I, ja tot sospesat, decidiria
de restar aquí fins a la mort.

Car, fet i fet, tampoc no sóc tan ase
i estimo a més amb un
irrevocable amor
aquesta meva –i nostra–
bastant neta, envejada, bonica pàtria.

Jaculatòries del centenari

Ínfim homenatge a Pompeu Fabra,
tot pensant que el mestre no era
precisament un líric, li agradaven
els versos mnemotècnics.

[...]

Sent enginyer d'enginy flexible,
molt sensible,

un pont bastí per la cultura
llengua pura.

Perquè sabia de convèncer
pogué vèncer,

dictador amb seny i sense sabre,
mestre Fabra.

Acte d'homenatge a Pompeu Fabra, presidit per Jordi Rubió i Balaguer.
Joan Oliver, a l'extrem dret de la fotografia. Fons Joan Oliver-AHS.

QUATRE MIL MOTS

“[...] A propòsit d'aquesta tombada, potser m'hauria d'excusar d'haver cedit a la temptació de practicar una poesia pretesament sentenciosa, definitiva, moral, endut per l'afany, reeixit o no, de “dir coses”. Encara no he sabut aclarir si aquestes peces cauen en la pedanteria o se'n salven. Tanmateix puc afirmar que els temes són sentits i espontanis, bé que travessats d'un corrent sovint imperceptible d'ironia, al capdavant una forma de l'humorisme –un humorisme trist i fatigat, ho admeto–, a l'ombra del qual són també revelades vives espurnes del meu creixent escepticisme sarcàstic o tergiversar o reduir a l'absurd postulats de molt crèdit, però, si més no, tèrbols. Així mateix hi trobem irregularment espargides lleus polsades de fantasia lliure i també d'angoixa emocionada. Tampoc no hi manquen les relliscades al vulgarisme, de les quals no em sé penedir.”

Pere Quart, “Als lectors”, de *Quatre mil mots*, 1977

Llenguatges i paraula

[...]

Però el llenguatge propi del poeta,
ben altrament, caríssims conveïns,
és de natura singular i estreta.

No val per a tothom, que només val
per als fills entenents d'una contrada,
acordats per un fet nacional.

[...]

I són els mots l'esclat d'aquest llenguatge,
mitjans sensibles del coneixement.

Vehicle intel·lectiu, doncs també ètic,
rebutja el gratuït i l'insensat.
Cerca l'estètic, no li escau l'hermètic.

La paraula deslliura els ignorants,
comencen els amors amb la paraula,
les paraules menyscaben els tirans.
[...]

A mi

Ara que hi penso...
Tinc tantes coses entre mans.
Feines urgents.
No em recordava que també
he de morir.

[...]

A partir de demà
repararé l'oblit.

Volenterós,
començaré a morir
amb seny, entusiasme,
esparpillament.

POESIA EMPÍRICA

“[...] Dos importants propòsits del meu poeta han estat: salvar-se de la misèria (la misèria l'horroritza i més d'una vegada l'ha vista de prop) i perfeccionar el seu ofici, la seva eina, que és un esforç sempre inacabat. [...] A partir dels anys seixanta la seva veu s'ha centrat en la sàtira, el sarcasme i l'escarni contra la classe social de la qual prové. Les seves fòbies són múltiples: la protèrvia, el frau, la impostura, la hipocresia, la crueltat, la traïció, la beòcia proçaç... Aquí el poeta fa un incís i em diu: “Del nostre sistema social abomino especialment la pedanteria dels filisteus de les lletres i la publicitat esdevinguda una monstruosa plaga del nostre temps”. Obsessivament s'ha esforçat a no caure en les deformacions ètiques i estètiques que han menat tants homes importants a la corrupció de la intel·ligència, el do més alt que ens ha estat concedit o que hem conquerit i desenvolupat no sabem com...”

Ara la conversa o el monòleg improvisat i per tant desordenat, deriva cap al seu nou llibre, que ha titulat *Poesia empírica* perquè temps ha llegit, en un text que ara no recorda, unes justíssimes paraules de Rilke, que cita de memòria: La poesia no és feta de sentiments, com molts creuen, sinó d'experiències. En veu baixa m'anuncia que aquesta serà, probablement, la seva darrera sortida en públic i afegeix que el nou recull mostra, en una barreja, potser escandalosa, les seves tares i les seves –dic jo– evidents i reconegudes virtuts. És una mena de testament que confirma el seu escepticisme –proverbial, dic jo– i les seves copioses discrepàncies i incompatibilitats amb el temps i el lloc que li han tocat a la rifa general.”

Joan Oliver, “D'una conversa amb Pere Quart”, de *Poesia empírica*, 1981

Contra el consentiment

La profanació passa de moda
i és molt de doldre tanta deixadesa.

[...]

Companys, ja és hora! Profanem les ares,
les corones, els bancs i les banderes,
la fama fraudulosa de les mares,
els juraments d'amor sense fronteres.
Profanarem, violarem, procaços,
tots aquells nusos que aparenen llaços.

[...]

Contra déus, mestres, filisteus, estetes,
pires, patíbuls, glavis, metralletes!

Als meus anys

Un matí fosc, a Sabadell
vau enraigar el meu calendari.

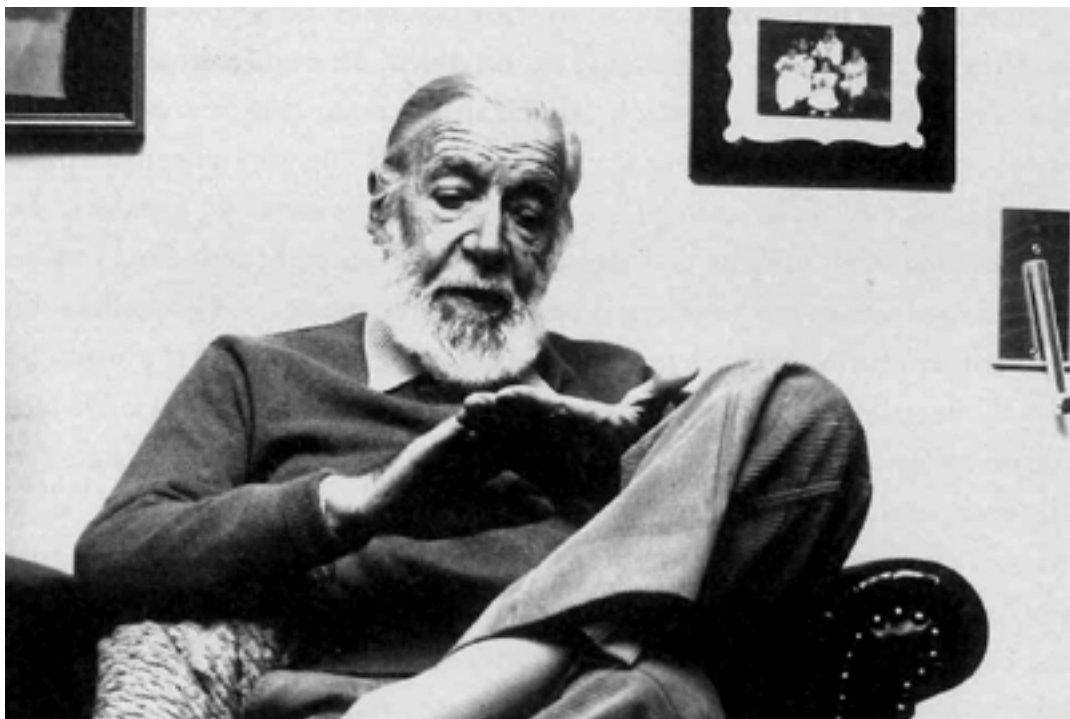
[...]

Vosaltres, anys, vosaltres, anys
que aneu creixent mentre jo minvo
i vaig capejant els paranyes
entre els quals tanmateix m'estimbo!

Fins que arribi la nit, potser
d'un maig festiu, tot en florida,
quan de cop deixereu de ser
el pretext de la meva vida!!

Aleshores vindrà el no-res
o la pau d'un celest imperi
on els anys ja no compteu res...

El temps no suporta el misteri.

Un gest amb les mans
molt propi de Pere Quart.
Foto: Arxiu Família Oliver.

“No oblidem que per judicar sense noses tota la poesia de Pere Quart, cal tenir molt en compte que ell és, ara com ara, l’únic poeta català –si no m’erro– que ha viscut o ha sofert tota la nostra història del segle a partir de la darrera monarquia borbònica de debò, passant per la primera dictadura, per la república, per la guerra d’agressió, per la derrota, per l’exili, fins al retorn a Catalunya, amb l’empresonament i vint-i-cinc anys i escaig de resistència, amb escorcolls policíacs, detencions i multes, i ara amb aquests anys decebedors del que podríem dir-ne democràcia oligàrquica. Amb aquest currículum, Pere Quart, home d’una lucidesa gairebé malaltissa de tan aguda, escriu versos afeixugat per una experiència negativa, que el decanta al pessimisme, propensió que, com diu ell, és una assegurança contra successives i, segons sembla, implacables decepcions. Però amb tot, resisteix i es defensa amb la paraula irònica i sarcàstica. Ell ha dit més d’una vegada que “fa més de seixanta anys que va amb els que perden”. Si més no per això s’ha guanyat a pols el títol que encapçala aquest estudi: *Un poeta del nostre temps*. Per molts anys!”

Antoni Turull, *Pere Quart, poeta del nostre temps*, (1984), p. 225.

COMPROMÍS POLÍTIC

“El compromís polític de Joan Oliver, que insistia que ell no havia votat la Constitució i que considerava que un cop més els partits polítics havien tornat a claudicar (com el 1932), era, tot amb tot, inequívoc. La seva participació activa, als 80 anys ben fets!, en la cursa electoral cap al Parlament de Catalunya del 1980 –anava de darrer a la llista de Barcelona, de Nacionalistes d’Esquerra, llista encapçalada per Jordi Carbonell–, aclareix i fa més pública encara la seva trajectòria. La seva foto –junt a les de Carbonell, Carod-Rovira, Magda Oranich, Josep M. Espinàs, Santi Vilanova o Maria-Mercè Marçal– donaven relleu als missatges bàsics que Nacionalistes d’Esquerra aportava per a aquella campanya: “Perquè no claudicarem.” “Per una Catalunya lliure i socialista.” “Cap a la reconstrucció nacional dels Països Catalans.” “Contra el consens i l’espanyolisme: encara hi som a temps!””

Ignasi Riera, *Joan Oliver/Pere Quart. L’inventor de jocs*, (2000), p. 294.

“[...] Jo vaig participar en diversos actes públics (a Barcelona, a Sabadell, a Vic) però només amb la veu a base de cintes magnetofòniques. També vaig escriure una auca de 144 versots amb dibuixos de Tísner; ens fotem de tot déu amb pinzellades força gruixudes contra els homes i els partits que dient-se nacionalistes són tributaris de Madrid de manera més o menys vergonyant. He sortit als diaris (entrevistes, declaracions), he rebut moltes visites. En un mot: la meua pau ha estat sotraguejada de debò. Hem perdut (això prou que ho sabíem), però et dic que els nostres vots han estat els únics autèntics, conscients i la immensa majoria de gent de 18 a 25 anys. Com ja fa seixanta-cinc anys que vaig amb els que perden, la derrota no m’ha vingut de nou, però encara tinc l’esperança de creure que aquest partit pot créixer i constituir un contrapès a les vergonyoses claudicacions i servilismes de la burgesia, dels soidisants socialistes, dels soidisants comunistes, dels que es diuen d’esquerra i són uns fastigosos burgesos i encara de via estreta.”

Joan Oliver, carta a Toni Turull, 31 de març de 1980

AUCA DE NACIONALISTES D'ESQUERRA

VERSOTS DE PERE QUART
Ninots de TÍSNER

GRAN PARTIT
SI NO FEM UN BROCARDI
NACIONALISTA I D'ESQUERRA,
REPUBLICÀ I BEN UNIT
AVIAT LA NOSTRA TERRA
SERÀ UN BARRI DE MADRID

QUESTA AUCA
S'HA REALITZADA
EL 1980

Versots de Pere Quart.
Ninots de Tísner. Últims versots
de l'«Auca de Nacionalistes
d'Esquerra», 1980

[...]

Quant a la botifleria
combatem-la amb el menyspreu
o només amb la ironia.

No oblidem els catalans
d'adopció, que són nostres
com ho són els bons germans.

Hi compartirem cultura
i treball, serem un tot,
una pàtria que madura.

Cridarem els nostres drets
arreu, valents i tenaços,
la veu clara i els cors nets!

Del triomf a les envistes,
un país, fem NACIÓ!
Avant, nacionalistes.

I en direm un, perquè és ell
el qui avui ens representa.
Salut Jordi Carbonell!

Esborrany de carta de Joan Oliver

a Jordi Carbonell. Fons Joan Oliver-AHS.

“Estimat Jordi Carbonell, espero i desitjo que ja hagi superat els efectes del surmenage. Si el resultat obtingut t’ha causat una decepció, et vull dir que a mi – que sóc pessimista per experiència– m’ha encoratjat. El meu pessimisme és una assegurança contra les desil·lusions.

1. Hem aconseguit 45.000 vots autèntics, conscients i la major part de gent jove. Jo no creia que arribéssim als 25.000.

2. Saps més bé que jo que la nostra coalició és juveníssima –tres o quatre mesos.

3. També saps que els diners han escassejat i que els indispensables han estat fruit del sacrifici d’un grapat de partidaris.

Són tres dades positives i esperançadores. Quin altre partit pot dir el mateix? Sobretot aquests partits de superluxe que han empastifat la ciutat –que ja ho estava prou i massa– i ha llençat un miler de milions al carrer i han promès malignament la panacea.

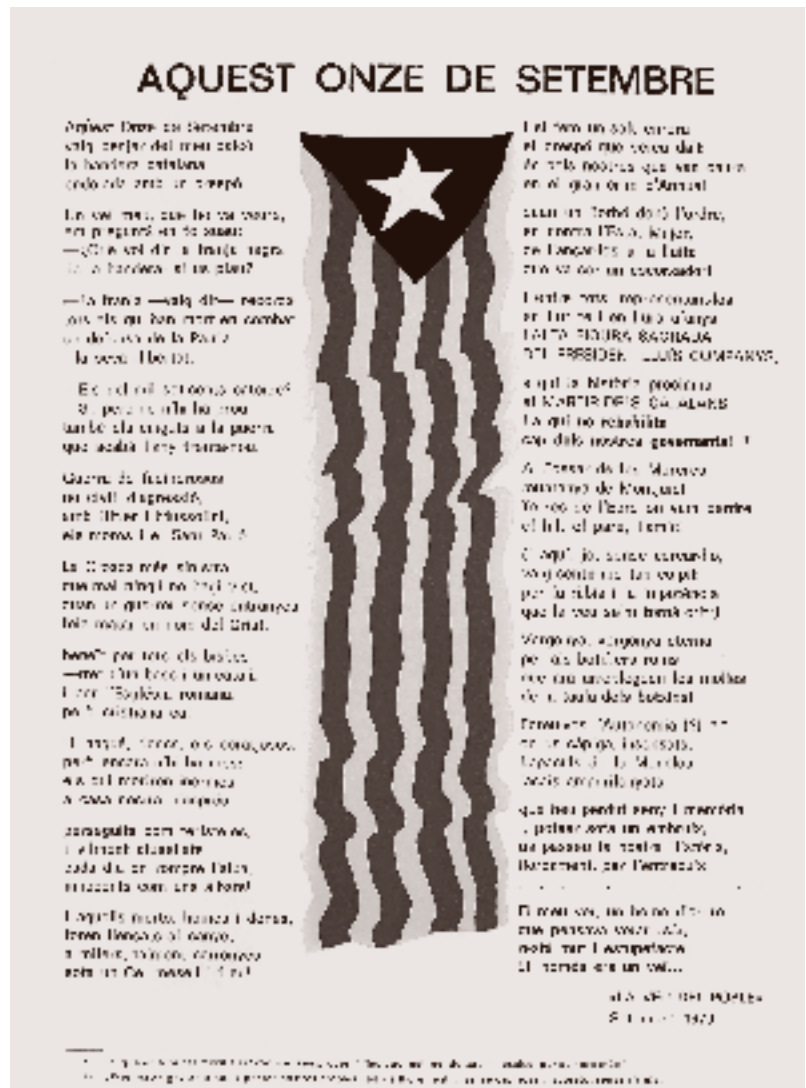
A mi, personalment, la cosa que m’ha sabut més greu és que la teva veu catalana sense contaminacions i sincera no pugui ressonar al Parlament. Preveig el fracàs dels governs que poden sortir de la legislatura que comença, però no el desitjo, i no el desitjo, ara com ara, en nom dels innocents, innumerables.

Estimat Jordi, has de ser optimista. Pensa que representes de debò més de quaranta mil homes i dones, que confien en tu. L’únic perill que veig en el resultat obtingut és la decepció que pot haver causat als qui eren massa il·lusos. Cal combatre aquest sentiment, continuar la lluita i la campanya perquè la bona nova s’expandeixi i s’encomani a molts d’altres.

I cal col·locar-se de seguida a l’oposició i cantar-les clares, denunciar pactes i contubernis vergonyosos, noves claudicacions traïdores, bé que possibles. I cal anar de seguida a la constitució legal del partit més que nacionalista, simplement nacional, que Catalunya necessita. Aquesta és la tasca dels quadres que tu dirigeixes.

Amunt i crits! Millor dit: Amunt i raons! Paraules clares, de seny per a avui i sobretot per a demà. I també exemples de dignitat i dretura. Coratge i perseverança. Que la llavor germini i s’esbadelli. Cada gra una espiga: cent per u.

Fortes abraçades per a tu i l’Hortènsia, tan entusiasta, tan eficaç, i que potser està una mica trista.

Poema inèdit de Pere Quart, amb una clara i explosiva intencionalitat política, que signa com “La Veu del Poble”, el setembre de 1979.

Compromís intel·lectual: escriptor inconformista i rebel

Joan Oliver va mantenir el compromís intel·lectual com a escriptor durant tota la seva vida. Defensa la candidatura de Josep Carner per al Premi Nobel, perquè és una oportunitat per donar fe de vida de la llengua i la literatura catalanes. I, alhora, es mostra contrari als premis i als honors relacionats amb la dictadura i crítica, amb ironia i intenció satírica, el poeta J.V. Foix per haver acceptat el guardó del ministeri de cultura franquista. Va pertànyer a la Comunitat Europea degli Scrittori durant els anys 60. Com a delegat d'aquesta associació, van convidar-lo a anar a Florència a fer una lectura dels seus poemes. Però li van denegar el passaport. Com comentava a Montserrat Roig, el va demanar durant quinze anys: "I fins que el van donar a la Pasionaria, a mi no me'l van donar". L'any 1973, quan es reorganitza el Centre Català del PEN Club Internacional, Joan Oliver va ser escollit com a President de la institució. Tres anys després (1976), Avel·lí Artís-Gener, Tísner, com a Secretari General, li proposa ser Membre Honorífic: "L'Assemblea va acordar que el teu nom passés a la llista dels Membres Honorífics i hom va tenir belles paraules per a tu i el teu prestigi. Em va emocionar comprovar com t'estima la gent del gremi, generalment tan afectada a demolir. Joan Oliver va tenir sempre una actitud de compromís cívic i d'exigència ètica. Per això, en desacord amb la política cultural de la Generalitat, va refusar la Creu de Sant Jordi (1982).

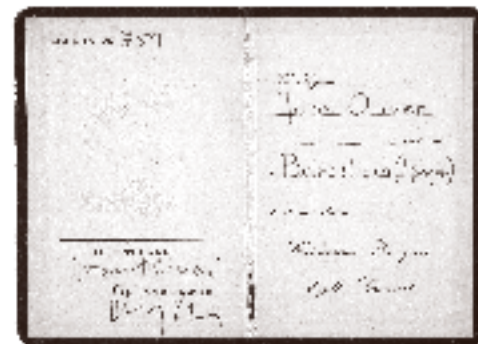
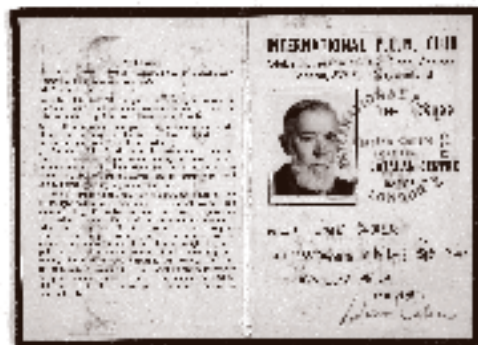
15-XII-51

Benvolgut Dr. Colominas: us felicito
per la vostra iniciativa. En Carner és
una figura ben noble i noble, potser l'única
que tenim ara com ara. Molt honorat
pel nomenament. Sóc vell amic del
gran poeta, i gran admirador.

Tanmateix, temo que la nostra
veu serà desoïda. Anni nou, comp-
ten les veritats oficials, pacades per
les cancelleries; una tautofèria de
dimensiones planetàries, ho banya
tot. El català "no existeix". Però tenim
raó: cal donar fe de vida; ni que
sigui en una fangla on ~~no~~ el
nostre país és l'animal més in-
fessiu i menys visible.

Quant a l'al·lusió que em dediqueu,
em sembla que no l'he entesa bé...
Però, compte, amic meu! Penseu que
encara conservo la sensibilitat dels
meus bons temps d'humorista
serios!

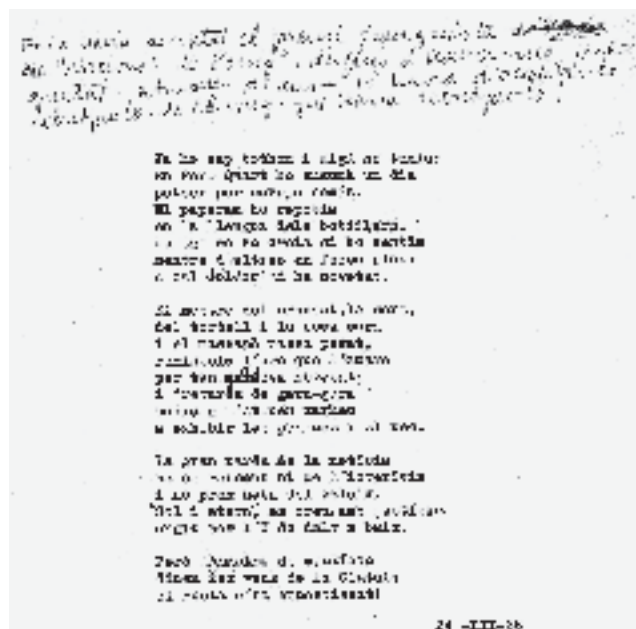
Signi com sigui, moltes gràcies
i maneu-me com us plaça que Oliver

Carnets del PEN
Internacional
i de la Comunitat
Europea degli
scrittori.

Carta de Joan Oliver a Joan Colominas en què dona suport a la iniciativa
de demanar el Premi Nobel per al poeta Josep Carner. Fons Joan Oliver-AHS

Paraules manuscrites i poema mecanografiat de Pere Quart contra el poeta
J.V. Foix per haver acceptat el "Premio Nacional de Poesía".

Acte al Teatre Romea

Tota la cultura catalana present en L'homenatge al poeta Joan Oliver

Barcelona. (Antoni Casas.) — El Teatre Romea de Barcelona s'omplí de gom a gom per tota homenatge a la figura i obra de Joan Oliver «Pere Quart», en un acte que transcendi les fórmules tradicionals i es convertí en una veritable mostra de la vivacitat de la cultura catalana, essent posar d'aquesta manera el millor homenatge que es podia rebre a una personalitat de l'envergadura humana i poètica de Joan Oliver.

En sortir de l'acte hom podia veure en la gent que s'apinyava al vesíbul del Romea la consciència que havia assistit en un d'aquells actes que, si no los pel tòpic, en dirien històrics i antològics de la cultura catalana. Feia temps que no es podien veure reunits per un fi d'aquesta mena representants dels diversos sectors que conformen la cultura catalana des dels poetes fins als cantants passant pels artistes plàstics, que, malgrat les naturals diferències, s'havien unit per rebre homenatge el mestre de molts d'ells, conscients de s'estava homenajant una cultura que havia pogut resistir una dicadura cruenta.

Després d'una representació del grup de dansa de Raimon Salé i prèvia l'obertura de l'acte pel mim Albert Vidal, els presentadors de l'acte, Ignasi Riera i Montserrat Roig, feren una petita introducció al que seria l'homenatge.

Introducció d'Ignasi Riera

Ignasi Riera fou l'encarregat de pronunciar unes paraules introductòries. Aconseguit de no caure en els tòpics, i brillà en moltes ocasions. Riera, després de donar la benvinguda, entre d'altres, a «les presumptes autoritats i classes de tropa en general», afirmà que «al hi ha una actitud que no escusa anul equal, en aquest homenatge, és justament la de fer d'absoluts pòstumus».

Finalment, i abans de negar els qui havien treballat i participat en l'organització de l'acte, Ignasi Riera afirmà que «volem fer costat al profeta austri i lúcid que ens recorda que cal derrocar les obres ruïnoses, que més val perir de zero que de femta, que mai no empendrà la nau una singlada si abans no lleva l'àncora. L'home que havia contemplat una pàtria «ola, malaeta, esparnacada, muda» però que, tanmateix, era capaç d'esperar i de lluitar per redreçaments futurs». A partir d'aquí, l'acte s'anà desenvolupant

Un dels moments culminants de l'homenatge fou la recitació d'«Impromptus» amb l'ara tu ara jo de Joan Oliver i Ovidi Montllor. (Foto Ferran Sendra)

amb les intervencions d'Ignasi Riera i Montserrat Roig, que anaven il·luminant una treballada semblança biogràfica de Joan Oliver. S'hi intercalaven la lectura de poemes de l'homenatge per part de Felu Farnós i la participació de nombrosos cantants.

A més de dos representants de l'Àmerica Llatina, els cantants catalans que pujaren a l'escenari foren Ovidi Montllor, que cantà les «Corrúndes a l'estiu»; Raimon, que cantà «Non Non»; «La vaca suïssa» fou cantada per Manuel Pinedó, Joan Tàpia i Miquel Recasens; Francesc Pi de la Serra cantà «El gran burgès»; Celdoni Fonoll recità un poema de Pere Quart; Ramon Munllor cantà la «Cançó de cançons»; i Joan Manuel Serrat i Marina Rossell, encara que no foren entre el seu repertori poemes musicats de Joan Oliver, van guanyar sumar-se a l'homenatge cantant cançons seves.

Bon muntatge

Aquesta intel·ligent intercalació d'intervencions féu que l'espectacle anés rutilant amentant per a anar

a desdobrar el que fou la part central de l'acte, amb Joan Oliver a l'escenari recitant, amb Ovidi Montllor, un poema inèdit sulet «Impromptus».

Moments abans que Pere Quart pujés a l'escenari, se li havia fet a mans una carpeta amb els escrits dels lliants especialment fets per a aquesta ocasió, una altra amb les aportacions dels artistes plàstics i una del Teatre Lliure.

Les primeres paraules d'Oliver a l'escenari foren: «Encara que sigui un plaig, ja sóc aquí». Tot seguit va començar a recitar, juntament amb Ovidi molt ensertat, el seu poema «Impromptus» fins ara inèdit.

Abans del llurament de les carpetes a Joan Oliver, havia sortit a l'escenari el Grup Teatrot, els del Poble U, que foren dansar a tres places i cantant marines a l'escenari mentre un ninot representant Pío Barro acompanyava a la platea.

Finalment, l'acte de pastisseria se volgué sumar a aquesta celebració dels primers 29.585 dies de Pere Quart, portant un pestle que fou repartit: «eucarísticament, digué Igna-

si Riera— entre tots els assistents. La festa es prolongà molt més temps després que acabés l'acte pròpiament dit i després que Pere Quart pronuncés un parlament donant les gràcies als assistents i als organitzadors i que, dins l'actú més propi del poeta, fou molt encis i reivindicat, i que reproduïm en aquesta mateixa pàgina.

Libre, exposició i filmació

Tots els poemes i escrits que foren elaborats per més d'una trentena de lliberals, tant catalans com d'altres cultures de l'Estre, juntament amb les obres plàstiques també creades especialment per a aquest homenatge a Pere Quart, seran reunides en un llibre.

D'altra banda, a partir de difuna aquests materials seran exposats a l'edifici de l'obra cultural de la Caixa d'Estalvis de Barcelona, a la plaça de Sant Jaume, un acte que ha col·laborat en aquest homenatge. Hi hom podrà veure també la filmació que mitjançant vídeo va realitzat de l'homenatge.

Opinió

Foto: Robert.

El meu pessebre 1979

Us presento la imatge del pessebre que he compost enguany. I ara us explicaré fil per randa la significació que hi dono i les implicacions que m'ha suggerit.

JOSEP, MARIA I JESÚS

El Centre del pessebre és, no cal dir-ho, el que en diem el Naixement. Un matrimoni constituït per Josep, honrat i modest artesà, un fuster, i Maria, dona senzilla, dolça i amorosa,

i segurament bella. I, entremig, ajagut en un bressol rústec, Jesús, el fill primogènit, nat de poc. Després la parella tindrà posem-hi tres fills més, com podem inferir dels relats evangèlics. Josep, ajudat per la diligent i soferta Maria, va criar i pujar la fillada; els dos més joves van ser, l'un pescador i l'altre fuster, com el pare, i la noia, la petita de la colla, es casà honorablement quan li n'arribà el temps. I l'hereu? Aquest fou una excepció, l'ovella negra, cosa que sol passar a moltes famílies. I no ho dic pas en sentit pejoratiu. Perquè Jesús no era dolent, sinó massa bo. No va

Als amics de CANIGÓ

voler treballar amb les mans i això causà molta pena als pares. Estudiava la Tora i els llibres de Moisès, on eren contats els orígens i la història del món i del poble jueu, i els profetes. Va ser un xicot sa, però no robust, molt assenyat; potser per una cosa i l'altre fou el preferit de Maria. Es preparava, segons deia, per a una missió: salvar el poble d'Israel. Ja complerts els trenta anys es va fer seua una dotzena de treballadors il·letrats i amb els ells recorria el país tot predicant la Bona Nova, el pròxim adveniment d'un reialme feliç i esplendorós en el qual ingressarien tots els homes justos.

o ferenits.

Parlament de Joan Oliver

«Encara som a la trinxera»

Hem pogut recollir el text íntegre pronunciat per Joan Oliver al Teatre Romea amb motiu de l'homenatge que li fou retut. És aquest:

Amics, amics estimadíssims: No sé què dir-vos; estic aclaparat. Heu fet tant i sou tant!... Així ha estat una festa, una trobada de companyonia i de solidaritat. Us heu inventat un nou estil de manifestar el vostre afecte a una persona. Des de l'escenari heu estat senzilla, gentilíssima, hàbila sense presumció i sense artifici. I des de la platea i les galeries m'heu inundat d'una aclamació fervorosa, fruit d'una benevolència noble i amable, que em sobrepassa i em confon. Però jo no podia dir: «Gràcies, no em sóc digna, no m'ho mereixo», perquè ja fa temps que sé que la falsa modestia és la forma més covarda de la vanitat. Ho he d'acceptar, si més no per democràcia, perquè vosaltres sou molts i jo només sóc un...

Us puc dir que avui ha estat un dels dies més lluminosos de la meua ja llarga vida i que em sento orgullós d'haver servit de pretext per a aquest aplac. Però, què he fet jo al capdavant? Com a poeta he tingut la sort de veure compartits els meus sentiments, les meves afecions i també les meves ràbies. I aquesta és la gran i única recompensa que pot esperar un escriptor lliure i independent, un simple practicant de la darrera de les arts pobres que ens resten: la poesia. No pas una poesia difícil i sàvia, solemne i preciosa, sinó una poesia —diguem-ne poesia— comunicable i que sempre ha procu-

rat que no fos viciosa i avorrida. I que encara és protestària i inconformista fins al sarcasme. Perquè el cert és que la lluita encara no ha acabat i tamo que durarà massa temps. Si visquéssim en una Arcàdia feliç podríem parlar de fagedes, de núvois lleugers i d'ocellets, podríem especular fòcament sobre idees i imatges abstractes. Però, per dissort, encara som a la trinxera i les nostres armes són les paraules.

I com a ciutadà, tinc algun mèrit? Potser tinc el mèrit d'haver seguit una línia recta, no he torçat de camí. He estat fidel a una principis que estimo fonamentals per a l'home i per a la meua comunitat. He provat de combatre des del meu racó, sense heroisme, però amb convenciment contra el frau, la impostura i la injustícia dels poderosos. I en aquest aspecte sí que accepto aquest acte com un homenatge i fins i tot com un tribut d'admiració. Sí, tal com ho dic! L'accepto, però no pas personalment! L'accepto en representació —que goso d'arrogar-me— dels innombrables i anònims companys que han perdut la vida en la lluita, dels qui han sofert persecució i presons, tortures i exiliacions i ho han fet obscurament i sense l'esperança de cap premi. Homes i dones, vells i joves; dels qui han restat lleials a la seva condició d'homes lliures i de catalans dignes; en representació de vosaltres mateixos, tots els qui ara m'escolteu, sobretot els joves, la presència dels quals en aquesta sala és un signe inequívoc de la seva fe en la llibertat. I també —i d'una manera especialment cordial— dels qui han promogut la festa d'avui: poetes, escriptors, pintors, cantants, música,

homes de teatre, periodistes, dansaires, impressors i fins i tot pastissers!, de tots els qui hi han col·laborat d'alguna manera. Perquè tots sou companys de ruta i d'esperança que esteu disposats a seguir sense detallament aqueixa línia dreturera, recta, de què abans us parlava. Disposats a seguir el camí més curt entre dos punts: el punt on ara ens trobem encallats i encara amenaçats, és a dir, en una democràcia fraudulenta i bastida damunt sorres movelisses, i el punt on vosaltres i els vostres fills, o els fills dels vostres fills, heu de conduir, finalment, el poble, tan maltractat i tantes vegades enganyat. Perquè, parlem clar! Què vol dir democràcia en el nostre cas? Vol dir senzillament un règim que reconegui d'antuvi el dret d'autodeterminació de les nacions oprímides o enquistades, contra el seu voler, en un Estat que els és estrany. Un dret proclamat per l'Organització dita de les nacions unides —nacions? unides?—, a la qual pertany, ben irrisòriament, l'Estat espanyol ja des dels temps de la dictadura i jo em pregunto: ¿és que potser cairà que ens traslitem en massa al continent africà o que ens lenyim la pell de negre com els germans de la Guineja per tal que foligarquis madrilenys, els marmessors de Franco, ens reconeguin aquest nostre dret imprescriptible?

Gràcies, gràcies, gràcies! Em sento feliç i pagat amb escreix, i quin escorlat! Aquí el deutor sóc jo! Sempre vostre!

Joan Oliver

Paraules pronunciades per Joan Oliver al Teatre Romea en l'homenatge que li fou retut el 27 de novembre de 1980.

El parlament fou recollit pel diari "Avui".

L'HOMENATGE A JOAN OLIVER AL TEATRE ROMEA

El 27 de novembre de 1980 es va fer un homenatge a Joan Oliver, "Pere Quart", al teatre Romea de Barcelona. Aquell dia el poeta feia 81 anys. I, a l'acte, s'hi van sumar músics, cantants, cantautors, escriptors i artistes plàstics. Montserrat Roig, Feliu Formosa, Ignasi Riera i el mim Albert Vidal van presentar la sessió. A tall de curiositat i de miracle "perequartia", com comenta Ignasi Riera, es van aplegar Raimon i Joan Manuel Serrat en l'acte. A l'hora del brindis, Joan Oliver va fer un parlament que té el valor d'un veritable "testament moral".

“La importància de l'homenatge del Romea és que deixava clar el lloc que un sector de conciutadans reservava —a l'hora present i en l'horitzó mític del futur— a Joan Oliver, Pere Quart. Va explicar-ho amb força, i en el marc de l'acte —a través d'un text que vaig llegir en veu alta— Jordi Carbonell: la poesia de Pere Quart, per als que eren joves el 1939, havia estat primer “un reforç de la nostra moral de resistència, ens havia comunicat una mena de seguretat que

ens era necessària en aquells moments de destret”. Carbonell explica que, més tard, quan l'Oliver torna de l'exili, “el trobem a tots els actes claus de la lluita intel·lectual contra el franquisme”. I explica l'anècdota: sense que ell ho sabés, el secretariat de l'Assemblea de Catalunya el va fer servir d'excusa, el desembre del 1974, cobrint la reunió a la Font dels Ocellets amb l'excusa que era un homenatge a Joan Oliver. I és que, a parer de Carbonell, l'Oliver “era i és

encara símbol de resistència permanent”. I ho comenta: sembla mentida que pugui esdevenir un símbol tan clar de seguretat i d'estabilitat intel·lectual en moments de tràngol on el home i un escriptor tan inconformista i rebel, tan pessimista de natural: la seva insubornable fidelitat a la pàtria, als treballadors de tot el món i als amics, vertebren la vida i l'obra de Joan Oliver, Pere Quart, i fa que el més iconoclasta dels nostres poetes podríem dir que gaudeix d'un pessimisme estimulant... Joan: a tu no t'agraden els sabons i avui pateixes. Però t'has de ben fotre. És el preu que pagues per haver estat clam, veu, crit del teu poble.”

Ignasi Riera, *El meu oncle Pere Quart* (1992), p. 177-178.

PERE QUART I LA CANÇÓ

En l'homenatge a Joan Oliver al Teatre Romea, hi va tenir una presència destacada el cantautor i actor Ovidi Montllor, que va representar a duo amb el poeta l'Impromptu del bon atracador (una peça satírica sobre la moral d'atracadors i d'atracats en entitats bancàries). També, en l'acte, interpretaren cançons diferents cantants de la Nova Cançó, com el mateix Ovidi, Raimon, Francesc Pi de la Serra, Celdoni Fonoll, Ramon Muntaner, Joan Manuel Serrat, Marina Rossell, ... La relació del poeta Pere Quart amb cantautors i grups de folk és especialment remarcable. Així, tant Ovidi Montllor com Lluís Llach han musicat "Corrandes d'exili"; Raimon, "Una vaca amb un vedellet als braços"; Pi de la Serra, "El gran burgès"; Ramon Muntaner, "Cançó de carrer. Quan tindrè cinquanta anys" i la Decapitació XII; Joan Manuel Serrat, "Infants"; Maria del Mar Bonet (amb Loquillo), "Quin fred al cor, camarada"; La Trinca, Bestiari; etc. Maria del Mar Bonet va fer una cançó dedicada a Pere Quart, "El meu poeta", que va incorporar al seu disc *Gavines i dragons* (1987).

Cal destacar la relació especial que va tenir Joan Oliver amb el grup El Tricicle, format pels germans Roda a finals dels anys 60. El poeta era amic de la família Roda i es va oferir a fer lletres perquè les musiquessin i, a més, els va suggerir el nom del grup: "Tres Rodes fan un tricicle, oi?". Van enregistrar un primer disc amb lletres de Pere Quart: "La vaca suïssa" i "Cap a la lluna". El grup es va especialitzar en la cançó satírica, però també va fer incursions en l'anomenada cançó d'autor. L'any 1972 sortia el segon disc, amb els temes "Cançó lirona" de Pere Quart i "Poema folk" de Joan Vergés. A finals de 1972 es van dissoldre com a grup. Havien fet un nombre considerable de concerts i el parell de discos esmentats.

A la dreta, text mecanografiat "Salutació del Tricicle" de Pere Quart. A sota, Joan Oliver envoltat dels membres del grup El Tricicle. Al costat, caràtula del disc amb la "Cançó lirona" de Pere Quart; en la fotografia de grup, s'hi pot veure Joan Oliver a l'esquerra.

SALUTACIÓ DEL TRICICLE

Salut, gent! Homes i dones!
El Tricicle ja és aquí!
N'hi ha molts que no van ni amb rodes:
nosaltres, per ara, sí!

Ara sí!

Cantem al camp i a la vila,
lliures o bé engabiats
com els ocells de bon aire
que reflen pels sembrats

Pels sembrats

i que quan els engabien
encara canten més fi
perquè llavors els escolten
i fins es fan aplaudir!

Aplaudir!

Les tonades són de moda
i les paraules també:
cantem lletres "protestades";
que és el que avui se sol fer!

Se sol fer!

Venim d'una bella terra
un poblet de pines y llavors
se'ns alçada i anem totos
on tothom viu entre pins!
Com el vent que s'oua a l'alt
Som el Tricicle! Som jovent!
Ara com ara rodeau,
i amb cançons escapetala: boira,
Demà, qui sap què farem!

Entre pins!

Què farem!

Salut, coratge, esperança!
Perquè el país aviat
es redreci i vagi amb rodes,
i amb justícia i llibertat!
pel camí de

LLIBERTAT!

setembre 69

Pere

Una albaçada triple

CANÇÓ LIRONA

Creu-t'ho que passaran els reis

Si vols ser gran
torna't infant,
Laieta.

Si vols fer llum
esventa el fum,
Laieta.

Si vols honors
fingeix amors,
Laieta.

Si vols dolor
digues que no,
Laieta.

Si vols salut...
¿què t'has cregut,
Laieta?

Si vols saber
no aprenguis re
de bona fe,
Laieta.

Si vols la pau
tanca't al cau
amb pany i clau,
Laieta.

Si vols diners...
no en parlem més,
Laieta.

Pere Quart, "Cançó lirona"

2 de gener de 1969

JOC DE CARTES. EPISTOLARI DE JOAN OLIVER AMB ESCRIPTORS

Antoni Turull, en el pròleg a la correspondència entre Joan Oliver i Josep Ferrater Mora, comentava: "[...], la literatura epistolar no abunda en català, però no sols això; aquestes cartes, aquest "joc de cartes", va més enllà i més ençà, i també més endins, d'una peça d'un tal gènere. No hi ha dubte que ho són, literàries, perquè els dos corresponents són dues figures de les lletres contemporànies i la seva empremta del domini dels mots és palesa en tot moment; ara bé, ni l'un ni l'altre no eren conscients que aquestes cartes un dia veurien la llum pública, i això fa que tinguin dues característiques que vull anotar: l'una –algú diria negativa, i jo no hi estaria d'acord–, que hi ha repeticions, però les repeticions per a un bon lector, poden ser il·luminadores; l'altra, la càrrega d'humanitat i d'interioritat que comporta la comunicació entre dos amics que no tenen res a amagar-se ni a amagar, [...]". En les nombroses carpetes de correspondència del Fons Joan Oliver, que es guarda a l'Arxiu Històric de Sabadell, es poden localitzar cartes de gran interès d'escriptors importants de la literatura catalana. S'ha seleccionat una petita mostra perquè, sortosament, hi havia també la carta de Joan Oliver, ja fos com a esberrany o com a còpia. L'interès que ha guiat aquesta selecció és il·luminar una mica més la personalitat i l'obra del poeta.

JOAN OLIVER / PERE CALDERS

"[...] Ha passat el temps, han passat les experiències, vivim en un país de "desolació". No coneixes els meus versos darrers? T'enviaré, si et plau, un exemplar de "Terra de naufragis". Només et diré que ara com ara em donaria vergonya de fer versos amb metre, rima i tots el ets i uts de la preceptiva. I mai no he anat darrere de les modes ni dels èxits, això és cert. El que no ho és tant és que aquí tothom estigui trist. De tristos només n'estan els que tenen –per sort o per desgràcia– consciència.

[...] Altrament la meua filosofia ha arribat a ser profundament amarga. Tinc cinquanta-vuit anys i vuit mesos. I la sensació que encara he de començar. Tot és aproximat, relatiu i provisorio.

Volia triomfar en el teatre: he fracassat rotundament, definitivament. [...] Faig, he de fer tantes coses que no valen la pena ni paguen el tret! No puc dimitir de la vida, he de seguir, aquí caic allà m'aixeco. Perquè malgrat tot estimo aquesta vida, la que em serveixen. Estic aferrat a alguna cosa molt entranyada, no sé ben bé què. Et copiaré els darrers versos que he escrit:

Petita biografia

Navega contracorrent.
A l'hivern estiuja.
Abans de pensar malpensa.
Folga i exulta en silenci
i en soledat.

Quan pot discrepa;
per exemple:
no diu “figuera de moro”
sinó “nopal”.

Cerca la clau que ha perdut
allà on hi ha llum i bonança.

I per a perdre's la vida
treballa cada diumenge.

Moribund, festejarà
–si li ho permet la família
i la resta de poders–
el seu natalici.

Estimat Calders, ja veus com estem! Sí,
tinc ganes de seguir-ne parlant. Parlar
de les coses, pensar-les és potser la sola
manera de tenir-les. [...] Dubto, doncs
existeixo i alguna altra cosa existeix al
meu voltant. Tots plegats “encara” som
“alguna cosa”. La sola cosa possible. Hem
d'aguantar-nos i aguantar els altres.
Estimar-nos i estimar-los. O provar-ho.”

Carta de Pere Calders a Joan Oliver, Mèxic, 17 de setembre de 1958

“[...] No temo ferir-te amb el que et
dic, Oliver, perquè tu estàs ja per
damunt d'aquestes petiteses. Et devem
algun dels moments més alts que
han aconseguit les nostres lletres; et
declares enyoradís o desitjós d'un èxit
teatral i sembles ignorar que has escrit
el millor teatre que s'ha fet en català.
Per què no reacciones i acceptes la teva
missió dirigent? Per molta mandra
que et faci, crec de tot cor que hi estàs
obligat.

[...] Desintoxiquem-nos tu i jo i
comencem seriosament a pensar en la
desintoxicació de la nostra literatura.”

Pere Calders i Joan Oliver
tot conversant. Diàlegs de
Barcelona, 1984.
Foto: Pilar Aymerich.

Barcelona 2 de juny de 1983

Estimat Oliver:

Vaig anar un matí a l'hemeroteca, i em vaig adonar que havia presunt sense mesurar les meves forces de flaqueza. La cosa vol més temps del que em pensava, cal tornar-hi, buscar, passar-hi unes quantes hores. I ara em trobo amb serioses dificultats per complir el que –amb tota bona fe– et vaig oferir.

Ja saps que anes pagant la vida a terminis, i m'acaben de posar el rebut d'una doble cataracta a l'ull dret que em mareja de veres. Se'm forma una doble visió d'imatge, una fallada tècnica que m'amarga el goig de llegir i la feina d'escriure. No és res, no és res... Els especialistes ho contemplen amb un gran optimisme i no es cansen de recomanar-me que no m'hi amoïni. Si jo m'esforço a viure uns quants anys més, al final m'operaran amb totes les garanties de la ciència. Els veig aplomats, tranquils, no estan gens espantats. Però jo –t'ho confesso– no les tinc totes i, ben mirat, sóc el qui hi he de posar l'ull.

Se m'acut que algun dels centenars d'alumnes de català que estudien la teva obra estarien encantats de prestar-te aquesta col·laboració. Estic segur que t'assetgen, t'acorralen i (sobretot!) tenen temps i bona vista. Ets un mite, Joan, dels bons, dels més autèntics que tenim. Jo, de jove, havia estat alumne teu, però ara t'he atrapat en temps, no pas en bones obres, i vet aquí que arrossego una ala i em va enganyar el cor. He tingut l'oportunitat de comprovar que la famosa escola que va crear l'anomenat “Grup de Sabadell” interessa profundament a les noves generacions, i l'estudien, se n'ocupen, els té inqüiesíssims. Com que tu en vas ésser l'ànima, penso que estarien molt contents si se'ls feia l'encàrrec d'investigar antecedents. Anirien a l'hemeroteca, recercarien i, a més d'ajudar-te, en treurien gran profit. Em sembla una operació rodona, amb la qual tots hi sortirien guanyant. Si tu m'ho autoritzes, com a cosa meua –i ho és!–, demanaria a la Montserrat Bayà, secretària de l'“Associació d'escriptors en llengua catalana” que gestionés l'encàrrec al sector jove de la corporació. M'ho autoritzes?

Una forta abraçada, Joan, Pere, d'un deixeble teu
que ha crescut a la teva ombra!

Pere Calders

un felicitat
any de les grates que
admiraçons.

Estimat Vinyoli: Tu i els semi-exiliats
eu un poblet del país, a mitja llegües de
la capital.

En sento desert.

I tinc la tristíssima pretensió d'aver escrit
els versos més nihilistes de la lírica catalana
"de tots els temps".

En acabar-los he pensat en tu...

Aquí els tens.

JO O NJN GÚ

Viu del no-res, cal no oblidar-ho. Viu
de la virtut d'uns altres, que em veus fer
semblant a ells, sense saber perquè.

Si només sóc una imitació
i com em ~~pot~~ creure especial,
personal, singular, particular?
Sóc ells, són jo. Són indistints. Sóc tots.

Refuso, doncs, el nom que em van donar,
gràcies al qual, sens més, em reconeix
i em reconeixen.

Vull fugir de mi
i allhora d'ells. Que em perdin. I em perdin.
No és que aleshores sigui algú, a la fi,
però aleshores verí, almenys, ningú.

Una abraçada

Pere Quart

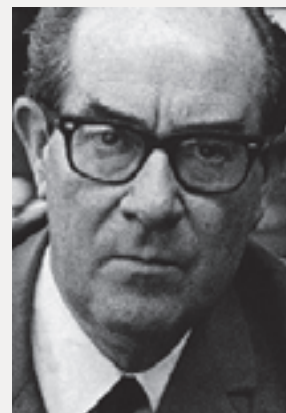
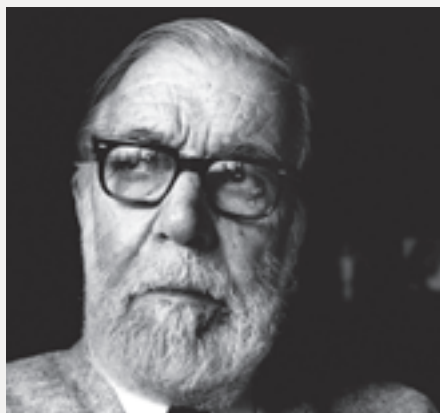
Barcelona, 4 de febrer del 1977

Estimat Joan Oliver: Pots imaginar quina im-
pressió m'ha fet la seva carta. Saber que comen-
çava, que per això has hagut de semi-exiliar-te i
que et sent desert. He pensat de primer en una a-
mença directa que en el temps que corren ha d'es-
pantar, i de quina manera! Més tard, però, he par-
lat amb l'amig Tamarçó i l'Hernández i m'he
tranquil·litzat una mica. Diuen que és possible que
tornis aviat. T'imagino perdut en una mena de
bosc inextinguible, entre dues llums, passant fred.
Voldria fer-te companyia i renegar, plegats, de
gairebé totes les coses, excepte de la poesia, per
exemple. — El poema que m'envies és extraordinari
un dels millors poemes que em he llegit. L' "an-
no", lleu i dramàtic, està expressat en una
forma inenarrable. Des de "Viu del no-res,..." fins
"seré, almenys, ningú..." vas de sorpresa en sorpresa
que és una de les condicions, al meu entendre, dels
grans poemes. Ja en parlarem. — M'honra i em
commou haver estat el destinatari d'un poema
que ja per sempre quedarà entre els cims de la
lírica catalana de tots els temps. Gràcies!

Una abraçada
Joan Vinyoli

Joan Oliver. Foto: Pilar Aymerich.

Joan Vinyoli.

Bon volgut amic i admirat poeta,
a la nova manera, els darrers ordenaments: racions
del socialisme avallat (engany?) i del fascisme
femení (dretes) i vintges del regle, tan precursors i al-
ternant precedit i mitrat elat pels naturals aiquats.
als Països (si fa no fa) catalans, he volgut llegir
a la posteritat (si hi que es queda) el secret que us
acompanyo.

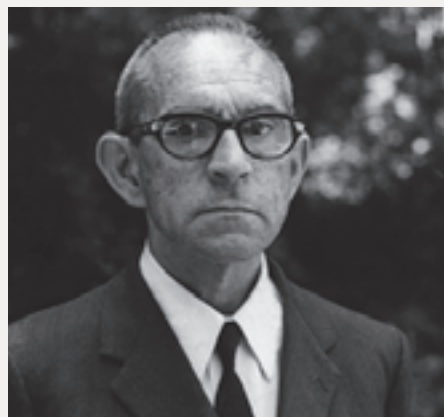
En vostra carta (24-3-82) me caseo grafada (ora que
en el vostre cas té el valor d'un autògraf?) us la
vaig agafar sobriament i us l'agraïm i us entre
aleu. Per això us respono, bé que estrambòtic-
ment (els cards no eleven figures, sinó, me sembla
d'evangelista). És un senyal que us faig de llegir i
amb fervor, perquè sapiguereu que us acompanyo.
El vostre veig i el meu potser no són de la ma-
teixa formata, però estic segur d'una cosa: vos a
jo encara no us heu format folls! Coincidència
per a mi extraordinàriament consoladora. Vos
sou el meu poeta en pervivent! He dit sense afals,
amb la meua al cor (no pas amb el cor a la meua, opor-
ció arriscadíssima malgrat els progressos de la
cirurgia). Valgui el que valgui, conjureu amb mi
en sentiu tota la salut possible, de civilitat de lu-
ciditat de talent no us en desfici, perquè sempre
han estat vostres.

Amb una abraçada de pau (ara que la pau és una
moeda de circulació clandestina, pichu bida)

Joan Oliver
Annex 1 sobres (42)

B. 17-11-82

Salvador Espriu.

SALVADOR ESPRIU

Barcelona, dos de desembre de mil nou-cents vint-i-nou.

Sa.

Joan Oliver.
Círric.

Molt estimat i admirat amic,

Us llyncixo me i us desiro de seguida la vostra tan amant i
personalíssima carta, per civilitat desic i civilitat anacada avui
- amb quin retard! - al meu moviment. Si la nova anacada era
cívica a nàquina - i avui no us acordava - de segua que la veig
haver de diria, perquè sempre el pot. se m'avalora. Tanmateix i
per tot llegir, us parço de voler-ne pendura.

El vostre "seu avui", estranyadíssim, m'ha fet veure me, amb
una acalla me ríca, deca que "nacarra" - i, deus, modèria a
part, espacava. Vos no sou, evidentment, cap cell, i jo em
penso a vegades - ja us he sempre - que tanca. Però us diria
que el meu sí, en general, un naicomi desceant i que no
teigat, gaire a avoedatava-se, avui a sena si "a ve de ve", encara
que no entenc a pasic de què o de qui.

Me parlo de xavalla a part, el vostre tanquante problema vi-
cival no té solució, tan ita com és i, en el meu, senall! No em
entendau mac, mac dels mac, i d'altra banda veiatrae, la paorra
"gen del seu", sen un xiclet, un xiclet amb veix, sen deca la
mar del meu part, si no "qualien" de me veig. Això del "Estado
de las Autonomías" és un escludal, però ven de ralla a quera
polonesa de veu.

M'agrada me l'encic que veig de mi, que enci que me nencia.
Us respono, pasu que us sena, ara per la nova encicació i ara la
nova me ríca i veigra enci. I us desiro, a la senya an
Oliver, a la veigra ella, a ve i a la meua de la família, unes su-
comantes veigra nada l'enque - pas! - i el meu sen avui veigra.

Salvador Espriu.

Parrocy de Gaudica, 118; par. 43. - Barcelona - 8.

Carta de Joan Oliver a Miquel Martí i Pol, 5 de juny de 1980

“Estimat Miquel, sí, tens raó, tu has de fer, ara, aqueixa poesia d'exaltació nacional que m'anuncies. Apuntalada en la teva densa i sòlida obra anterior, en la qual expliques, proclames i analitzes líricament, però amb profunditat, l'home que ets tu i en el qual tants milers de lectors s'hi senten representats. Els teus nous accents especialment comunitaris ens vindran com l'anell al dit i com la pluja damunt l'eixut. I també tens raó quan amb l'autoritat, no pas recercada, sinó guanyada a pols, sense voler, una autoritat entranyadament legítima, em recomanes, no “tenebres” sinó una lluita oberta contra els meus enemics, comprès jo mateix. Malauradament sóc massa madur, vull dir macat i sembla que el destí em condemna a perseverar en la meua tàctica i no “atenc ni bon consell ni seny”. El recull que tinc pràcticament enllestit –títol provisional: Poesia empírica, títol que em sembla prou pedant i passablement sarcàstic, el més extens de tots els meus llibres, prop de 1.500 versos, i s'enquadra en una bona part dins allò que la colla de Sabadell en diem la “tècnica de la impopularitat”. És a dir: discrepar de molts postulats, axiomes, valors, atacar prestígis i crèdits “fumosos i com les xemeneies sempre acimats”. En algunes peces davallo fins a la vulgaritat, la grolleria, l'obsenitat, però sempre amb intenció moralitzadora (?), m'entens? Ara intento compondre un pròleg, anomenat “Nota preventiva”, en la qual Joan Oliver tracta d'exculpar i justificar el despull de Pere Quart, etc. Prou. No vull parlar més de mi.

[...]Aquesta feina que he fet amb una mecanògrafa, m'ha permès de repassar la teva poesia i de constatar la seva evolució i el seu constant enriquiment sempre cap a la llum formal i la intensitat conceptual i emotiva. Ningú no pot definir la poesia, però jo sempre he cregut saber allò que la poesia mai no ha de ser: hermètica (és a dir, incomunicable) i avorrida, insignificant, insípida. Quan calgui, pot ser difícil, però sempre ha de ser interpretable. Mallarmé, Rilke, Valéry són obscurs, però no tèrbols, i aquests poetes podrien haver traduït al llenguatge comú les seves metàfores, cosa que els surrealistes són incapaçs de fer. [...]”

Boda de Ter, 9.7.80

Estimat Joan: Aquest migdia he rebut la teva carta del dia 5 (de juny, hi poses tu, però deu ser de juliol). T'envio el poema que dius que et falta per completar l'antologia. Aquest poema es va publicar en un número dedicat a Pompeu Fabra, de la col·lecció “Les hores extres”, que dirigia el malaguanyat Ramon Casas. Posteriorment, també el vaig incloure en una antologia bilingüe que en van publicar a “El Baró”. De tota manera, no és estrany que no l'hagis trobat en els volums de l'obra poètica, perquè no hi figura. Justament ara, per la tardor, quan surti el quart volum de l'e.p., hi constarà, just amb d'altres còcces esparces, en un apèndix.

Celebro que no t'hagis deixat enfur per aquesta sensació que dius que has tingut en rellegrir la teva carta i no l'hagis enviada, en comptes d'esquinçar-la. Per a mi –i t'ho dic ben de cor– les teves reflexions, fins i tot quan són, com en aquest cas, “temeràriament improvisades” (i gairebé et diré que més encara quan són així), les teves reflexions, dic, són veritables punts de referència per orientar i emenar el meu treball. Tu no ets un diletant que s'esforça, amb més o menys trapa, a polir l'abcòl demunt el qual segura reposa, ullerós i fastiguejat, així que ets l'home sencer i sincer que viu i estima amb una intensitat escruixidora i que, a més, coneix profundament el telixit del nostre fer i desfer poètic, o, si vols, intel·lectual, amb totes les previsions pel mòt. Pots, de vegades, semblar (i ser, què còrra!) agressiu; però mai no se't podrà titllar de pedant o arbitrari. Jugues fort i net en tot, i això és una de les coses que més admiro en tu. D'altra banda, la teva actitud està avalada per una obra que en proclama l'honestetat. Per això no cal que en diguis que tu no hi jugues, amb les paraules; ho sé bé prou, només havent-te llegit. Cap dels instruments amb què fastigues els altres no et pot resultar desconegut, perquè abans (o al mateix temps, si vols) te l'has aplicat. Essent així, qui pot acusar-te? Pots equivocar-te, és clar –només faltaria!–; però el que dius sempre serà interessant i important per la seva autenticitat i pel coneixement que li serveix de base. Escriu-me, doncs, que en fas un gran favor.

T'agracio el que en dius de la meua obra (de la passada i de la que estic fent) i t'envio un poema perquè puguis veure com entenc això, de l'exaltació nacional que et deia en la carta anterior. Aquest poema, vol ser una mena de programa, aplemament obert i volenterosament optimista. No el vull considerar polític, almenys amb les limitacions que se sol donar al mot, sinó “francament comunitari”, com tu mateix dius. En aquesta línia he completat, tot darrerament, un possible llibre. Aquest poema que t'envio fa acompanyant d'onze d'altres, de vuit versos cada un, que n'exemplen l'abast. Així és la primera part. La segona la componen tretze poemes, amb títol cada un, i potser més “lírics”. I encara hi ha una tercera part composta per quinze tancos. Si veniu, com dius, a veure'ns (i ja saps com ens agraderà) en faria il·lusió que en llegíssis alguns.

No en dius res de la segona edició de “l'honte”; pes fa o no? M'anirà bé cobrir un acòcepte de l'antologia, perquè sempre amen curta d'armilla. També m'agradaria que en diguessis què te'n sembla d'aquest poema que t'envio.

Molta i afectuosa recorda dels de casa. No us oblideu i ja us esperem. Bon estiu. Una abraçada.

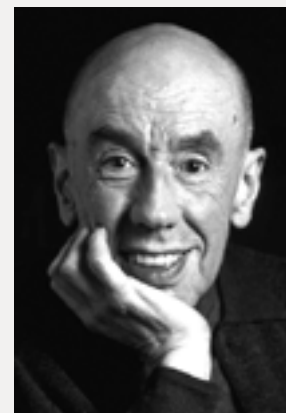
Fons Joan Oliver-AHS

Retrat de Joan Oliver a Sabadell, 15 de maig de 1981.

Foto: Pere Farran Climent/AHS.

Miquel Martí i Pol.

Carta de Joan Oliver a Montserrat Roig, [s.d.]

Estimada Montserrat: T'agraeixo molt la teva carta i em sap molt greu que no coincidíssim a Barcelona aquest estiu. [...] Jo estic bastant malhumorat. El país –com dius tu amb bones paraules– és una merda en incessant creixença. El grau de contaminació moral és molt més alt i més greu que el de l'altra. Fa molt de temps que no escric un mot, em sento esgotat i no goso passar al paper el que penso i sento. M'atordeixo treballant estúpidament a l'editorial. És, penso, el millor remei. Però és un remei que gairebé és pitjor que la malaltia. Embruteix. Bé, ja he parlat prou de mi. Sempre hem de parlar de nosaltres i és natural i inevitable, perquè ens sentim dels cops que cada dia rebem. No tenim sort, Montserrat! Però em pregunto si tenir sort és possible. Hi ha persones que no en podem tenir, de bona sort. No ens cauria bé, ens vindria estreta. Aquesta és la nostra misèria però alhora és la nostra grandesa. Potser exagero. Però et dic sincerament que no em canviaria per cap dels triomfadors que veig per aquests encontorns! I estic segur que tu tampoc. No és pas que siguem millors, som així de naixement, per naturalesa.

Montserrat Roig. Foto: Pilar Aymerich.

MONTSERRAT ROIG
 Poema de la Poiesis, 11
 LA FICRISTA (Barralosa)

18 de juliol 1975

Estimat amic: Us escric amb un retard de més vint dies, perdona. No és excusa vàlida que vagi molt atafegada perquè el contingut de la vostra carta exigia una ràpida resposta.

No voldria pas que veïessiu, en la meua carta, sols la queixa per no haver portat a terme l'entrevista per a "Triunfo". Vaig comprendre des del començament la vostra situació personal, són massa problemes i dificultats per a un home com vos, no hauríeu de viure en un apartament ple de soroll i de la pols del carrer, ~~no~~ no hauríeu de treballar per culpa de les garrufes, etc, sinó que hauríeu de dedicar-vos, amb la vostra habitual ironia, a contemplar la marxa d'aquest país, que cada vegada s'ajenta menys. I que, si no fos tan tràgic el meu parafons, n'hi ha per llogar-hi cadires... No sou l'únic en viure en un estat de perplexitat, jo també m'estic, de perplexa, i la lluita és ara per no caure en aquesta mena de neurestèsia general, que serà aviat del tot incurable si això de que avui sigui festa encara ha durar anys... Sobre la vostra intervenció a "Destino" no m'heu de donar cap explicació. A mi, això de "Destino" m'ha afectat molt particularment, sobretot veure com som de "cagats" tots els escriptors d'aquest país, vanitosos i nyeu-nyeus, però no hi entreu vos, caram! sínd els qui creuen que els missaires i capitalistes són els millors amos del món, per ~~no~~ mi tots els amos són iguals, encara que n'hi hagi alguns que diguin que porten les quatre barres al cor quan en realitat la porten a la butxaoca...

No em digueu que heu passat de moda. Això no són els quatre crítics melosos i llagoters, els qui ho han de decidir. Això ho hem de decidir els lectors, els qui us llegim. Per a mi, i per a molts que ~~no~~ llegeixen el senyor Pere IV-Joan Oliver, esteu més al dia que molts d'aquests "formalistes" que busquen la forma pura com si aquesta, pobretel, existís. Arran de la publicació de la vostra obra poètica m'agradaria molt, que, fet a la vostra manera, sortís una entrevista a "Triunfo". Jo ara en clausuro durant tot el mes d'agost perquè estic enllestint un llibre, que m'ha portat molts maldecaps, sobre els catalans que patiren la deportació als camps nazis. Però, després? Pel mes de setembre, no ens podríem veure una estoneta? Recordeu que ja us vaig enviar un qüestionari? El repeteixo i us l'envio ara i ens veiem el setembre? No em tingueu por, que us respecte i, sobretot, us estimo. No sabeu prou què heu representat per a mi, des de lluny i com a mestre en literatura. Vos, parleu molt de pessimisme, però com diu en un vers, no sou més que un fatigat escòptic que, constantment, esteu posant fe en alguna cosa...

Una abraçada ben forta

JOAN OLIVER S'ADREÇA ALS JOVES

“Sabem que Joan Oliver veia amb bons ulls que el seu nom donés identitat al nostre Institut. Ens ho demostrà a bastament en els últims anys de la seva vida. Així, quan s'esdevingué l'homenatge de la ciutat de Sabadell a l'escriptor (maig, 1981), nois i noies de l'Institut van representar un espectacle basat en textos del seu *Bestiari*. Tot i que no va poder assistir a l'estrena, ens va adreçar unes paraules entusiastes. Llavors ens deixà dits amb el seu to característic, entre divertit i profètic, mots senzills i punyents: “Minyons i minyones de les quals em faran padrí (sembla!), dignifiqueu la intel·ligència!””

Institut “Joan Oliver”, 17 de desembre de 1986

Joan Oliver en el moment de rebre la Medalla de la Ciutat de Sabadell (1981). L'acompanyen el Conseller de Cultura de la Generalitat, Max Canher, l'Alcalde de Sabadell, Antoni Farrés, i el Regidor de Cultura, Oriol Civil. Foto: Arxiu Família Oliver

Joan Oliver en conversa amb un grup de joves. Foto: Arxiu Família Oliver

RECORDEM JOAN OLIVER

*als alumnes de l'Institut
Joan Oliver (malaurada el dia-ho)
el meu fecho el meu desig
que s'esforcin a millorar
l'estat de la societat, sense
encara d'injustícies.*

*La meua esperança són
ells i tots els qui avui con-
tribueixen les generacions
que molt aviat arribaran
a l'edat que els permetrà
d'influir, des dels llocs
que ocupen en el millora-
ment de la condició hu-
mana.*

Que així sigui

Joan Oliver

6 juny 1985

**Acte d'homenatge a la figura del poeta Pere Quart,
amb motiu de la inauguració del nou edifici.
El dia 17 de desembre, a l'Institut «Joan Oliver», a les 11 del matí.**

Aquest àlbum dedicat a la figura de Joan Oliver, president del PEN Català del 1973-1976, ha estat editat amb motiu del trentè aniversari de la seva mort.

Edita:
PEN Català, novembre de 2016

Coordina:
Anton Carbonell i Ferrando

Agraïments:
**Sílvia Oliver
Arxiu Històric de Sabadell
Fundació La Mirada**

© d'imatges i text de Joan Oliver:
Sílvia Oliver

© del pròleg i alguns textos introductoris:
Anton Carbonell i Ferrando

Disseny i maquetació: **Jordi Embodas**

Tipografies: **Bulo & Trola Text
(tipografies.com)**

Impressió:
Nova Era, SL

Paper utilitzat:
Biotop de 100 gr

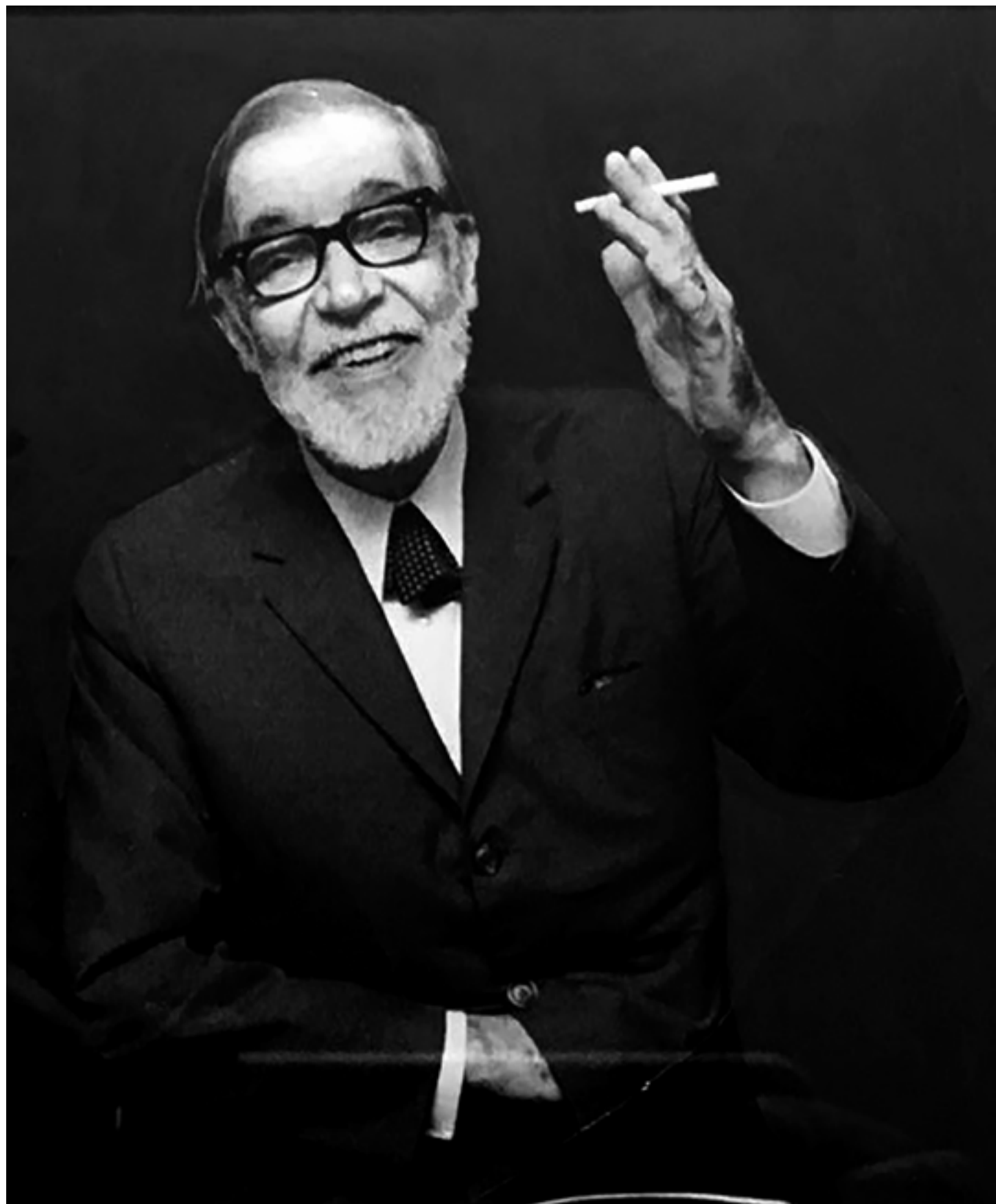
Tiratge:
300 exemplars

PEN
català

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

PEN
català